

DCAF

a centre for security,
development and
the rule of law

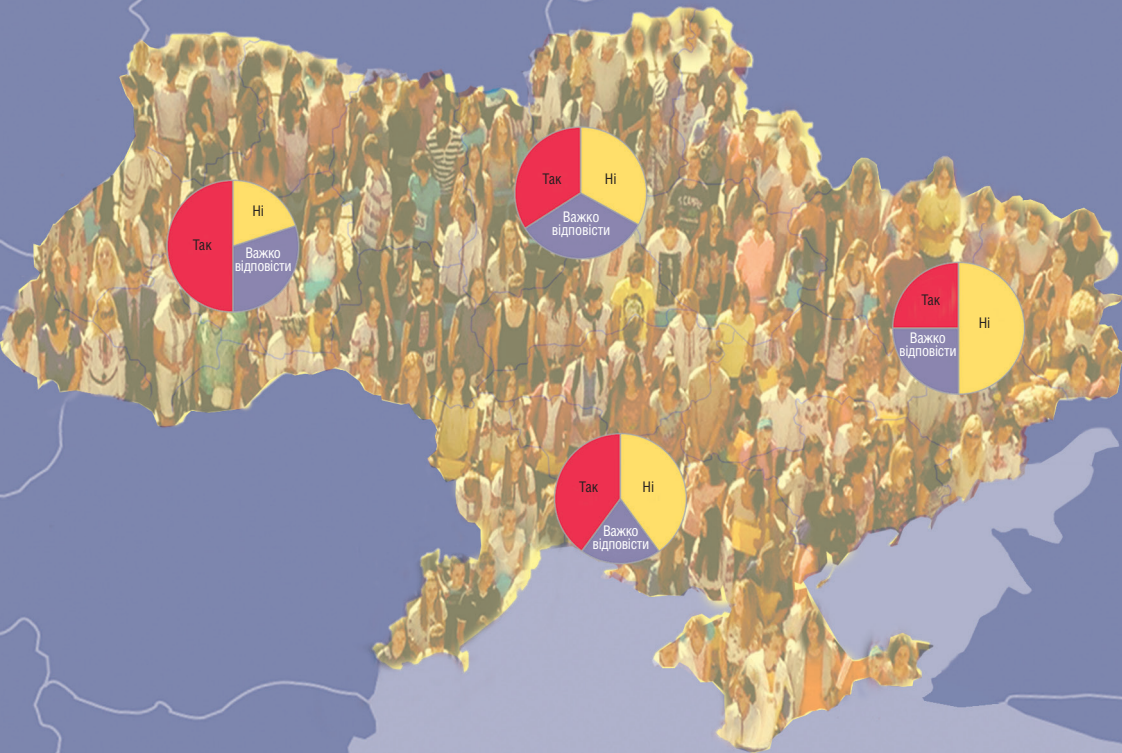

ЦЕНТР РАЗУМКОВА

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

ГРОМАДЯНИ УКРАЇНИ ПРО БЕЗПЕКУ: ОСОБИСТУ, НАЦІОНАЛЬНУ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

Результати другого загальнонаціонального
соціологічного дослідження Центру Разумкова

DCAF

a centre for security,
development and
the rule of law

ЦЕНТР РАЗУМКОВА

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

ГРОМАДЯНИ УКРАЇНИ ПРО БЕЗПЕКУ: ОСОБИСТУ, НАЦІОНАЛЬНУ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

Результати другого загальнонаціонального
соціологічного дослідження – 2017

КИЇВ-2017

Керівник проекту – Олексій Мельник

Редактор – Алла Чернова

Коректор – Ганна Пашкова

Дизайн і макет: Тетяна Овсяник, Олександр Шаптала

У цьому виданні опубліковані результати другого загальнонаціонального соціологічного дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова в рамках проекту “Моніторинг проблем урядування в секторі безпеки України”. Проект реалізується Женевським центром демократичного контролю над збройними силами (DCAF) спільно з Центром Разумкова, за фінансової підтримки Королівства Нідерландів.

Дослідження проведено соціологічною службою Центру Разумкова 21-26 квітня 2017р. в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей. Опитано 2 018 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%.

Дослідження та публікація здійснені за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Нідерландів. Оцінки та висновки, висловлені авторами публікації, не обов’язково збігаються з офіційними позиціями Міністерства закордонних справ Королівства Нідерландів.

Усі фотоматеріали, вміщені в цьому виданні, взяті із загальнодоступних джерел

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА	4
УЗАГАЛЬНЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ	5
ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ	12
ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВІДЧУТТЯ БЕЗПЕКИ	19
ПРАВА ЛЮДИНИ	28
ДОВІРА ГРОМАДЯН ДО ДЕРЖАВНИХ І СУСПІЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЗМІ	44
КЛЮЧОВІ ГРАВЦІ, ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ	46
ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ	59
РЕФОРМИ: ПРОМІЖНІ ПІДСУМКИ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І ЗАСЛУГИ	66
ЦИВІЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ	74
ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ	79

ПЕРЕДМОВА

Більш, ніж три роки тому розпочався новий трагічний етап новітньої історії України. Жорстке протистояння між владою та суспільством наприкінці 2013р. - початку 2014р., незаконна анексія Криму Російською Федерацією та збройний конфлікт на Сході України докорінно змінили безпекову ситуацію в країні. Загрози зовнішньої агресії та підривної діяльності у форматі "гібридної війни", що до недавнього мали переважно гіпотетичний характер, стали частиною повсякденних реалій українського суспільства. Бойові дії на території країни та постійна загроза широкомасштабної агресії з боку РФ мають суттєвий вплив на загальний стан безпеки і стабільності у країні. І без того непроста безпекова ситуація ще більше ускладнюється під впливом економічних проблем і пост-революційної радикалізації суспільних процесів.

Метою соціологічного дослідження було визначити думки громадян із широкого кола проблем, що стосуються:

- зовнішніх і внутрішніх загроз;
- особистої безпеки та факторів впливу на відчуття безпеки;
- рівня корупції, стану справ у боротьбі з нею, а також готовності громадян до протидії проявам корупції;
- проблем захисту прав людини, в т.ч. забезпечення гендерної рівності;
- оцінок діяльності органів влади та інших гравців у сфері безпеки;
- формування та реалізації політики безпеки;
- діяльності та окремих аспектів реформування правоохоронних органів;
- цивільного демократичного контролю над сектором безпеки;
- оцінок стану, пріоритетів і перспектив реформ у секторі безпеки, ролі національних гравців і міжнародних партнерів у сприянні реформам в Україні.

Отримані результати, на думку авторів, мають важливе значення для врахування під час формування та реалізації державної політики, ідентифікації викликів урядуванню та реформам у секторі безпеки, визначенню пріоритетів і плануванню наступних кроків здійснення реформ, а також налагодження стратегічної комунікації між державою та суспільством із найбільш важливих для суспільства питань.

УЗАГАЛЬНЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

Оцінка внутрішніх і зовнішніх загроз національній безпеці

Результати другого соціологічного дослідження підтвердили більшість висновків, зроблених на підставі попереднього у травні 2016р. опитування*. Найголовніші загрози національній безпеці України мають переважно внутрішній характер і пов'язані, насамперед, з неефективністю урядування, корупцією, недостатніми спроможностями держави забезпечити захист громадян. Економічна криза, безробіття, падіння рівня доходів, корупція, засилля олігархів – проблеми, що найбільше турбують українців. Навіть у рейтингу зовнішніх загроз, загрози воєнної агресії і “гібридної війни”, попри їх об'єктивну актуальність, поступаються фінансовим проблемам, в яких українці вбачають найбільш серйозну небезпеку для держави.

Певні часові зміни в оцінках і рейтингу актуальності загроз не є достатніми для висновків про втрату актуальності та не дають жодних підстав для ігнорування серйозності кожної з них. Навіть найнижчі бали громадської оцінки серйозності окремих загроз залишаються у “червоному” секторі шкали.

Особиста безпека, фактори впливу на відчуття безпеки та захищеності

У найбільшій безпеці громадяни України відчують себе у звичному середовищі (власній квартирі, під'їзді та на подвір'ї, у своєму районі). Чоловіки в більшості випадків декларують вищий рівень відчуття безпеки, ніж жінки. Спостерігається також чітка тенденція до зниження рівня відчуття безпеки із зростанням віку респондентів. Загальна ж тенденція змін протягом останніх років є не надто оптимістичною з огляду на вищий відсоток громадян, які стали почуватися менш безпечно та зменшенням частки тих, хто відчув підвищення рівня безпеки.

На відчуття захищеності великою мірою впливають два головних фактори: оцінка актуальності кожної із загроз для власної безпеки та рівень очікувань громадянина стосовно надійності захисту з боку держави. Для прикладу, громадяни відчують себе найменш захищеними від крадіжок і грабежів та протиправних дій української влади. Можливості захисту власними силами від крадіїв і грабіжників – обмежені, дії держави сприймаються як загроза, а не як захист.

* Докладно див.: Громадяни України про безпеку: особисту, національну та її складові. – Результати загальнонаціонального соціологічного дослідження Центру Разумкова, Київ, 2016, <http://ukrainesecuritysector.com/publication/citizens-ukraine-security-personal-national-elements>.

Негативні тенденції відчуття захищеності опитаних протягом останнього року фіксуються практично за всіма позиціями. В окремих випадках помітні значні регіональні, гендерні та вікові відмінності в оцінках відчуття захищеності, що заслуговують на глибокий аналіз та врахування у процесі формування та реалізації державної політики, міжнародних і громадських ініціатив.

Найбільшою мірою на відчуття особистої безпеки опитаних впливають збройний конфлікт, економічна криза та криміногенна ситуація. Попри те, що зазначені фактори були домінуючими і у травні 2016р., рівень їх впливу, порівняно з минулим роком, помітно змінився: знизився вплив перших двох, не суттєво, але зросла значимість криміногенної ситуації як фактору впливу на відчуття безпеки. Значно більше уваги опитані приділяли подіям за межами України (збройні конфлікти, міграційна криза, теракти) як факторам впливу на власну безпеку.

Результати безпекових реформ значно менше впливають на відчуття особистої безпеки, ніж результати економічних, політичних, соціальних реформ. Аналіз відповідей на питання стосовно оцінок загроз і стану реформ в Україні дозволяє зробити певні гіпотези стосовно характеру впливу реформ (негативного чи позитивного).

Регіональний, віковий і гендерний розподіл відповідей свідчить про досить високий рівень спільності думок опитаних, незалежно від їх місця проживання, віку та статі.

Права людини

Прикро, що стану дотримання фундаментальних прав і свобод як одній з ключових передумов безпеки та розвитку, українці приділяють досить мало уваги у своїх оцінках. При цьому, регіональні, вікові та гендерні відмінності не є статистично значимими.

Основними джерелами порушення прав людини в Україні, на думку опитаних, є: Президент, Уряд і кримінальні структури. Схід України висловлює найбільш критичне ставлення до влади. Особливо впадає у вічі їх вибір між звинуваченням (лише один варіант відповіді) у порушенні прав владою і криміналом.

Слід зазначити, що місце Президента в цьому непрестижному рейтингу навряд чи ґрунтується на фактах реальних порушень у діях вищої посадової особи держави і є, радше, суб'єктивною оцінкою рівня відповідальності Президента за існуючі в країні проблеми з правами людини.

При тому, що українці загалом не надто схильні до самокритичності, Захід і Центр значно більше схильні звинувачувати себе і співгромадян у проблемах з правами людини.

Вибір способів захисту прав людини в Україні дає підстави для досить сумних висновків. Майже третина опитаних не зуміли обрати варіант захисту в запропонованому переліку. Майже кожен четвертий громадянин має намір шукати захисту не у держави, а за її межами.

Загальна картина якісно не змінилася протягом останнього року. Зросла частка опитаних, які обрали “проведення акцій непокори (пікетування, голодування тощо)” як найбільш ефективний спосіб захисту прав людини.

Суспільна довіра, оцінки ролі та ефективності суб'єктів у сфері безпеки і оборони

Критично високий негативний баланс довіри/недовіри суспільства до головних державних інститутів, що формують і реалізують політику безпеки, викликає глибоке занепокоєння і дає як пряму оцінку ефективності їх роботи, так і пояснення багатьох інших проблем, відображених у результатах дослідження.

Переважна більшість опитаних вважають, що Президент має найбільший вплив на формування державної політики в Україні. Роль Уряду, Верховної Ради, РНБО вважається теж вагомою, але меншою за роль Президента та великого бізнесу і олігархів. Українці також відчують потужний зовнішній вплив (західних держав і міжнародних організацій), а можливості власного впливу на державну політику оцінюють надто песимістично.

Попри високі рейтинги вагомості впливу та важливості ролі у формуванні та реалізації політики безпеки, державні структури, за окремими винятками, отримали надто критичні оцінки ефективності їх діяльності. Відрадно, що громадяни демонструють високий рівень довіри до армії та впевненість в її здатності захистити країну. Варто також звернути увагу на контраст між досить критичними оцінками роботи Міноборони з Генеральним штабом, з одного боку, та відносно високими оцінками ефективності Збройних Сил і довірою до них – з іншого.

Сприйняття корупції, готовність та можливості протидії

Рівень переконання громадян у корумпованості держави є шокуючим. Якщо ще рік тому були підстави говорити про незначний позитив, порівняно з до-Майданним періодом, то у 2017р. частка тих, хто вважає, що у державній владі в цілому корупція є тотальним або досить поширеним явищем, перевищила навіть показник 2013р.

Національне антикорупційне бюро має відносно кращі показники на фоні інших структур, але вони також свідчать про серйозні проблеми формування суспільного іміджу НАБУ та про недоліки в інформуванні суспільства про його діяльність. Позитивний баланс зафіксований лише у ставленні громадян до міжнародних організацій, що працюють в Україні.

Антикорупційна стратегія України передбачає заходи з підвищення рівня співпраці влади та громадян і подолання пасивності суспільства у протидії корупції. Згідно ж з даними опитування, більше половини громадян України залишатимуться пасивними у разі виявлення факту корупції, а найбільш популярним адресатом звернення для громадян з активною позицією є “антикорупційна телефонна “гаряча лінія” та ЗМІ. НАБУ наразі ще не сприймається суспільством як головний борець з корупцією. Найбільш пасивну позицію декларують представники найстаршої вікової категорії.

Головною причиною відсутності намірів повідомляти про факти корупції є впевненість у безперспективності такого кроку. Інші головні причини можна умовно згрупувати в наступні категорії: страх, байдужість та “ідейна корупція”.

Більше половини опитаних не помітили жодних успіхів антикорупційних заходів в Україні, а кожен п'ятий сподівається, що давати їм оцінку зарано. Оцінка ефективності антикорупційних реформ практично не зазнала змін протягом останніх 12 місяців.

Довіра громадян до державних і суспільних інститутів

Особливе занепокоєння викликають соціологічні заміри рівня довіри громадян до державних інститутів. Результати соціологічних досліджень демонструють критично низький рівень довіри громадян до практично всіх органів центральної влади України. Регіональний розподіл відповідей робить загальну картину ще більш драматичною. Найбільш високий негативний баланс довіри до Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів зафіксований серед громадян південних і східних областей.

Традиційно лідерські позиції в рівні суспільної довіри посідають волонтерські організації, Церква і Збройні Сили. За наявності загальноукраїнського позитивного балансу до структур сектору безпеки, слід також звернути увагу на відмінності у позиціях жителів Сходу як єдиного регіону, де фіксується негативний баланс довіри до Збройних Сил України, Національної гвардії і добровольчого руху.

Найбільш критичною є ситуація з довірою громадян до судів і прокуратури. НАБУ, попри його надзвичайно потужну присутність в інформаційному просторі, наразі теж має негативний баланс довіри за результатами річної роботи.

Політика забезпечення безпеки: ключові гравці, формування та реалізація

Переважає більшість опитаних вважають, що Президенту належить головна роль у зміцненні безпеки і він має найбільший вплив на формування державної політики в Україні, і ця впевненість зростає. Друге місце по впливовості на формування державної політики належить великому бізнесу та олігархам, які, на думку громадян, є більш впливовими, ніж Уряд та Верховна Рада.

Суспільна оцінка ролі опозиційних політичних сил може розглядатися як аргумент на користь тези про розвиток демократії в Україні і визнання громадянами факту присутності опозиційних сил в українській політиці.

Досить низькі оцінки громадян вагомості власного впливу на державну політику стали ще більш, порівняно з попереднім опитуванням, песимістичними. Значно кращі оцінки ролі громадських організацій, волонтерських рухів вказують один із шляхів посилення впливу суспільства на державну політику.

Що стосується оцінки ролі зовнішніх гравців, то близько половини українців вважають, що на державну політику найбільш потужно впливають уряди західних держав і міжнародні організації.

Діяльність більшості державних інститутів, наділених функціями протидії загрозам національній безпеці та відповідними владними повноваженнями, визнана де-факто неефективною, у т.ч. робота Президента. Нижчі від Президента оцінки отримали лише Парламент і Уряд. Найвищі оцінки отримали волонтерські організації, Збройні Сили та Національна гвардія, хоча здатність Збройних Сил та інших структур безпеки надійно захистити державу від внутрішніх і зовнішніх загроз викликає сумніви у більшості громадян. Найбільш критичні думки висловили жителі Сходу України.

Правоохоронні органи

Блок питань, присвячений правоохоронним органам, найбільш детально демонструє об'єктивні та суб'єктивні оцінки відчуття особистої безпеки, захисту прав людини, а також розкриває низку аспектів, пов'язаних із забезпеченням гендерної рівності в силових структурах і суспільстві загалом.

Попри законодавчо визначену головну функцію служби суспільству шляхом охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, громадяни наразі вважають, що поліція найкраще виконує функції з охорони представників влади та забезпечення їх безпеки. Переважна більшість респондентів впевнені в тісному співробітництві між органами влади та поліцією, демонструючи таким чином впевненість у тісному зв'язку між діями правоохоронців і влади, а, відповідно, й бачення розподілу відповідальності центральної та місцевої влади за ті чи інші дії поліції.

Переважно позитивно громадяни оцінюють рівне ставлення працівників поліції до чоловіків і жінок; повагу до прав людини; ставлення до потерпілих. Переважно позитивною є й громадська думка стосовно виконання поліцією їх обов'язків, але оцінка роботи поліції з протидії корупції має суттєвий негативний баланс.

Переважна більшість опитаних не мали жодного контакту з поліцією протягом останніх 12 місяців, а більшість з тих, хто мав справу з поліцією, залишилися задоволені роботою правоохоронців і частка позитивних відгуків зросла, порівняно з попередніми опитуваннями. Респонденти високо оцінили їх здатність уважно вислухати, а також переважна більшість не згадали жодних натяків на вимагання грошей і подарунків з боку поліції.

Реформи: проміжні підсумки, відповідальність і заслуги

Рік, що минув після попереднього опитування, не додав позитиву в суспільних оцінках успішності реформ у державі. Жодна із сфер не набрала бодай формально задовільної оцінки за п'ятибальною шкалою. Найвищі бали отримали реформи сектору оборони та правоохоронних органів. Судова система та прокуратура отримали очікувано найнижчі оцінки. Майже половина опитаних не бачать жодного успіху реформ в Україні.

Майже третина респондентів вважають, що реформи в Україні мають певні результати завдяки, насамперед, ролі українського суспільства, яке чинить тиск на владу, підтримує дії влади та бере активну участь силами окремих активістів та завдяки міжнародним партнерам України, які надають консультативну, фінансову, технічну підтримку та стимулюють українську владу до проведення реформ.

Майже половина українців вважають, що Президент держави повинен нести головну відповідальність за проведення реформ. Уряд України та Верховна Рада набрали більш, ніж удвічі менше “голосів”, ніж глава держави.

Щоб краще зрозуміти, що впливає на громадські оцінки, пропонуються відповіді респондентів стосовно рівня їх поінформованості про реформи сектору безпеки і оборони (поліція, армія, СБУ), де частка тих, хто визнали недостатність або практичну відсутність достовірної інформації, є майже в 5 разів більшою від тих, хто вважає себе достатньо поінформованим, і картина практично не змінилася за рік.

Громадяни України відносно високо оцінили заслугу міжнародних партнерів у досягненні успіхів нашою країною на шляху реформ. Найбільш високо оцінюється роль європейських інституцій і НАТО. Водночас, рівень поінформованості про міжнародні та регіональні організації вкотре демонструє актуальність комунікаційної складової роботи міжнародних організацій в Україні.

У рейтингу рівня сприяння реформам в Україні окремими країнами, традиційно лідирують США, Німеччина та Польща. Очевидно, що фактором впливу на оцінки громадян є не лише і не стільки об’єктивні показники об’ємів фінансової та технічної допомоги, але, насамперед, присутність зазначених країн-партнерів в українському інформаційному просторі.

Цивільний демократичний контроль

Абсолютна більшість громадян України, незалежно від регіону проживання та віку, вважають за необхідне контролювати дії влади тією чи іншою мірою. Водночас, результати опитування свідчать, що громадяни дещо по-іншому сприймають роль суб’єктів цивільного демократичного контролю. Кожен третій респондент вважає, що провідна роль має належати Президенту, а законодавчо визначену провідну роль Парламенту підтвердили своїми відповідями лише незначне число опитаних громадян.

На превеликий жаль, не лише вище політичне керівництво, але й громадяни України демонструють недостатнє розуміння важливості цивільного керівництва оборонним відомством – очевидного кроку в напрямі руху до європейських чи євроатлантичних стандартів. Вони також переважно проти призначення жінки на найвищу посаду в оборонному відомстві. Відрадно, що найбільшу ліберальність у своєму ставленні до жінки-міністра демонструють респонденти віком 18-24 років.

Гендерні аспекти

Думки громадян стосовно рівності шансів жінок і чоловіків (навчання та підготовка) обійняти всі посади в силових структурах розділилися майже навпіл. За наявності практично рівних шансів підготовки до зайняття посад у структурах сектору безпеки, права жінок на службу в силових структурах, на думку більшості респондентів, нічим не обмежуються.

Право і гарантовані можливості проходження служби жінками у Збройних Силах, Національній гвардії, поліції та інших силових структурах однак підтримується більшістю представників обох статей. Найбільш активні прихильники гарантованих прав і можливостей жінок – респонденти віком 18-24 і 40-49 років.

Аналіз масиву відповідей з урахуванням часової динаміки, вікових і гендерних розподілів, дозволяє зробити певні узагальнення, які підтримуються половиною і більше респондентів: жінки повинні мати право нарівні з чоловіками служити в “силових” органах, розраховуючи на забезпечення належних умов і нормативів служби з урахуванням фізіологічних особливостей та фізичних можливостей, бажано на посадах, не пов’язаних із безпосередньою участю у бойових діях чи оперативною діяльністю. Фізіологічні особливості жінок не є перешкодою, а їх присутність у колективі має позитивний вплив.

Ідея стосовно гарантування квот для прийому жінок на службу, схоже, має непогані шанси на суспільну підтримку.

Менше третини опитаних погоджуються з твердженням стосовно наявності дискримінації за статевою ознакою в силових структурах, але, на думку більшості громадян, стать і вік людини впливають на її шанси бути прийнятою на службу в силові структури та органи правосуддя в Україні. Лише кожен п’ятий впевнений у рівності шансів. Такий показник може розглядатись як опосередковане свідчення високого рівня дискримінації, насамперед, за віковою ознакою.

ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ

До 2014р. Україна була однією з небагатьох країн на пострадянському просторі, яка спромоглась уникнути кровопролиття під час виходу із складу СРСР, мирним шляхом вирішити конфліктні ситуації із сусідніми державами та врегулювати чисельні внутрішньополітичні та економічні кризи.

У Глобальному індексі миролюбності Україна перемістилася за три роки зі 111-го (2013р. серед 162 держав світу) на 156-е місце (2016р. серед 163 держав світу)¹. Найбільші негативні зміни (-30) були відзначені саме у 2014р., але негативна тенденція збереглася також у 2016р. (-4). Слід зазначити, що найбільше драматичне погіршення ГІМ мало місце в період 2012-2013рр. (-23) – ще до початку збройного конфлікту з РФ.

Більш, ніж три роки тому була перервана позитивна “кредитна історія” миру і стабільності в Україні. Вже четвертий рік поспіль точиться кривавий збройний конфлікт на території України. У лютому 2017р. виповнилося три роки з початку збройної агресії Російської Федерації проти України, результатами якої стали незаконна анексія Криму та незгасаючі бойові дії на Сході України, величезні економічні втрати і, найголовніше, – людські жертви: тисячі загиблих і поранених, сотні тисяч внутрішньо переміщених осіб.

Спектр питань, що задавалися громадянам України під час цього соціологічного дослідження, охоплює практично ті ж сфери, що й зазначене дослідження ГІМ. Водночас, дані соціологічного опитування ілюструють, насамперед, сприйняття безпеки, а не аналітично вивірені індикатори.

Внутрішні загрози

До першої п'ятірки найбільш серйозних **внутрішніх** загроз для національної безпеки України належать наступні:

- тривале перебування у стані економічної кризи, безробіття, падіння рівня доходів громадян – 4,5 бала²;
- корупція – 4,5 бала (включно з незаконним відчуженням і нелегальним перепродажем власності, кумівством, тендерними махінаціями тощо);
- олігархічні групи (лобіювання інтересів на державному рівні) – 4,1 бала;
- зростання рівня злочинності – 4,0 бала;
- насильство озброєних загонів “ДНР” і “ЛНР” – 3,9 бала.

¹ За даними дослідження Глобальний індекс миролюбності (ГІМ – *Global Peace Index, GPI*). У рамках ГІМ складаються рейтинги 163 держав, використовуючи дані з поважних джерел для обчислення 22 якісних і кількісних індикаторів, що охоплюють три широкі сфери: (а) триваючі внутрішні та міжнародні конфлікти; (б) соціальна захищеність і безпека; (в) мілітаризація. ГІМ складається Інститутом економіки та миру (IEM, *Institute for Economics and Peace, IEP*) під керівництвом міжнародної експертної групи та за підтримки аналітичного підрозділу журналу “Економіст” (АПЕ, *Economist Intelligence Unit, EIU*), який спільно з ІЕМ здійснює збір даних та обчислення рейтингів. Детально див: <http://economicsandpeace.org>.

² За шкалою від “1” до “5”, де “1” означає, що загрози немає, а “5” – що загроза є максимально небезпечною.

Місця у першій п'ятірці традиційно віддані загрозам, пов'язаним із економікою, корупцією, олігархами та злочинністю і лише одній загрозі, що безпосередньо пов'язана з триваючим збройним конфліктом (насильство озброєних загонів “ДНР” і “ЛНР”).

Зміни в оцінках громадянами актуальності цих загроз за останній рік загалом не вплинули на порядок їх пріоритетності.

Примітно, що респонденти Півдня України демонструють найбільше занепокоєння в оцінках актуальності всіх без виключення внутрішніх загроз³. Найбільш значущі регіональні відмінності в оцінках серйозності загроз зафіксовані за наступними позиціями:

- насильство з боку бійців добровольчих батальйонів: Захід – 2,6, Південь – 3,8;
- протипіхотні та протитанкові міни, боєприпаси, що не розірвалися: Захід – 2,9, Південь – 3,9;
- вибухи на військових складах: Захід – 3,0, Південь – 4,2 (діаграма і таблиця “*Наскільки серйозними зараз є такі внутрішні загрози для національної безпеки України?*”, с.14-16).

Зовнішні загрози

Попри, здавалося б, очевидну пріоритетність загрози збройної агресії та “гібридної війни” (як факту), фінансові проблеми, на думку опитаних, є сьогодні максимально небезпечною зовнішньою загрозою для національної безпеки. Оцінка загрози фінансових проблем, спричинених потраплянням України в боргову залежність від іноземних кредиторів та міжнародних фінансових інститутів, практично не змінилася протягом останніх 12 місяців (-0,1 бала).

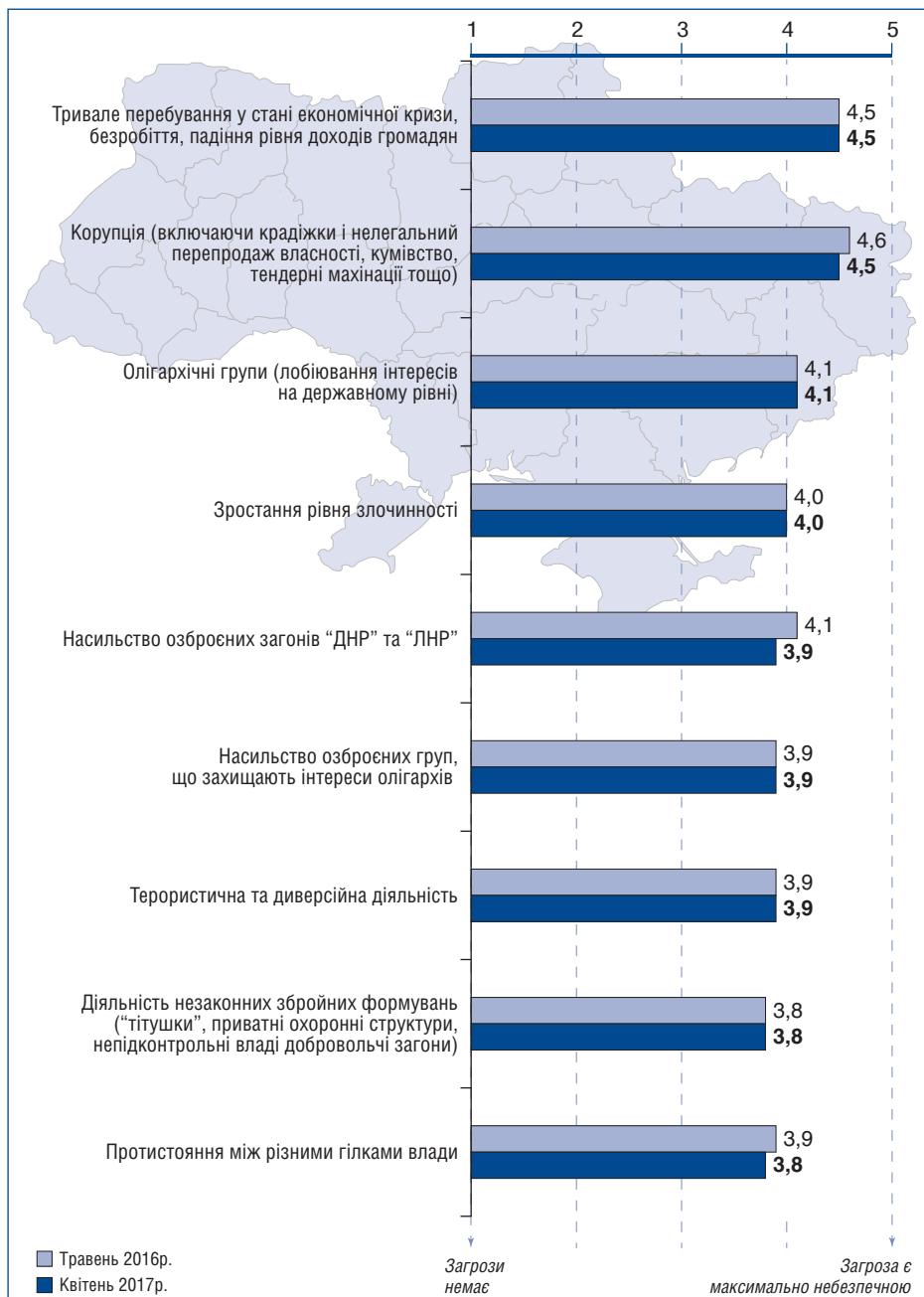
Оцінки рівня зазначених загроз дещо знизилися, порівняно з попереднім опитуванням. Водночас, громадяни відзначили у своїх відповідях зростання загрози кібератак і неавторизованого доступу до комп'ютерних мереж державних інститутів та об'єктів інфраструктури (+0,13 бала) та проти приватних осіб та бізнес-структур (+0,18 бала).

Найвищі бали в переліку можливих **зовнішніх** загроз отримали:

- фінансові проблеми, спричинені потраплянням України в боргову залежність від іноземних кредиторів і міжнародних фінансових інститутів – 4,4;
- неприхована збройна агресія іноземної держави (масштабна або локальна) – 4,3;
- “гібридна війна” (в т.ч. торговельно-економічний та енергетичний тиск, ворожа пропаганда, підтримка сепаратистських рухів) – 4,1.

³ Тут і далі застосовується наступний розподіл областей за регіонами: **Захід**: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області; **Центр**: Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області; **Південь**: Миколаївська, Одеська, Херсонська області; **Схід**: Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області, а також частини Донецької та Луганської областей, підконтрольні Україні.

Наскільки серйозними зараз є такі ВНУТРІШНІ загрози для національної безпеки України?*
середній бал

* За п'ятибальною шкалою від "1" до "5", де "1" означає, що загрози немає, а "5" – що загроза є максимально небезпечною.

Наскільки серйозними зараз є такі ВНУТРІШНІ загрози для національної безпеки України?*

середній бал

(продовження)

* За п'ятибальною шкалою від "1" до "5", де "1" означає, що загрози немає, а "5" – що загроза є максимально небезпечною.

** В анкеті 2016р. "противікотні і протитанкові міни" та "боеприпаси, що не розірвалися" становили окремі варіанти відповіді.

Наскільки серйозними зараз є такі ВНУТРІШНІ загрози для національної безпеки України?*
середній бал

(продовження)

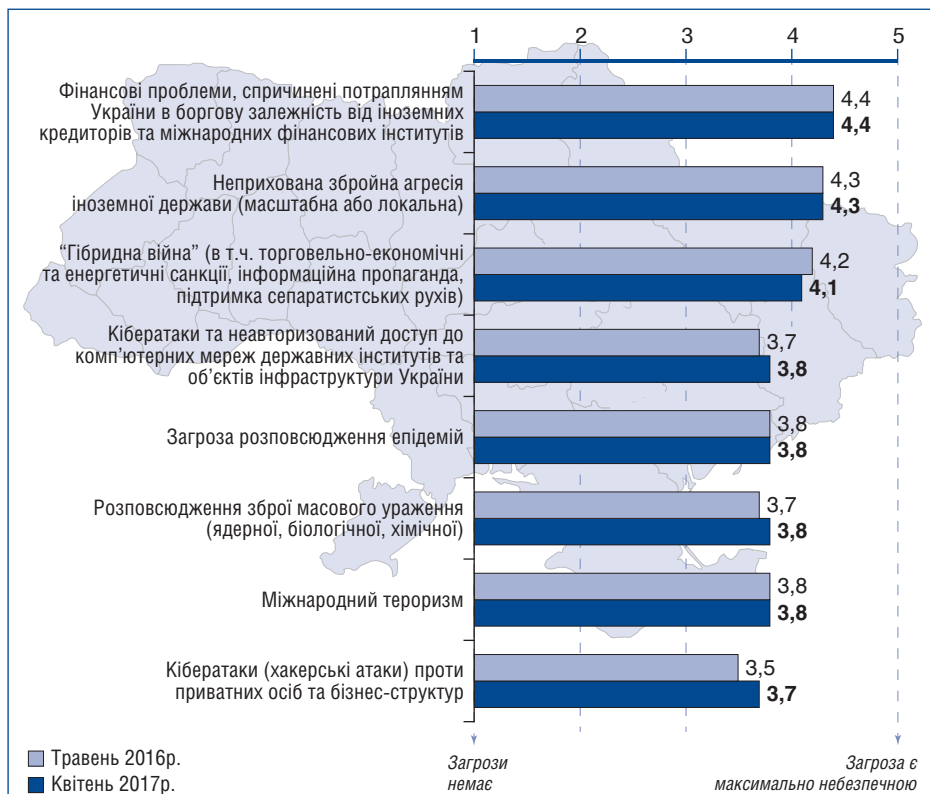
	РЕГІОНИ (квітень 2017р.)			
	Захід	Центр	Південь	Схід
Тривале перебування у стані економічної кризи, безробіття, падіння рівня доходів громадян	4,4	4,5	4,7	4,6
Корупція (включаючи крадіжки і нелегальний перепродаж власності, кумівство, тендерні махінації тощо)	4,6	4,3	4,7	4,5
Олігархічні групи (лобіювання інтересів на державному рівні)	4,0	4,1	4,3	4,2
Зростання рівня злочинності	3,8	3,9	4,5	4,1
Насильство озброєних загонів "ДНР" та "ЛНР"	4,0	3,9	4,3	3,8
Насильство озброєних груп, що захищають інтереси олігархів	3,5	3,9	4,3	3,9
Терористична та диверсійна діяльність	3,6	3,8	4,3	3,9
Діяльність незаконних збройних формувань ("тітушки", приватні охоронні структури, непідконтрольні владі добровольчі загони)	3,5	3,7	4,2	3,9
Протистояння між різними гілками влади	3,6	3,7	4,1	3,7
Підривна антиукраїнська діяльність "п'ятої колони" (розпалювання міжнаціональної, релігійної ворожнечі, сепаратистських рухів)	3,7	3,6	4,1	3,8
Загострення внутрішньополітичної боротьби до насильницьких її форм	3,4	3,7	4,1	3,8
Техногенні катастрофи	3,3	3,6	4,2	3,7
Вибухи на військових складах	3,0	3,7	4,2	3,8
Масові протести проти соціально-економічної політики влади	3,3	3,5	3,9	3,4
Протипіхотні і протитанкові міни, боєприпаси, що не розірвалися**	2,9	3,4	3,9	3,7
Зростання числа вимушених внутрішніх переселенців	3,3	3,2	3,6	3,6
Розкол суспільства (мова, релігійна належність, національні герої, історія, зовнішньополітична орієнтація тощо)	2,8	3,6	3,7	3,6
Насильство з боку бійців добровольчих батальйонів (як нині діючих, так і розформованих)	2,6	3,1	3,8	3,7

* За п'ятибальною шкалою від "1" до "5", де "1" означає, що загрози немає, а "5" – що загроза є максимально небезпечною.

**В анкеті 2016р. "протипіхотні і протитанкові міни" та "боєприпаси, що не розірвалися" становили окремі варіанти відповіді.

Наскільки серйозними зараз є такі ЗОВНІШНІ загрози для національної безпеки України?*

середній бал

	РЕГІОНИ (квітень 2017р.)			
	Захід	Центр	Південь	Схід
Фінансові проблеми, спричинені потраплянням України в боргову залежність від іноземних кредиторів та міжнародних фінансових інститутів	4,3	4,3	4,6	4,5
Неприхована збройна агресія іноземної держави (масштабна або локальна)	4,3	4,4	4,2	4,1
“Гібридна війна” (в т.ч. торговельно-економічні та енергетичні санкції, інформаційна пропаганда, підтримка сепаратистських рухів)	3,9	4,3	4,4	4,0
Кібератаки та неавторизований доступ до комп’ютерних мереж державних інститутів та об’єктів інфраструктури України	3,5	3,9	4,2	3,9
Загроза розповсюдження епідемій	3,5	3,7	4,3	3,9
Розповсюдження зброї масового ураження (ядерної, біологічної, хімічної)	3,4	3,8	4,2	3,8
Міжнародний тероризм	3,4	3,8	4,2	3,8
Кібератаки (хакерські атаки) проти приватних осіб та бізнес-структур	3,4	3,7	4,0	3,9

* За п’ятибальною шкалою від “1” до “5”, де “1” означає, що загрози немає, а “5” – що загроза є максимально небезпечною.

Зовнішні загрози воєнного характеру (агресія, “гібридна війна” та міжнародний тероризм), хоч і несуттєво, але поступаються місцем фінансовим проблемам. Парадоксально, що загроза “неприхованої збройної агресії іноземної держави (масштабної або локальної)” сприймається менш актуальною на Сході та Півдні України – які знаходяться ближче до можливого джерела зазначеної небезпеки, – ніж для жителів інших регіонів. Найбільш серйозними для жителів Півдня є зовнішні загрози фінансового характеру.

Певні зміни в оцінках і рейтингу актуальності загроз не є достатніми для висновків про втрату актуальності та не дає жодних підстав для ігнорування серйозності кожної з них. Навіть найнижчий бал (3,2) оцінки загрози залишається у “червоному” секторі шкали (діаграма і таблиця “Наскільки серйозними зараз є такі зовнішні загрози для національної безпеки України?”, с.17).

Аналіз оцінок громадянами рівня небезпеки зовнішніх і внутрішніх загроз підтверджує експертні висновки про те, що найголовніші загрози національній безпеці України мають переважно внутрішній характер (неефективність влади, владних інститутів, корупція, недостатні оборонні можливості тощо).

Половина (50,9%) опитаних вважають однаково небезпечними внутрішні та зовнішні загрози незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України. Своєю чергою, частка тих, хто дотримується думки, що більш небезпечними є внутрішні загрози (28,6%), є вдвічі більшою, ніж тих, хто вбачають головну небезпеку у зовнішніх загрозах (збройна агресія, підривна діяльність, економічна війна, інформаційно-психологічна війна – 14,6%).

Які загрози є більш небезпечними для незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України?
% опитаних

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВІДЧУТТЯ БЕЗПЕКИ

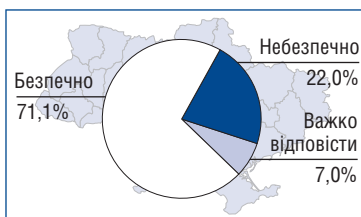
У найбільшій безпеці (повністю та скоріше безпечно) громадяни України відчують себе у власній квартирі (80,1%), у своєму під'їзді та на подвір'ї (70,1%), у своєму районі (60,6%). Загалом, частка тих, хто почувається в безпеці в місцях із запропонованого переліку суттєво переважає частку тих, хто дав негативні відповіді. Водночас, безпекова ситуація, коли від 15,3% (у власному помешканні) до 42% (в населених пунктах, де часто бувають) громадян постійно відчують небезпеку у звичних для себе місцях, навряд чи може визнаватися нормальною.

Яскравим підтвердженням необхідності врахування гендерних особливостей у процесі формування та реалізації політики безпеки є той факт, що чоловіки в більшості випадків (близько 10%) декларують вищий рівень відчуття безпеки, ніж жінки: у власному будинку/квартирі (84,2% проти 76,8%), під'їзді/подвір'ї (75% проти 66,1%), у своєму районі (65,9% проти 56,1%). Найбільш разюча відмінність (18,2%) стосується відчуття безпеки у власному автомобілі (чоловіки – 63,8%, жінки – 45,6%).

Подібні особливості також зафіксовані у рівнях сприйняття безпеки громадянами різних вікових категорій. Спостерігається чітка тенденція до зниження рівня відчуття безпеки із зростанням віку респондентів: частка позитивних відповідей серед молоді 18-24 років на близько 10% вища, ніж серед громадян віком 50 років і старших. Особливо впевнено себе почувають респонденти наймолодшої вікової категорії у власному авто (67,9%), що, можливо, є одним із додаткових факторів небезпеки для інших учасників дорожнього руху (діаграма і таблиця “Чи безпечно Ви себе почуваєте...?”, с.20-21).

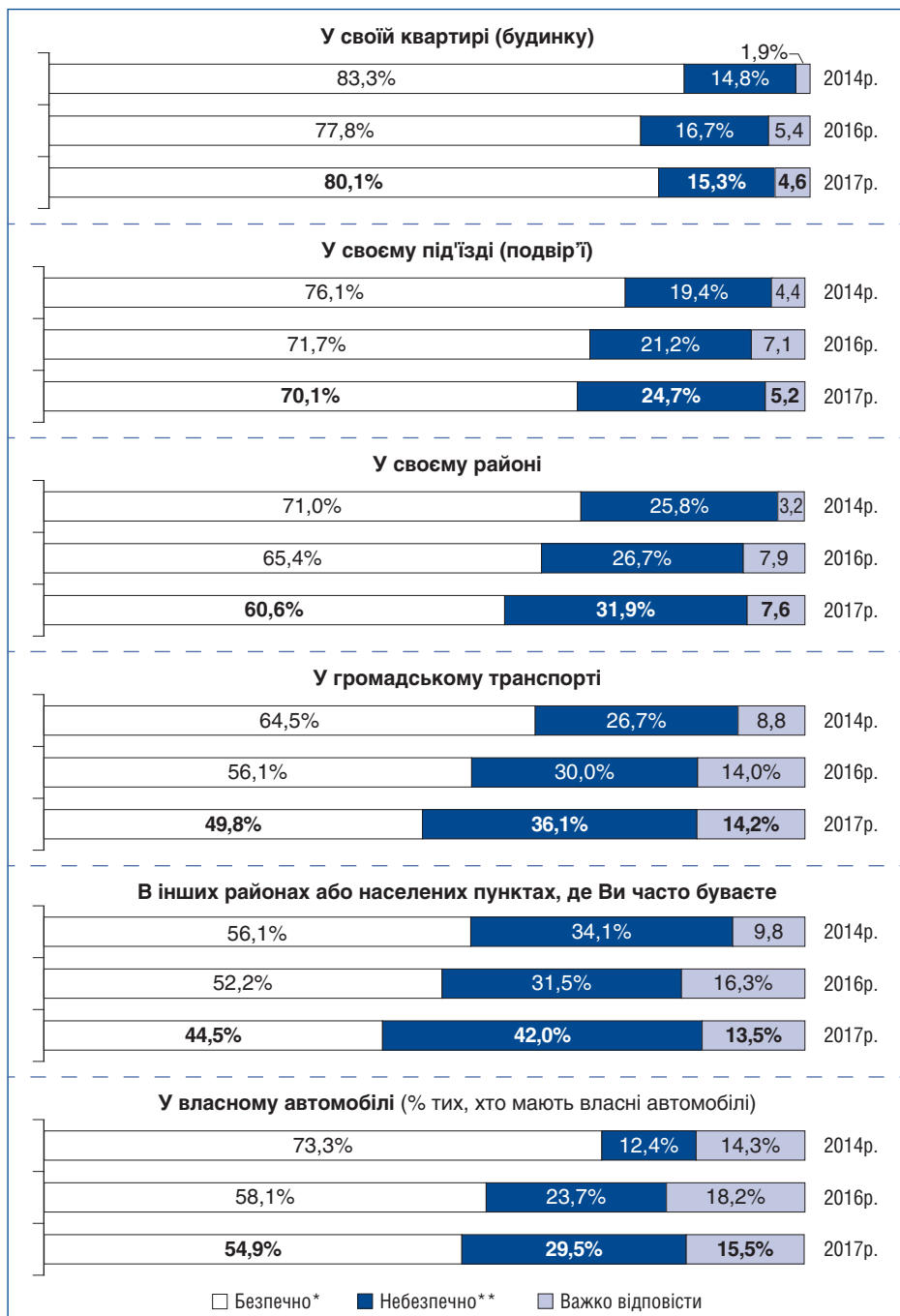
На думку 28,7% громадян, в місцях їх проживання стало менш безпечно (сума відповідей “значно” і “дещо”). Частка тих, хто відзначили, що почуваються безпечніше (сума відповідей “значно” і “дещо”) є більш ніж вдвічі меншою (12,3%). Стабільність рівня безпеки в місцях проживання (у своєму районі) протягом останніх 12 місяців відзначена більшістю (52,8%) опитаних. Співставлення загального масиву варіанту відповіді “рівень безпеки не змінився” з масивом відповіді на питання “Наскільки безпечно Ви себе почуваєте у своєму районі?”, дає можливість розшифрувати характер стабільності. Більшість (71,7%) респондентів, які відповіли, що у їх районі рівень безпеки за останні 12 місяців не змінився, дали також позитивну відповідь на друге питання. Тобто, це означає, що майже три чверті опитаних, чий рівень безпеки не змінився, мають на увазі саме позитивний рівень безпеки. Негативний характер стабільності засвідчили 22% опитаних.

Наскільки безпечно Ви себе почуваєте у своєму районі?
% тих, хто відповіли, що в їх районі рівень безпеки за останні 12 місяців не змінився

Чи безпечно Ви себе почуваєте...?

% опитаних

* Сума варіантів відповіді "безпечно" та "скоріше безпечно".

** Сума варіантів відповіді "небезпечно" та "скоріше небезпечно".

Чи безпечно Ви себе почуваєте...?

% опитаних

(продовження)

	ВІК, років						СТАТЬ	
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
У своїй квартирі (будинку)								
Безпечно*	85,0	82,8	82,1	82,4	75,5	76,9	84,2	76,8
Небезпечно**	11,6	12,3	13,2	13,1	20,5	17,6	11,4	18,5
Важко відповісти	3,4	4,9	4,7	4,5	3,9	5,5	4,3	4,8
У своєму під'їзді (подвір'ї)								
Безпечно*	75,0	76,5	69,4	73,4	68,3	65,3	75,0	66,1
Небезпечно**	21,1	17,6	24,0	22,5	27,5	29,2	20,8	27,9
Важко відповісти	3,9	5,9	6,6	4,2	4,2	5,5	4,2	6,1
У своєму районі								
Безпечно*	62,9	66,3	60,7	62,6	60,8	55,7	65,9	56,1
Небезпечно**	29,3	27,3	30,2	29,6	33,0	36,7	27,0	35,9
Важко відповісти	7,8	6,4	9,1	7,8	6,2	7,6	7,1	8,0
У громадському транспорті								
Безпечно*	57,6	53,2	51,2	48,5	45,7	47,7	55,2	45,3
Небезпечно**	31,7	33,9	32,7	37,4	41,2	36,4	31,4	39,9
Важко відповісти	10,7	12,8	16,0	14,1	13,2	15,9	13,4	14,8
В інших районах або населених пунктах, де Ви часто буваєте								
Безпечно*	50,3	42,6	46,7	43,7	46,4	40,6	50,8	39,3
Небезпечно**	36,5	44,6	40,9	43,5	43,3	42,2	36,4	46,5
Важко відповісти	13,3	12,7	12,4	12,8	10,3	17,3	12,7	14,2
У власному автомобілі (% тих, хто мають власні автомобілі)								
Безпечно*	67,9	53,5	58,7	53,6	53,5	47,0	63,8	45,6
Небезпечно**	20,4	34,6	25,8	31,6	31,9	31,7	24,4	34,9
Важко відповісти	11,7	11,9	15,5	14,8	14,5	21,3	11,8	19,5

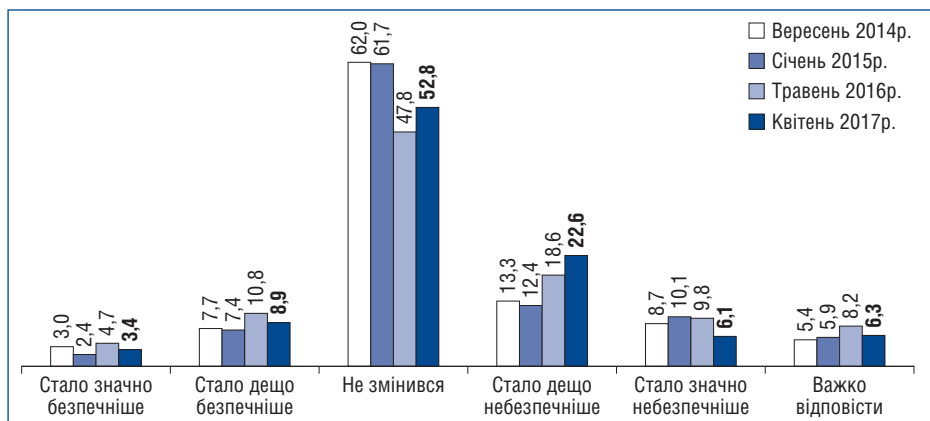
* Сума варіантів відповіді "безпечно" та "скоріше безпечно".

Квітень 2017р.

** Сума варіантів відповіді "небезпечно" та "скоріше небезпечно".

Як змінився рівень безпеки в районі, де Ви проживаєте, упродовж останніх 12 місяців?

% опитаних

Загальна тенденція змін протягом останніх трьох років є не надто оптимістичною з огляду на вищий відсоток громадян, які стали почуватися менш безпечно за останні 12 місяців, а також, порівняно з травнем 2016р., коли підвищення рівня безпеки відзначили на 3,2% більше опитаних, ніж у квітні 2017р. (діаграми “Як змінився рівень безпеки в районі, де Ви проживаєте, протягом останніх 12 місяців?”, с.21, “Наскільки безпечно Ви себе відчуваєте у своєму районі?”, с.19).

Наступний блок питань має на меті з'ясувати відчуття захищеності громадян від широкого спектра загроз – від побутового до глобального масштабу. Аналіз розподілу відповідей дає підстави для висновку, що на відчуття захищеності великою мірою впливають два головних фактори: (1) оцінка актуальності кожної із загроз для власної безпеки та (2) рівень очікувань громадянина стосовно надійності захисту з боку держави в разі виникнення загрози, від якої не можливо захиститися власними силами.

Громадяни відчувають себе найбільш незахищеними від крадіжок і грабежів (86,2%), протиправних дій української влади (82,6%) та великих стихійних лих (82,3%). Перше місце в переліку, очевидно, зумовлене тими обставинами, що останніми роками в країні фіксується зростання злочинності, насамперед майнового характеру⁴. Можливості захисту власними силами від крадігів та грабіжників обмежені, і “почесне” друге місце державної влади в цьому переліку великою мірою пояснює причини низьких очікувань громадян.

Найбільш захищеними громадяни відчувають себе від наступних загроз: поширення наркотиків; мін і боєприпасів, що не розірвалися; зіткнень на міжнаціональному, міжрегіональному або релігійному ґрунті; торгівлі людьми (близько 24-26% опитаних).

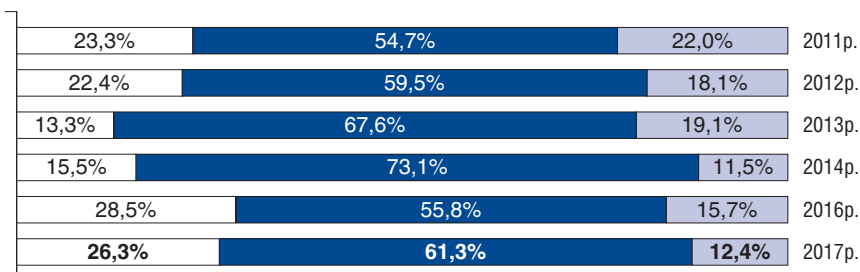
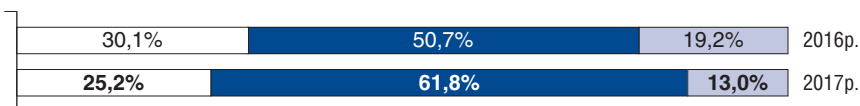
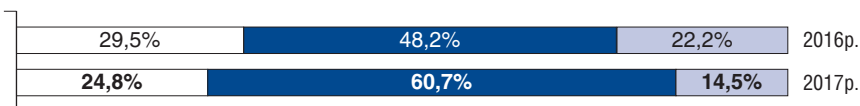
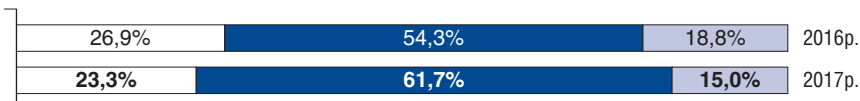
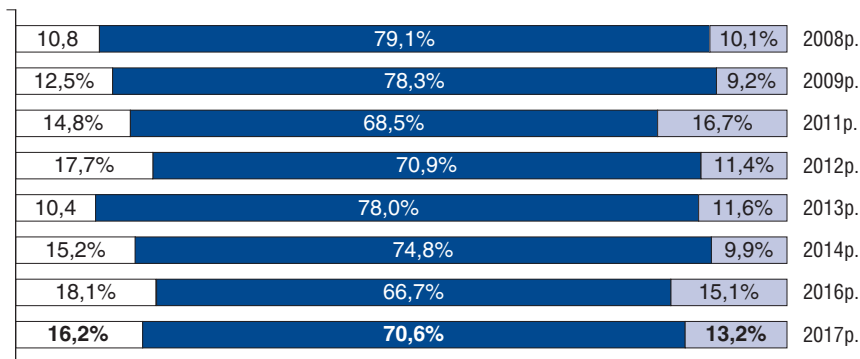
Відчуття захищеності опитаних не суттєво, але погіршилося протягом останнього року. Так, частка тих, хто не відчувають себе захищеними від крадіжок і грабежів зросла на 3,4%, від протиправних дій української влади – на 5,3%, великих стихійних лих – на 6,4%. Подібні негативні тенденції зафіксовані практично за всіма позиціями.

Регіональні, гендерні та вікові відмінності в оцінках відчуття захищеності, можливо, не завжди відповідають об'єктивній статистиці, але заслуговують на глибокий аналіз та врахування у процесі формування та реалізації державної політики, міжнародних і громадських ініціатив, особливо в тих випадках, коли відхилення відповідей окремих категорій відрізняється на 10 і більше відсотків від середніх показників (діаграма і таблиця “Чи відчуваєте Ви себе захищеним від...?”, с.23-27).

Найбільшою мірою на відчуття особистої безпеки опитаних впливають: збройний конфлікт на Сході України (40% опитаних), економічна ситуація (38,1%) і криміногенна ситуація (34,1%).

⁴ Злочинність в Україні зросла на 25% – Деканоїдзе. – http://news.liga.net/ua/news/politics/13531032-zlochinn_st_v_ukra_n_zroslo_na_25_dekano_dze.htm.

Чи відчуваєте Ви себе захищеним від...?
 % опитаних

Зіткнень на міжнародному або релігійному ґрунті*

Поширення наркотиків**

Торгівлі людьми**

Противіхотних, протитанкових мін і боєприпасів, що не розірвалися**

Спроб відчуження власності (бізнес, земля, житло тощо)

□ Так   ■ Ні   □ Важко відповісти

* В анкетах 2008-2009рр. такий варіант відповіді не пропонувався.

** В анкетах до 2016р. такий варіант відповіді не пропонувався.

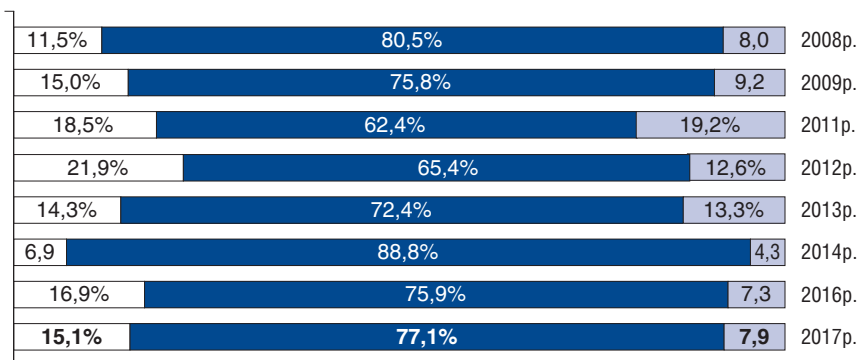

Чи відчуваєте Ви себе захищеним від...?

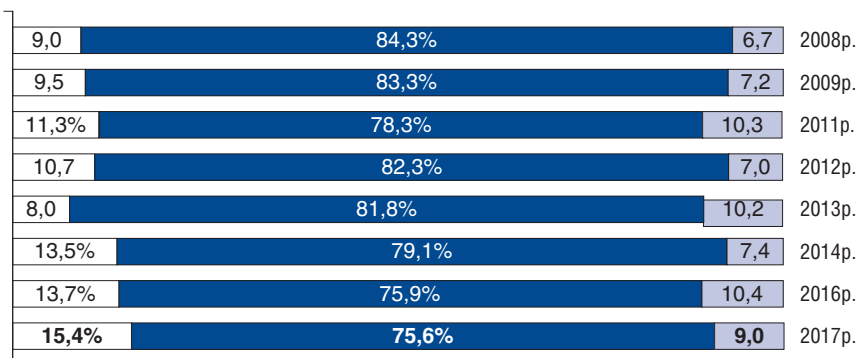
% опитаних

(продовження)

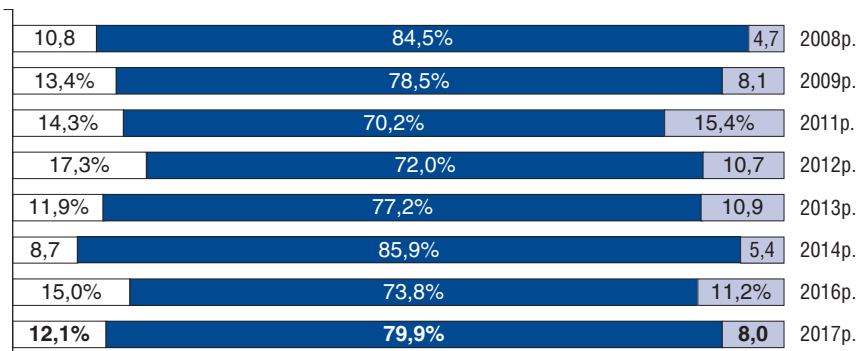
Військової агресії

Епідемічних захворювань (туберкульозу, ВІЛ/СНІДу тощо)

Терористичних актів

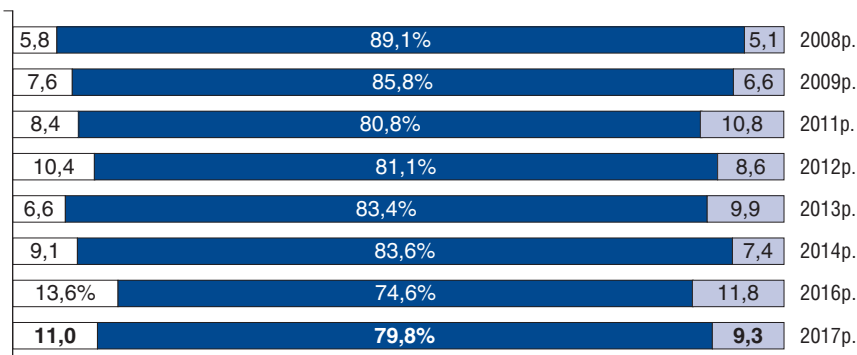
Так
  Ні
  Важко відповісти

Чи відчуваєте Ви себе захищеним від...?

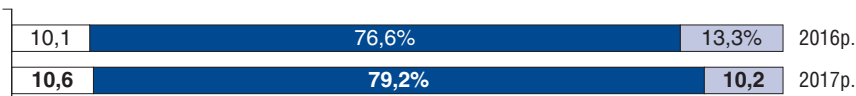
% опитаних

(продовження)

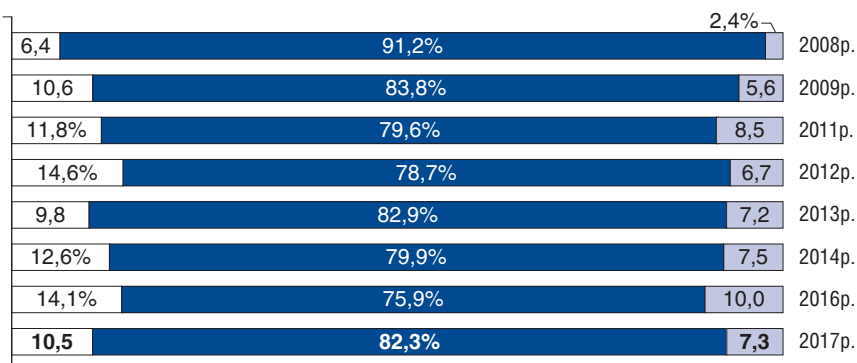
Техногенних катастроф

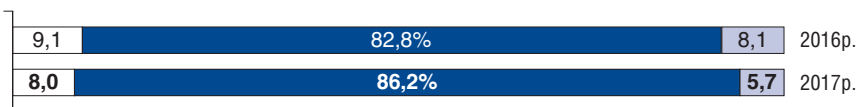
Вимагання грошей чиновниками і корупції*

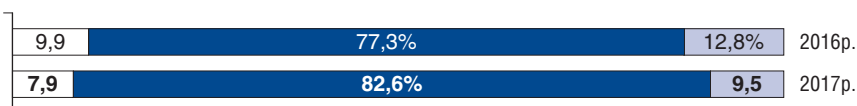
Великих стихійних лих

Пограбування, крадіжок*

Протиправних дій української влади*

Так Ні Важко відповісти

* В анкетах до 2016р. такий варіант відповіді не пропонувався.

Чи відчуваєте Ви себе захищеним від...? % опитаних (продовження)												
	РЕГІОНИ				ВІК, років						СТАТЬ	
	Захід	Центр	Південь	Схід	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Зіткнень на міжнаціональному, міжрегіональному або релігійному ґрунті												
Так	30,8	23,6	22,4	28,0	28,0	27,9	25,3	27,2	29,1	23,0	29,9	23,4
Ні	56,1	62,9	61,0	63,8	57,8	59,3	64,7	61,1	59,7	62,8	60,2	62,3
Важко відповісти	13,1	13,5	16,6	8,3	14,2	12,7	9,9	11,7	11,2	14,2	10,0	14,3
Поширення наркотиків												
Так	30,0	28,1	20,7	18,8	24,9	21,2	22,3	27,8	23,8	28,3	26,2	24,5
Ні	57,2	57,6	62,2	71,7	61,8	69,0	68,4	56,4	63,6	56,5	61,7	61,7
Важко відповісти	12,9	14,3	17,0	9,6	13,3	9,9	9,3	15,8	12,6	15,2	12,1	13,8
Торгівлі людьми												
Так	30,7	26,2	16,6	21,6	23,6	18,2	22,0	27,5	24,6	28,6	24,7	24,9
Ні	57,3	58,0	66,0	65,3	62,7	70,4	63,7	57,6	59,7	56,4	61,3	60,3
Важко відповісти	12,1	15,8	17,4	13,1	13,7	11,3	14,3	14,9	15,7	15,0	14,1	14,7
Протипіхотних, протитанкових мін і боєприпасів, що не розірвалися												
Так	37,4	17,4	19,9	20,9	25,8	23,2	22,5	24,0	24,1	22,2	25,2	21,8
Ні	50,3	67,0	58,9	65,4	59,2	63,1	64,0	60,5	61,1	61,6	62,8	60,7
Важко відповісти	12,3	15,6	21,2	13,7	15,0	13,8	13,5	15,6	14,8	16,3	12,0	17,5
Спроб відчуження власності (бізнес, земля, житло тощо)												
Так	18,2	17,8	8,7	15,4	21,0	18,2	16,8	14,6	15,4	14,2	17,2	15,4
Ні	69,5	66,0	78,0	75,0	66,1	68,5	72,0	72,5	70,3	71,5	71,4	70,0
Важко відповісти	12,3	16,2	13,3	9,6	12,9	13,3	11,3	12,8	14,3	14,2	11,4	14,6
Військової агресії												
Так	19,2	12,4	13,3	16,0	18,5	13,8	13,2	15,0	18,8	12,5	16,3	14,0
Ні	73,2	79,5	77,2	77,1	72,8	75,9	78,5	79,0	74,2	79,7	76,6	77,5
Важко відповісти	7,6	8,0	9,5	7,0	8,6	10,3	8,3	6,0	7,0	7,8	7,0	8,5
Епідемічних захворювань (туберкульоз, ВІЛ/СНІД тощо)												
Так	15,0	18,3	8,7	14,4	17,7	13,2	16,3	16,5	15,4	13,6	16,2	14,6
Ні	77,2	71,6	83,4	76,4	72,8	78,9	74,9	77,5	75,1	75,2	74,5	76,4
Важко відповісти	7,8	10,1	7,9	9,2	9,5	7,8	8,8	6,0	9,5	11,2	9,2	8,9

Квітень 2017р.

Чи відчуваєте Ви себе захищеним від...? (продовження)												
% опитаних												
	РЕГІОНИ				ВІК, років						СТАТЬ	
	Захід	Центр	Південь	Схід	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Терористичних актів												
Так	11,0	14,0	11,3	10,5	14,2	10,3	9,6	11,7	16,5	10,4	13,5	10,9
Ні	82,3	78,1	81,3	79,9	77,2	82,3	83,5	79,9	76,5	80,3	78,9	80,7
Важко відповісти	6,8	7,9	7,5	9,6	8,6	7,4	6,9	8,4	7,0	9,3	7,6	8,4
Техногенних катастроф												
Так	9,7	13,2	4,6	11,6	12,5	9,8	9,9	11,3	12,1	10,4	11,4	10,6
Ні	83,5	76,5	87,1	78,0	76,7	81,9	81,0	83,3	79,5	77,6	79,6	79,9
Важко відповісти	6,8	10,2	8,3	10,3	10,8	8,3	9,1	5,4	8,4	12,0	9,0	9,5
Вимагання грошей чиновниками і корупції												
Так	15,4	11,1	7,9	6,8	14,2	11,8	10,2	8,7	11,8	9,1	12,4	9,1
Ні	73,8	78,8	74,7	86,5	76,4	75,9	80,5	80,5	78,4	80,5	79,1	79,2
Важко відповісти	10,8	10,1	17,4	6,8	9,4	12,3	9,3	10,8	9,8	10,4	8,5	11,7
Великих стихійних лих												
Так	7,6	12,1	6,3	12,6	11,6	7,8	11,5	10,2	10,9	10,1	11,1	9,9
Ні	86,3	80,7	88,8	78,4	78,9	83,3	80,8	84,1	82,1	83,5	82,5	82,2
Важко відповісти	6,1	7,3	5,0	9,0	9,5	8,8	7,7	5,7	7,0	6,5	6,5	7,9
Пограбування, крадіжок												
Так	9,5	10,4	5,0	4,5	7,3	7,8	9,9	7,8	8,4	7,0	8,8	7,3
Ні	86,7	81,3	92,9	90,0	86,2	86,8	84,6	87,1	86,0	86,7	85,9	86,5
Важко відповісти	3,8	8,3	2,1	5,5	6,5	5,4	5,5	5,1	5,6	6,3	5,3	6,1
Протиправних дій української влади												
Так	8,9	10,4	3,3	5,6	10,7	6,4	7,7	6,9	10,7	6,3	8,6	7,4
Ні	82,5	78,9	85,1	87,1	77,7	85,8	82,1	83,0	80,3	85,0	82,5	82,7
Важко відповісти	8,7	10,8	11,6	7,3	11,6	7,8	10,2	10,1	9,0	8,7	9,0	9,9

Квітень 2017р.

Попри те, що зазначені фактори (збройний конфлікт, економічна криза, криміногенна ситуація) були домінуючими і у травні 2016р., рівень їх впливу, порівняно з минулим роком, помітно змінився. На 9,1% і 7,7% знизився вплив перших двох, але на 11,7% – зросла значимість криміногенної ситуації як фактору впливу на відчуття безпеки.

Значно більше уваги опитані приділили подіям, що відбуваються за межами України – майже вдвічі зросла частка тих, для кого збройні конфлікти, міграційна криза, теракти у світі є важливим фактором впливу на власну безпеку.

Прикро, що стану дотримання фундаментальних прав і свобод як однієї із ключових передумов безпеки та розвитку, українці приділяють досить мало уваги у своїх оцінках (6%). При цьому, регіональні, вікові та гендерні відмінності не є статистично значимими.

Результати реформ у секторі безпеки України значно менше впливають на відчуття особистої безпеки (7%), ніж результати економічних, політичних, соціальних реформ (18,3%). Певні гіпотези стосовно характеру впливу реформ (негативного чи позитивного) випливають з аналізу відповідей на інші питання стосовно рівня загроз і оцінок стану реформ в Україні.

Регіональний, віковий і гендерний розподіл відповідей свідчать про переважно подібні чинники впливу на безпеку опитаних незалежно від місця проживання, віку та статі. Найбільш значимі розбіжності спостерігаються в оцінках жителів Сходу важливості впливу збройного конфлікту та мін і боєприпасів, що не розірвалися, а для жителів Півдня – у значенні фактору зростання використання вогнепальної зброї (діаграма і таблиця “Які з наведених чинників найбільше впливають на стан Вашої особистої безпеки?”, с.29-30).

ПРАВА ЛЮДИНИ

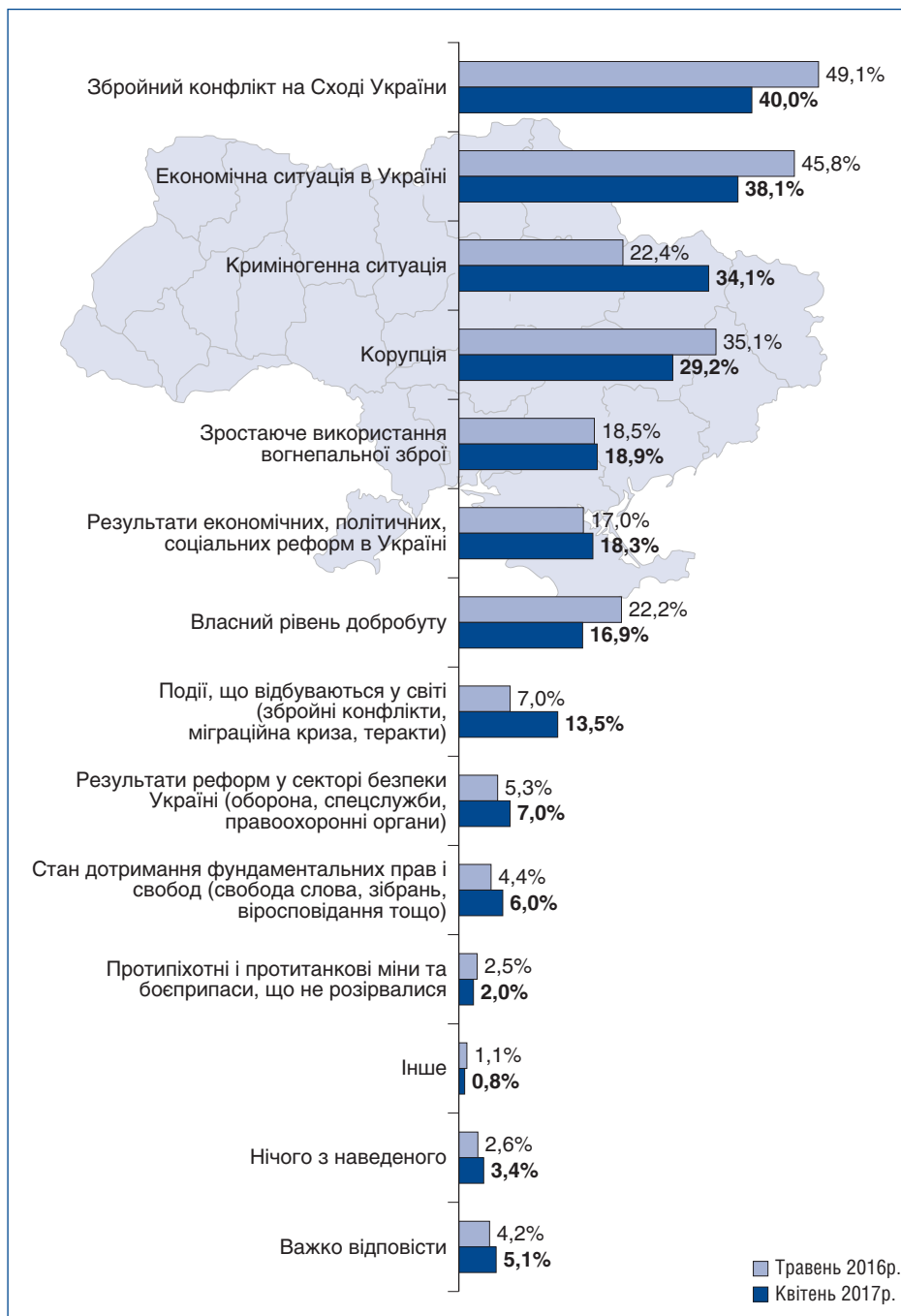
Основними джерелами порушення прав людини в Україні, на думку опитаних, є: Президент України (14,8%), кримінальні структури (13,5%), Уряд (8,8%). Мінімальне число опитаних вважають головними порушниками прав людини державні силові структури та добровольчі батальйони.

Досить примітними є регіональні відмінності у виборі головного порушника прав людини. Схід України висловлює більш критичне, ніж інші регіони, ставлення до Президента та Уряду України. Особливо впадає у вічі їх вибір між звинуваченням (лише один варіант відповіді) у порушенні прав владою і криміналом: жителі Сходу України вдвічі більше звинувачують Президента (18,2%), ніж кримінальні структури (9%).

Не надто “престижне” перше місце Президента в цьому рейтингу навряд чи може бути обгрунтоване статистикою фактів реальних порушень у діях вищої посадової особи держави. Це є, радше, суб’єктивна думка опитаних стосовно рівня відповідальності Президента за існуючі в країні проблеми з правами людини, виходячи із сприйняття громадянами його впливу на події в державі.

Які з наведених чинників найбільше впливають на стан Вашої особистої безпеки?*

% опитаних

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

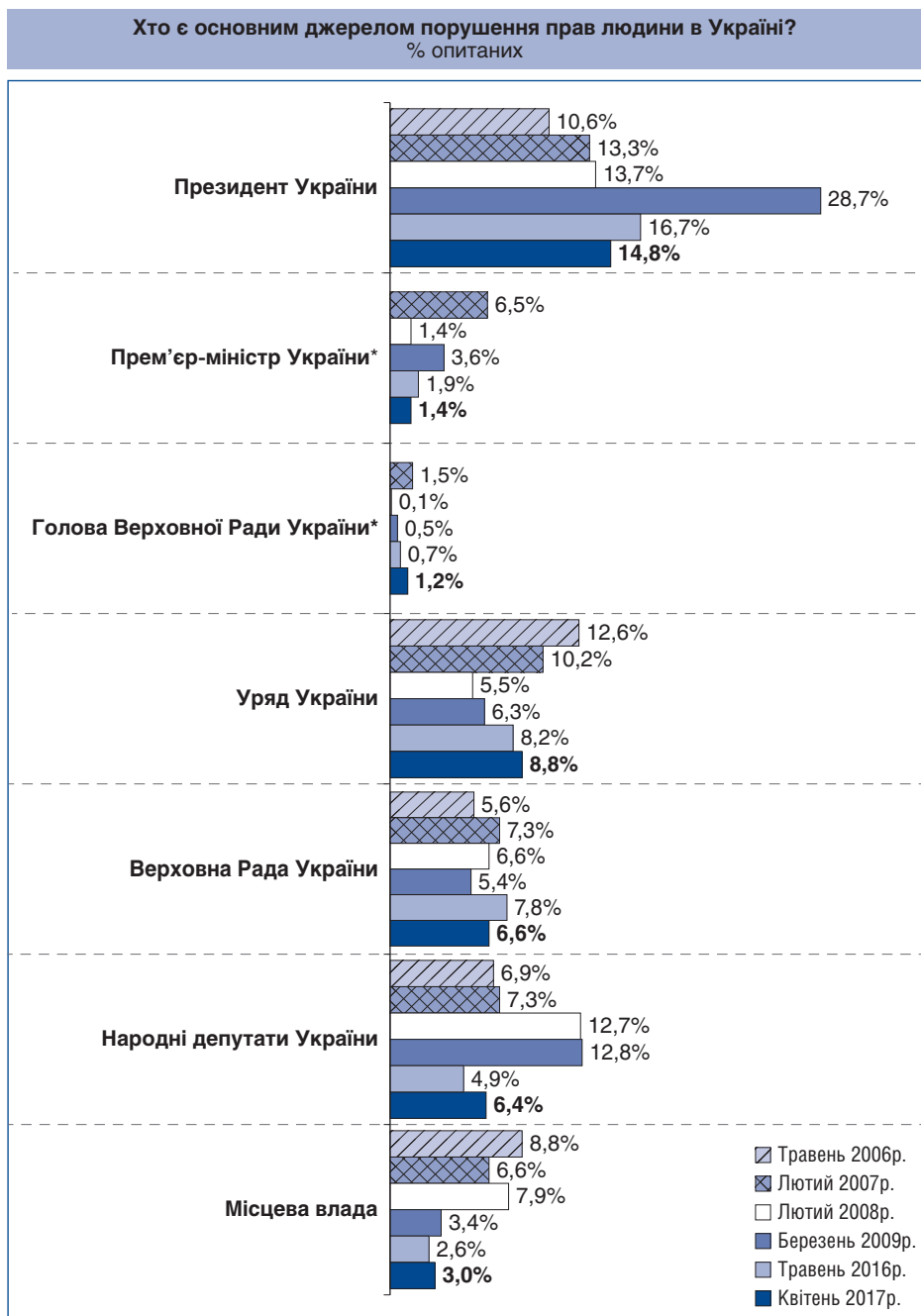
Які з наведених чинників найбільше впливають на стан Вашої особистої безпеки?*
% опитаних (продовження)

	РЕГІОНИ				ВІК, років						СТАТЬ	
	Захід	Центр	Південь	Схід	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Збройний конфлікт на Сході України	38,7	35,5	39,8	47,6	41,8	42,4	38,0	40,6	43,1	37,1	41,8	38,5
Економічна ситуація в Україні	32,6	40,5	41,1	38,2	38,8	45,1	37,1	40,9	34,7	36,4	39,6	36,9
Криміногенна ситуація	35,3	32,7	41,1	31,9	33,0	37,3	34,3	34,1	36,1	31,9	34,1	34,1
Корупція	29,4	32,0	27,4	25,7	29,2	31,5	29,5	28,7	30,8	27,3	31,4	27,4
Зростаюче використання вогнепальної зброї	11,8	15,5	34,9	22,7	19,4	19,7	20,9	17,1	20,8	16,9	19,6	18,2
Результати економічних, політичних, соціальних реформ в Україні	14,8	17,5	24,1	20,1	15,9	20,7	20,1	19,4	18,5	16,5	18,9	17,8
Власний рівень добробуту	17,5	15,4	18,3	17,9	15,1	14,7	16,0	16,8	17,9	18,4	16,2	17,5
Події, що відбуваються у світі (збройні конфлікти, міграційна криза, теракти)	15,9	10,8	15,8	14,3	13,3	13,8	14,0	16,1	13,4	11,6	12,5	14,4
Результати реформ у секторі безпеки України (оборона, спецслужби, правоохоронні органи)	7,8	5,7	9,1	6,9	3,9	4,4	10,7	6,3	7,8	6,5	7,5	6,5
Стан дотримання фундаментальних прав і свобод (свобода слова, зібрань, віросповідання тощо)	7,0	5,6	7,1	5,5	5,6	6,9	7,2	6,0	6,7	4,5	5,8	6,1
Протитанкові міни та боеприпаси, що не розірвалися	0,6	1,0	2,1	4,5	2,1	1,5	2,2	2,4	2,0	1,7	1,9	2,1
Інше	1,5	0,4	0,4	0,9	1,3	0,0	0,6	0,9	0,6	0,9	0,4	1,1
Нічого з наведеного	3,6	3,5	1,2	3,9	4,7	2,0	2,2	1,5	3,9	4,9	3,0	3,7
Важко відповісти	5,1	6,5	2,5	4,5	4,3	2,5	5,5	6,3	3,7	6,3	3,8	6,2

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

Квітень 2017р.

При тому, що українці загалом не надто схильні до самокритичності, Захід і Центр значно більше схильні звинувачувати себе і співгромадян у проблемах з правами людини.

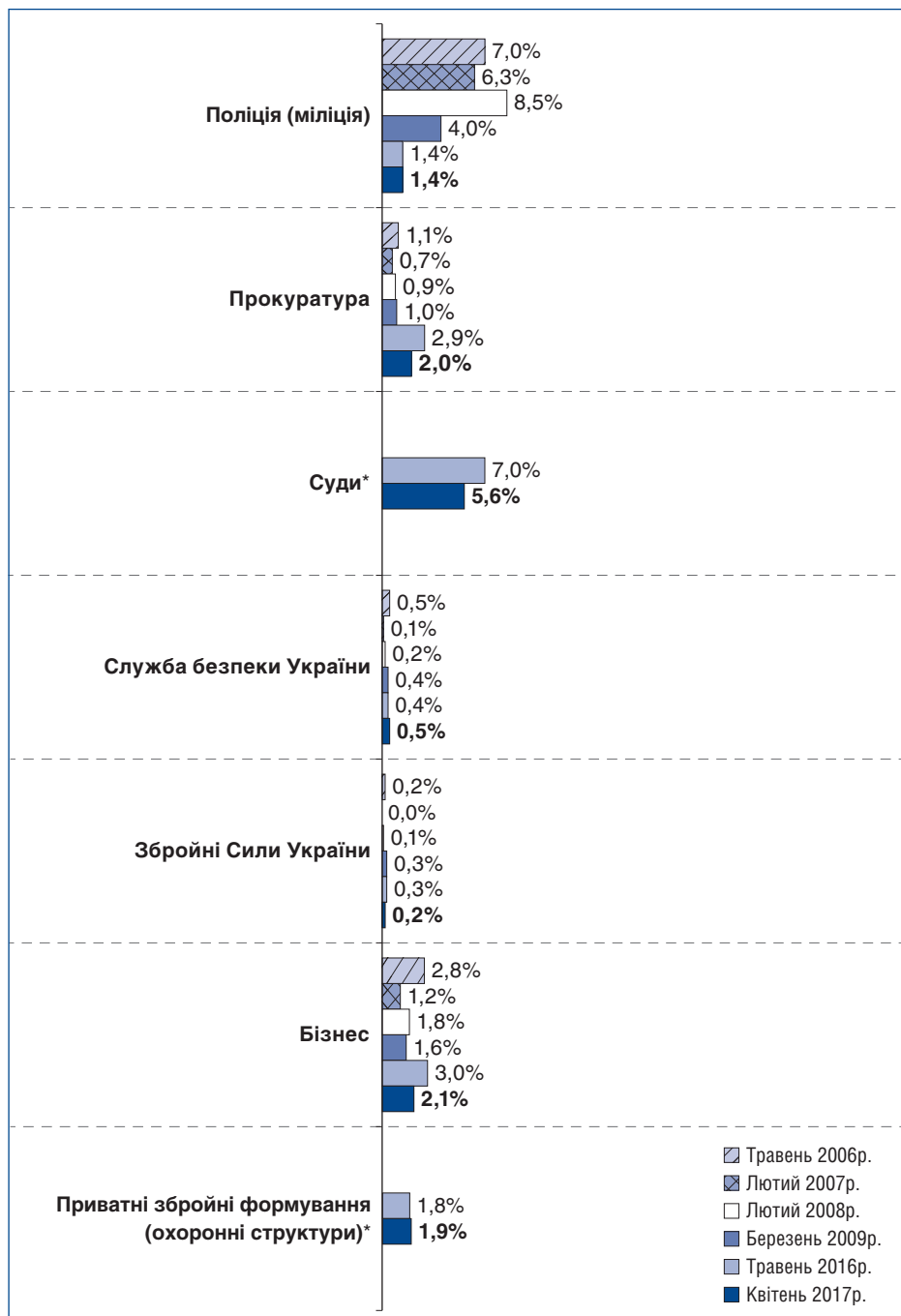
* В анкеті 2006р. такий варіант відповіді не пропонувався.

Хто є основним джерелом порушення прав людини в Україні?

% опитаних

(продовження)

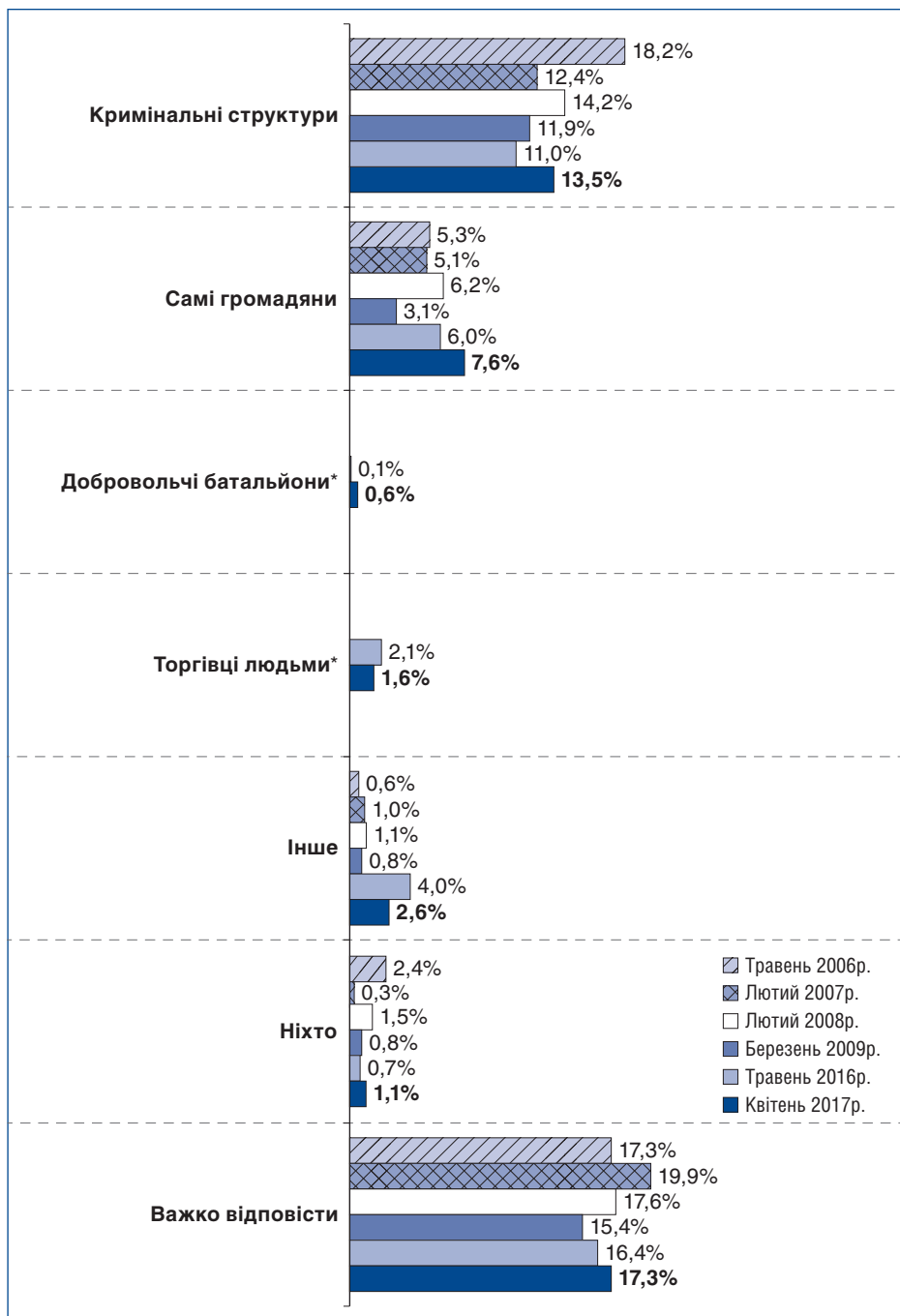

* В анкетах до 2016р. такий варіант відповіді не пропонувався.

Хто є основним джерелом порушення прав людини в Україні?

% опитаних

(продовження)

* В анкетах до 2016р. такий варіант відповіді не пропонувався.

Хто є основним джерелом порушення прав людини в Україні? % опитаних (продовження)				
	РЕГІОНИ (квітень 2017р.)			
	Захід	Центр	Південь	Схід
Президент України	15,0	12,1	15,7	18,2
Прем'єр-міністр України	1,1	1,6	2,9	0,9
Голова Верховної Ради України	0,8	1,3	0,4	1,5
Уряд України	3,6	7,5	11,6	14,1
Верховна Рада України	9,9	5,2	4,1	6,6
Народні депутати України	8,7	5,6	5,8	5,8
Місцева влада	2,3	3,9	0,4	3,2
Поліція	1,7	0,1	2,9	2,3
Прокуратура	0,4	2,6	2,1	2,4
Суди	7,8	6,5	5,4	2,6
СБУ	0,0	1,0	0,0	0,2
Збройні Сили України	0,0	0,1	0,0	0,6
Бізнес	3,0	1,6	2,5	1,9
Приватні збройні формування (охоронні структури)	1,1	1,7	2,5	2,8
Кримінальні структури	12,7	17,3	13,2	9,0
Самі громадяни	9,7	8,4	3,3	6,6
Добровольчі батальйони	0,0	0,3	1,2	1,3
Торгівці людьми	3,2	0,9	2,5	0,6
Інше	2,7	1,9	0,4	4,3
Ніхто	1,1	0,9	2,5	0,8
Важко відповісти	15,2	19,5	20,7	14,4

Вибір способів захисту прав людини в Україні дає підстави для досить сумних висновків стосовно очікувань громадян отримати захист від власної держави. Майже третина (30,8%) опитаних не зуміли обрати варіант захисту із запропонованого переліку. Майже кожен четвертий громадянин має намір шукати захисту за межами держави: звернення до Європейського суду з прав людини – 18,6%, звернення до міжнародних організацій – 4,7%. Отримати допомогу від держави сподіваються лише 15,7%: звернення до суду – 6,7%, звернення до органів влади, включно з народними депутатами та Президентом – 3,9%, звернення до прокуратури – 3,0%, звернення до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини – 2,1%. Особливу увагу слід звернути на ставлення українців до офісу Омбудсмена – державного інституту, головною функцією якого є захист прав людини. Імовірно, проблема має не стільки персональний, скільки системний характер.

Молодше покоління (18-24 роки) висловило найбільш оптимістичну думку стосовно можливості пошуку справедливості в офісі Омбудсмена (4,3%, що вдвічі більше середнього показника) та стосовно намірів звертатися до Європейського

суду з прав людини (21,6%). Майже третина (30,8%) респондентів не змогли обрати спосіб захисту своїх прав із запропонованого переліку, серед представників найстаршої вікової категорії (60 і старші) цей показник (“важко відповісти”) сягнув 37,4%.

Загальна картина якісно не змінилася протягом останнього року. Частка опитаних, які обрали “проведення акцій непокори (пікетування, голодування тощо)” як найбільш ефективний спосіб захисту прав людини (12,1%), зростає на 2,2%. Такий приріст хоча й не виходить за межі статистичної похибки, але дозволяє констатувати відсутність тенденції до зменшення. Майже кожен шостий (17,1%) респондент Центру України вважає проведення акцій непокори (пікетування, голодування тощо) найбільш ефективним способом захисту прав людини в Україні (діаграма і таблиця “Який спосіб захисту прав людини є найбільш ефективним зараз в Україні?”, с.36).

Корупція в Україні вважається однією з найголовніших проблем, а протидія корупції – найголовнішим пріоритетом. Корупція посідає чільні місця у рейтингу найбільш серйозних внутрішніх загроз для національної безпеки України, і переважна більшість опитаних громадян не відчувають себе захищеними від проявів корупції з боку чиновників.

Тема боротьби з корупцією в Україні посідає одне з провідних місць порядку денного як внутрішньої політики, так і відносин з міжнародними партнерами. Боротьба з корупцією є окремим пріоритетним напрямом реформ, визначеним у “Стратегії 2020”⁵ і невід’ємною складовою секторальних реформ в Україні. Як справедливо зазначено в загальних положеннях Антикорупційної стратегії 2014-2017рр., “розв’язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку держави... саме корупція є однією з причин, що призвела до масових протестів в Україні наприкінці 2013р. - на початку 2014р.”⁶.

Протягом минулих трьох років Україна дещо покращила свої позиції у міжнародному рейтингу Індексу сприйняття корупції *Transparency International*, піднявшись із 142 місця на 131, отримавши 29 балів у 2016р. (2013р. – 25) із 100 можливих (“0” – повністю корумпована, “100” – чиста від корупції).

Рівень переконання громадян у корумпованості держави є просто шокуючим. Лише 7,5% опитаних схильні вірити в те, що у державній владі корупції практично немає або такі випадки є поодинокими. Якщо ще рік тому були підстави говорити про незначний позитив, порівняно з до-Майданним періодом, то у 2017р. частка

⁵ “За результатами проведення досліджень стану корупції індикаторами успішної реалізації Антикорупційної стратегії може бути: збільшення частки населення, яка негативно ставиться до корупційних проявів; зростання кількості громадян, готових повідомляти про факти корупційних проявів...компетентним органам”. Див.: Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017рр. затверджені Законом України від 14 жовтня 2014р. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1699-18/paran16#n16>.

⁶ Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017рр. затверджені Законом України від 14 жовтня 2014р. – Там само.

Який спосіб захисту прав людини є найбільш ефективним зараз в Україні?
% опитаних

	РЕГІОНИ (квітень 2017р.)				ВІК, років (квітень 2017р.)					
	Захід	Центр	Південь	Схід	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші
Звернення до Європейського суду з прав людини	18,1	14,8	21,4	23,2	21,6	16,7	17,7	19,8	20,1	17,1
Проведення акцій непокори (пікетування, голодування тощо)	9,7	17,1	11,1	7,3	10,8	12,8	13,0	14,1	12,3	10,1
Звернення до адвоката	8,9	15,4	8,2	9,4	12,9	9,9	11,3	15,3	10,3	9,9
Звернення до суду	3,6	7,3	6,6	8,8	5,6	7,4	8,3	6,3	5,6	7,0
Звернення до неурядових правозахисних організацій	9,5	5,6	4,9	6,6	6,0	6,9	7,7	6,0	9,5	4,7
Звернення до міжнародних організацій	3,6	5,3	4,5	4,9	3,0	3,4	5,5	4,8	5,3	4,7
Звернення до органів влади (включно з народними депутатами та Президентом)	3,0	5,3	2,9	3,2	5,2	2,0	3,6	3,0	3,3	5,3
Звернення до прокуратури	1,7	2,2	2,5	5,6	3,9	4,9	2,2	3,3	3,6	1,9
Звернення до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини	3,0	2,1	0,8	2,2	4,3	2,5	1,7	1,8	1,4	1,9
Важко відповісти	39,0	25,0	37,0	28,8	26,7	33,5	29,0	25,5	28,7	37,4

тих, хто вважає, що у державній владі в цілому корупція є тотальним або досить поширеним явищем, збільшилася на 9,5% і перевищила показник 2013р. (88,3% проти 82,3%, відповідно).

Національне антикорупційне бюро має відносно кращі показники на фоні інших структур, але той факт, що більшість (51%) вважають НАБУ корумпованим органом свідчить про серйозні проблеми формування суспільного іміджу НАБУ та про недоліки в його діяльності.

Умовний позитивний баланс зафіксований лише у ставленні громадян до міжнародних організацій, що працюють в Україні.

Примітна певна залежність між часткою варіантів “важко відповісти” та рейтингом корумпованості, що може бути свідченням того, що респонденти давали достатньо виважені оцінки, уникаючи огульних звинувачень усіх у корупції (діаграма “Якою мірою в кожній з наведених сфер поширена корупція?”, с.38-40).

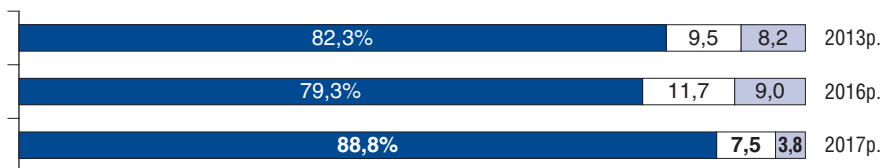
Згідно з даними соціологічного опитування, більше половини громадян України залишатимуться пасивними у разі виявлення факту корупції: 43,1% опитаних заявили про небажання звертатися до будь-кого, до яких можна сміливо додати ще 13,8% тих, кому “важко відповісти”, що імовірно свідчить про відсутність прийнятного варіанту у запропонованому переліку. Частка тих, хто не буде повідомляти про факти корупції зросла на 8%, порівняно з попереднім опитуванням (травень 2016р. – 35%). На 12,4% зменшилося число бажаючих дзвонити на “гарячу лінію” (з 26,6% у 2016р. до 14,2% у 2017р.). Також скоротилася частка респондентів, які будуть звертатися до поліції (з 13,6% до 9%, відповідно).

Найбільш популярним варіантом відповіді для громадян з активною позицією стали “антикорупційна телефонна “гаряча лінія” (14,2%)⁷ та “редакції ЗМІ, журналісти” (11,1%). Верховна Рада, народні депутати, Міністерство внутрішніх справ, Президент, Кабінет Міністрів – як опція адресату повідомлення громадянами факту корупції – у сукупності набрали 3,3%.

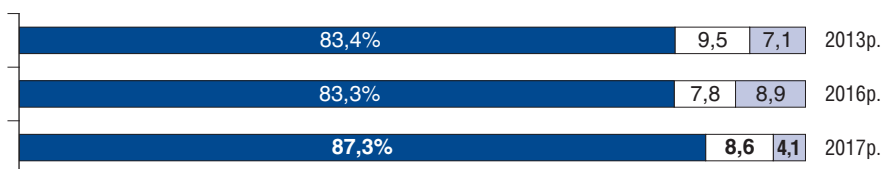
⁷ Слід зазначити, що в Україні не існує єдиної “антикорупційної телефонної “гарячої лінії”. Відповідно, цей варіант відповіді слід радше сприймати як спосіб повідомлення, а не адресата.

Якою мірою в кожній з наведених сфер поширена корупція?
% опитаних

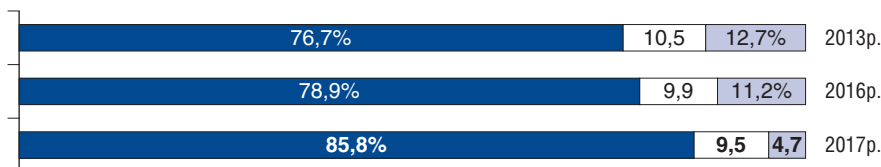
Державна влада в цілому

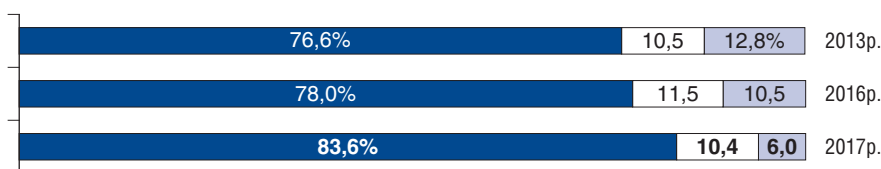
Судова система (судді)

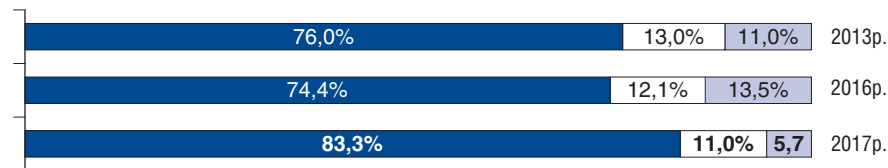
Органи прокуратури

Податкові органи

Політичні партії

■ Поширена* □ Не поширена** □ Важко відповісти

* Сума варіантів відповіді "все охоплено корупцією" та "корупція досить поширена".

** Сума варіантів відповіді "трапляються окремі випадки корупції" та "корупції практично немає".

Якою мірою в кожній з наведених сфер поширена корупція?

% опитаних

(продовження)

* Сума варіантів відповіді "все охоплено корупцією" та "корупція досить поширена".

** Сума варіантів відповіді "трапляються окремі випадки корупції" та "корупції практично немає".

*** В анкетах до 2016р. такий варіант відповіді не пропонувався.

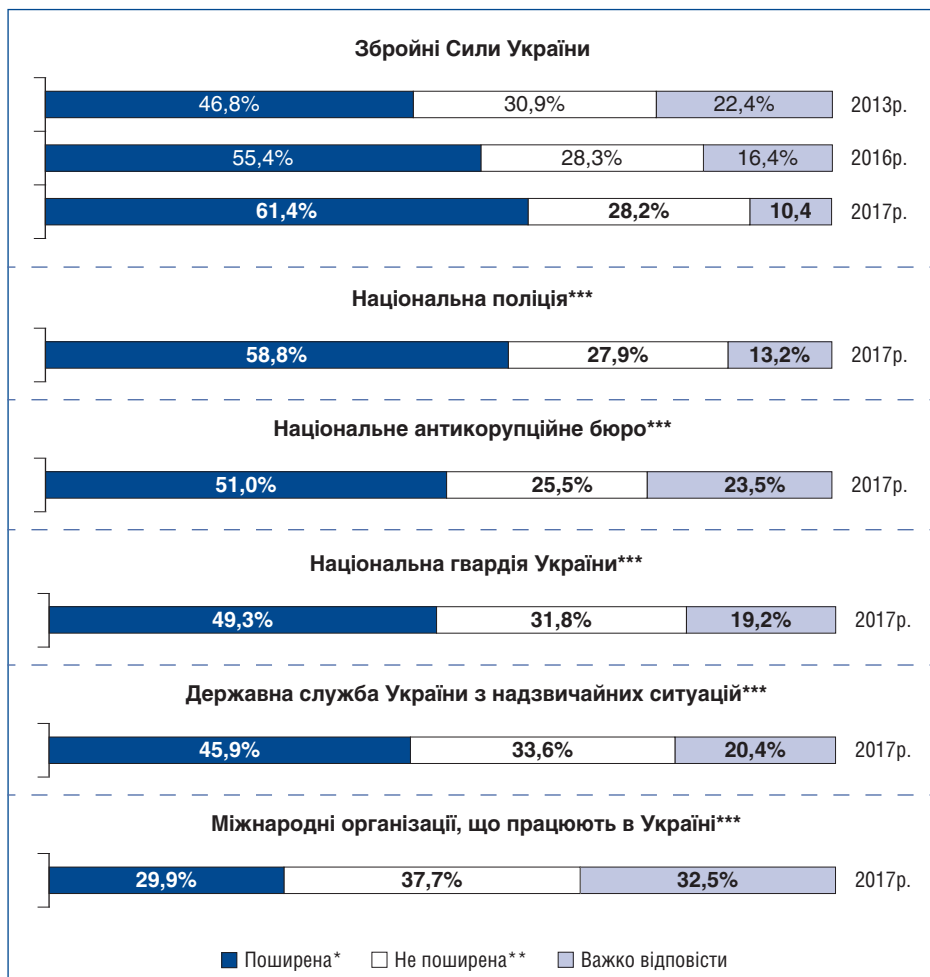
**** В анкетах до 2017р. такий варіант відповіді не пропонувався.

Якою мірою в кожній з наведених сфер поширена корупція?

% опитаних

(продовження)

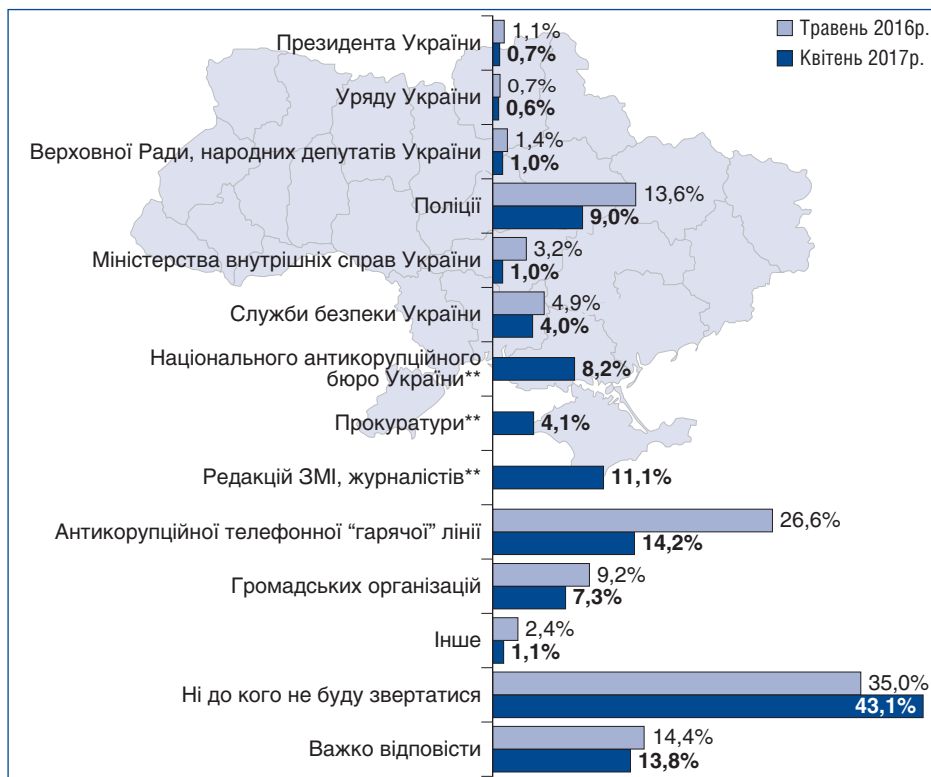
* Сума варіантів відповіді "все охоплено корупцією" та "корупція досить поширена".

** Сума варіантів відповіді "трапляються окремі випадки корупції" та "корупції практично немає".

*** В анкетах до 2017р. такий варіант відповіді не пропонувався.

Нещодавно створений спеціалізований орган боротьби з корупцією НАБУ наразі ще не сприймається суспільством як головний борець з корупцією – лише 8,2% обрали такий варіант відповіді.

Серед помітних вікових відмінностей слід відзначити, що серед молоді 18-24 років найменше тих, хто ні до кого не буде звертатися. Найбільш пасивну позицію стосовно більшості варіантів дій декларують представники вікової категорії 60 років і старше (діаграма і таблиця "До кого Ви будете звертатися у випадку виявлення фактів корупції?", с.41).

До кого Ви будете звертатися у випадку виявлення фактів корупції?*
 % опитаних

	ВІК, років (квітень 2017р.)					
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші
Президента України	0,4	1,0	0,8	0,6	0,8	0,8
Уряду України	0,0	1,5	0,8	0,0	0,8	0,4
Верховної Ради, народних депутатів України	1,3	0,0	0,8	1,2	1,4	1,1
Поліції	12,1	9,9	6,6	8,4	7,8	10,1
Міністерства внутрішніх справ України	1,7	1,0	1,4	0,9	0,8	0,9
Служби безпеки України	5,2	4,4	2,2	5,1	3,4	4,4
Національного антикорупційного бюро України	11,2	6,9	6,3	7,8	10,4	7,6
Прокуратури	4,3	4,9	3,8	4,5	3,4	4,0
Редакцій ЗМІ, журналістів	14,6	8,3	15,7	12,3	10,6	7,0
Антикорупційної телефонної "гарячої" лінії	17,6	16,2	15,4	17,0	16,2	7,8
Громадських організацій	8,6	11,3	7,4	6,3	7,0	6,1
Інше	0,0	0,0	1,6	1,2	0,8	1,7
Ні до кого не буду звертатися	33,0	42,2	40,5	40,1	44,0	50,9
Важко відповісти	12,9	16,2	14,6	13,4	13,7	13,1

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

** В анкеті 2016р. такий варіант відповіді не пропонувався.

Головною причиною відсутності намірів повідомляти про факти корупції є впевненість у безперспективності такого кроку. Три чверті (75,5%) тих, хто не звертатиметься ні до кого, вважають, що їх “звернення ні на що не вплине”⁸.

Інші варіанти відповіді можна умовно згрупувати в наступні категорії: *страх, байдужість та “ідейна корупція”*. Кожен п’ятий (21,2%) із тих, хто не повідомлятиме про корупцію, керується мотивами *страху*: перед представниками центральних органів влади (2,7%), перед представниками місцевих органів влади (4,9%), помсти з боку окремих громадян (8,6%), втратити дохід (чи джерело доходів, роботу) (3,3%), втратити доступ до певних соціальних пільг, соціальних послуг (1,7%). Частка *байдужих* (“це – не моя справа”) є відносно невисокою (8,9%). Сумарний відсоток тих, хто не буде звертатися ні до кого з *ідейних* причин (“часто корупційне рішення буває більш справедливим, ніж законне”, “не вважаю корупцію неприйнятною”) складає 2,5%, що у 2,5 рази менше, порівняно з минулорічним дослідженням (6,3%) (діаграма і таблиця “Якщо Ви не маєте наміру звертатися до кого-небудь у випадку виявлення фактів корупції, то чому?”, с.43).

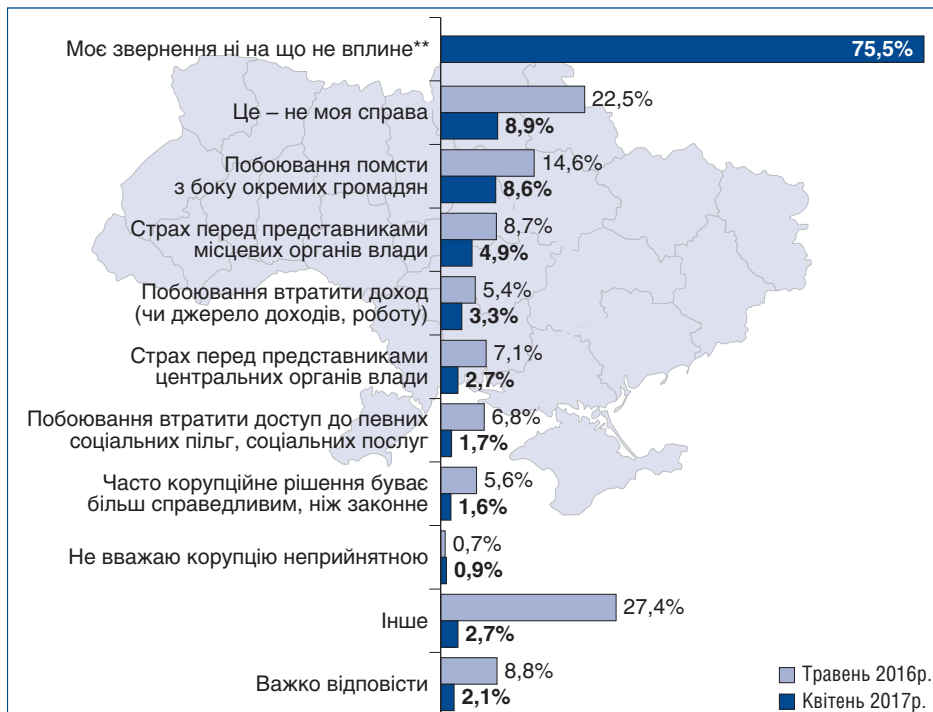
На думку 12,9% громадян, антикорупційні програми та антикорупційні реформи в Україні є успішними (дуже або помірно), ще 21,3% вважають, що давати їм оцінку зарано, а 56,3% – не помітили жодних успіхів. У підсумку виходить досить скептична оцінка ефективності антикорупційних реформ, яка, до того ж, практично не зазнала змін протягом останніх 12 місяців (діаграма і таблиця “Наскільки антикорупційні програми та антикорупційні реформи в Україні є успішними?”, с.44).

⁸ Перелік запропонованих варіантів був доповнений за результатами попереднього опитування. Варіант “моє звернення ні на що не вплине” є узагальненим формулюванням відповідей респондентів у категорії “інше” у травні 2016р. (“марно”, “ніхто не допоможе”, “всі злодії” тощо).

Якщо Ви не маєте наміру звертатися до кого-небудь у випадку виявлення фактів корупції, то чому?*

% тих, хто вказав, що ні до кого не звертатиметься у випадку виявлення фактів корупції

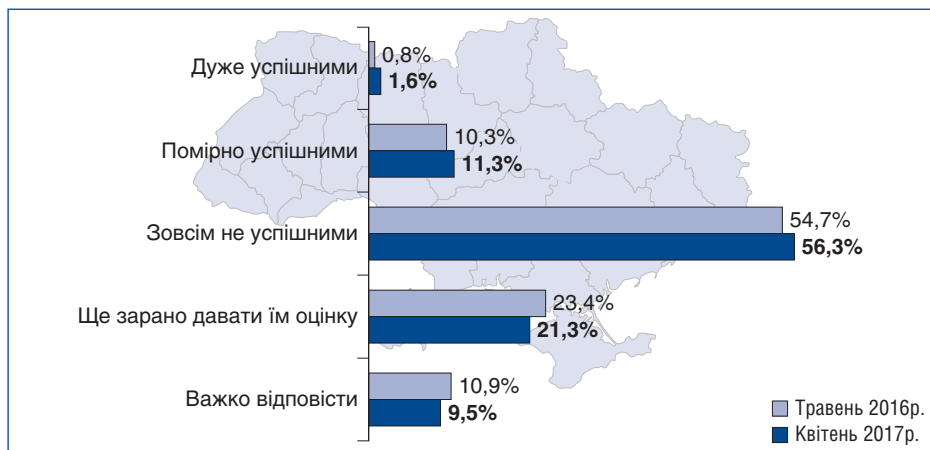

	ВІК, років (2017р.)						СТАТЬ (2017р.)	
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Моє звернення ні на що не вплине	68,8	77,9	74,1	76,9	70,1	79,9	77,3	74,2
Це – не моя справа	9,1	9,3	7,5	9,6	9,6	9,0	6,7	10,7
Побоювання помсти з боку окремих громадян	18,2	7,0	4,1	6,7	8,9	9,3	7,2	9,7
Страх перед представниками місцевих органів влади	2,6	4,7	6,8	6,7	4,5	4,1	5,1	4,6
Побоювання втратити дохід (чи джерело доходів, роботу)	0,0	2,3	2,7	5,2	7,0	1,5	2,1	4,2
Страх перед представниками центральних органів влади	5,2	1,2	1,4	4,5	3,2	1,9	2,9	2,4
Побоювання втратити доступ до певних соціальних пільг, соціальних послуг	2,6	2,4	0,0	0,7	1,3	2,6	1,6	1,8
Часто корупційне рішення буває більш справедливим ніж законне	2,6	3,5	1,4	0,0	2,5	0,7	1,1	2,0
Не вважаю корупцію неприйнятною	1,3	0,0	1,4	0,7	1,3	0,7	0,5	1,2
Інше	3,9	4,7	3,4	0,7	2,5	3,0	2,9	2,6
Важко відповісти	2,6	0,0	2,7	1,5	3,8	1,9	2,7	1,6

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

** В анкеті 2016р. такий варіант відповіді не пропонувався.

Наскільки антикорупційні програми та антикорупційні реформи в Україні є успішними?
% опитаних

	РЕГІОНИ (квітень 2017р.)			
	Захід	Центр	Південь	Схід
Дуже успішними	0,0	3,2	1,3	0,6
Помірно успішними	16,7	11,0	7,1	8,8
Зовсім не успішними	55,4	53,8	62,1	58,1
Ще зарано давати їм оцінку	17,3	23,6	20,0	22,2
Важко відповісти	10,6	8,3	9,6	10,3

ДОВІРА ГРОМАДЯН ДО ДЕРЖАВНИХ І СУСПІЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЗМІ

Особливе занепокоєння викликають соціологічні заміри рівня довіри громадян до державних інститутів. Низький рівень довіри до вищих органів влади та політичних лідерів держави є, у першу чергу, наслідком відсутності очікуваних змін в Україні після Майдану.

За відсутності довіри та суспільної підтримки не можливі справжні, не популістські реформи. Суспільна довіра лежить в основі легітимності органів державної влади, є необхідною передумовою ефективного врядування загалом і у сфері безпеки зокрема.

Як і раніше, ми вимушені констатувати наявність ризику втрати суспільної підтримки та легітимності держави через низьку довіру громадян. Проблема стосується не лише правоохоронних органів, армії та спецслужб України.

Показники рівня довіри громадян до державних інститутів є своєрідним каталізатором формування їх сприйняття власної безпеки, рівня захищеності

від загроз і, зрештою, впливу на громадянську позицію та готовності активно підтримувати державну політику у сфері безпеки. Недовіра до державної влади є однією з головних причин ухилення громадян від сплати податків як джерела наповнення державного бюджету та, відповідно, ресурсів для реалізації державної політики безпеки, а також готовності громадян до активної підтримки реформ.

Результати соціологічних досліджень демонструють критично низький рівень довіри громадян до практично всіх органів центральної влади України. Регіональний розподіл відповідей робить загальну картину ще більш драматичною. Найбільш високий негативний баланс довіри до Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів зафіксований серед громадян південних і східних областей – більше трьох чвертей опитаних не довіряють зазначеним державним інститутам.

За наявності загальноукраїнського позитивного балансу довіри до структур сектору безпеки, слід також звернути увагу на відмінності в позиціях жителів Сходу, як єдиного регіону, де фіксується негативний баланс довіри до Збройних Сил України (-10,8%), Національної гвардії (-10,3%), добровольчого руху/територіальної оборони (-3,3%). Цей факт, із зрозумілих причин, потребує особливої уваги та додаткового дослідження. Важливо мати об'єктивну картину, що саме впливає на “серця та уми” жителів прифронтових регіонів – ворожа пропаганда чи власний досвід.

На тлі абсолютно справедливих закликів до зміцнення ролі Парламенту як вищого представницького органу держави у формуванні політики безпеки, забезпеченні дієвого демократичного контролю над сектором безпеки, не можна ігнорувати проблему низької довіри громадян до Верховної Ради. Лише один з 10 опитаних – за несуттєвих регіональних відмінностей – висловив свою повну або часткову довіру до Верховної Ради. При цьому, і без того низький баланс довіри ще більше знизився, порівняно з травнем 2016р., (з -72,2% до -77,6%).

Традиційно лідерські позиції в рівні суспільної довіри посідають волонтерські організації (+42,2%), Церква (+36,4%) і Збройні Сили (+18,4%).

Волонтерам довіряють 66% всіх опитаних і довіра є практично “всенародною” – від 59% на Півдні до 75,9% на Заході.

Громадяни переважно довіряють Збройним Силам (55,9%), Національній гвардії (49%), Державній службі з надзвичайних ситуацій (45%), добровольчому руху/територіальній обороні (45,2%).

Погіршився баланс довіри до Національної поліції, порівняно з попереднім опитуванням, (з -1,2% до -19,9%). Частка тих, хто повністю і скоріше довіряє поліції, зменшилася з 40,7% до 33,7%, порівняно з показниками 2016р. При цьому, рівень довіри до одного з її підрозділів – Патрульної поліції – на 8,3% вищий.

Рівень довіри до Служби безпеки України (спеціальна служба з правоохоронними функціями) є значно нижчим: повністю та скоріше довіряють СБУ 29,5% громадян, а 56,6% – не довіряють. Такі показники мали б стати серйозним приводом для аналізу методів і результатів роботи СБУ, підходів до реформування Служби, а також стратегії публічної комунікації.

Найбільш критичною є ситуація з довірою громадян до судів і прокуратури, яким не довіряють 86,6% і 83,3%, відповідно. За останніх 12 місяців реформ прокуратура не здобула жодного додаткового відсотка довіри, а суди – втратили 6%.

Національному антикорупційному бюро України (НАБУ), попри його надзвичайно потужну присутність в інформаційному просторі, довіряють лише 21,3%, що на 6,6% більше ніж рік тому (14,5%). Водночас, на 5,5% зросла й частка тих, хто не довіряє НАБУ (з 59,3% до 64,8%, відповідно). Якщо у травні 2016р. оцінки громадян були радше кредитом довіри (невеликий період існування НАБУ⁹), то сьогодні можна засвідчити, що баланс довіри за результатами річної роботи є негативним (-43,5%) (діаграма і таблиця “Чи довіряєте Ви..?”, с.47-51).

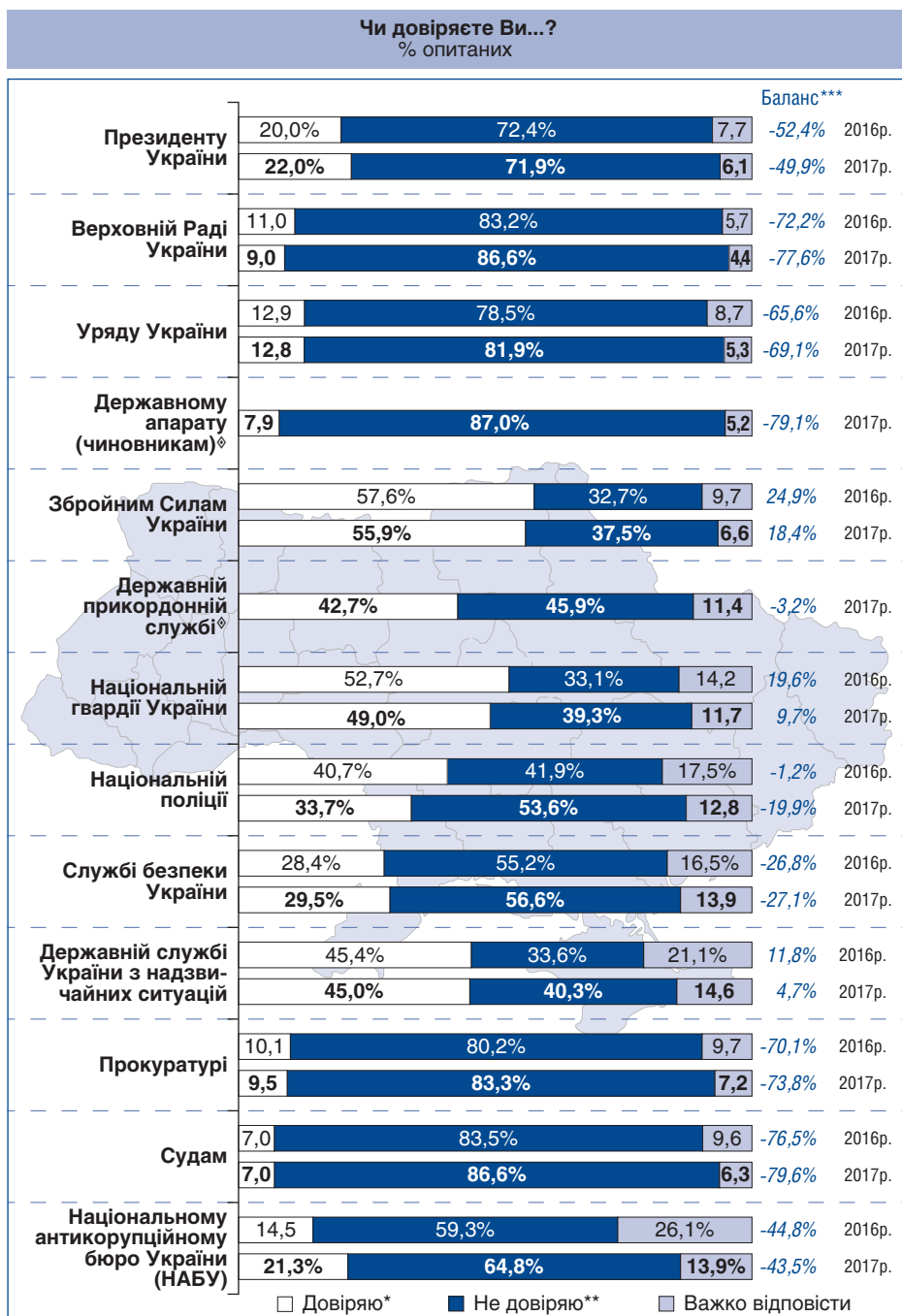
КЛЮЧОВІ ГРАВЦІ, ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ

Переважає більшість (83,5%) опитаних вважають, що Президент має найбільший вплив на формування державної політики в Україні і ця впевненість посилюється на 3,3% за останні 12 місяців. Друге місце по впливовості на формування державної політики респонденти віддали великому бізнесу та олігархам (79,8%), які, на думку громадян, є більш впливовими, ніж Уряд та Верховна Рада (78,4% і 77,3%, відповідно). Хоча, враховуючи статистично незначущі відмінності, можна зробити припущення, що громадяни мали на увазі одних і тих же гравців.

Суспільна оцінка ролі опозиційних політичних сил може розглядатися як аргумент на користь тези про розвиток демократії в Україні. Власне показники про вагомість (31,3%), обмеженість (39,2%) чи відсутність впливу (19,5%) можуть бути інтерпретовані по-різному, але найважливішим є визнання громадянами факту присутності опозиційних сил в українській політиці.

⁹ А.Ситника було призначено Директором новоствореного Національного антикорупційного бюро України 16 квітня 2015р.

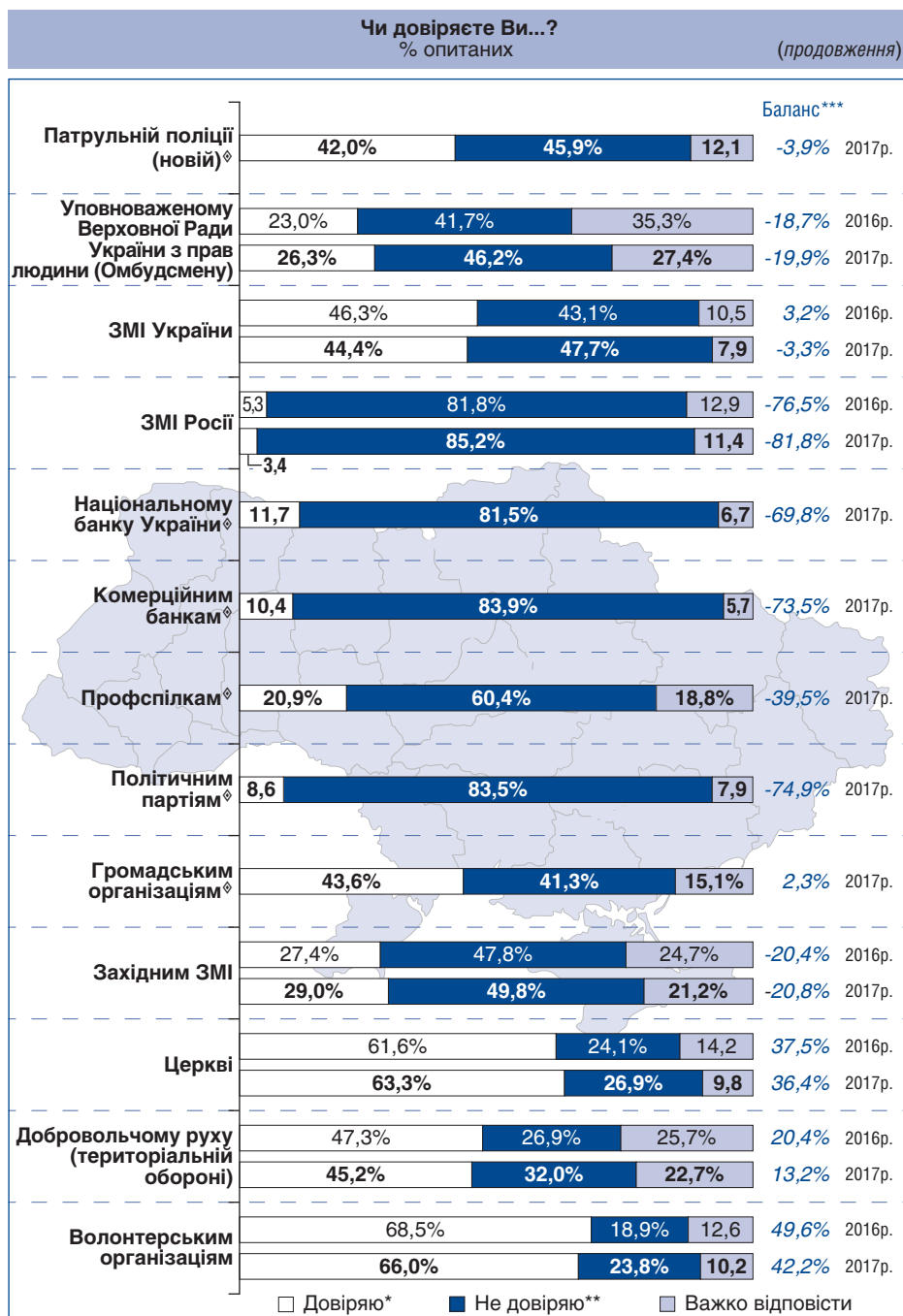
* Сума варіантів відповіді "довіряю" та "скоріше довіряю".

** Сума варіантів відповіді "не довіряю" та "скоріше не довіряю".

*** Різниця між "довіряю" та "не довіряю".

♦ В анкеті 2016р. такий варіант відповіді не пропонувався.

* Сума варіантів відповіді "довіряю" та "скоріше довіряю".

** Сума варіантів відповіді "не довіряю" та "скоріше не довіряю".

*** Різниця між "довіряю" та "не довіряю".

◇ В анкеті 2016р. такий варіант відповіді не пропонувався.

Чи довіряєте Ви...? % опитаних (продовження)				
	Захід	Центр	Південь	Схід
Президенту України				
Довіряю*	27,2	27,1	15,3	13,1
Не довіряю**	67,1	66,0	75,1	83,1
Важко відповісти	5,7	6,9	9,5	3,8
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-39,9</i>	<i>-38,9</i>	<i>-59,8</i>	<i>-70,0</i>
Верховній Раді України				
Довіряю*	8,5	10,8	9,1	7,0
Не довіряю**	87,8	84,4	84,7	89,6
Важко відповісти	3,8	4,7	6,2	3,4
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-79,3</i>	<i>-73,6</i>	<i>-75,6</i>	<i>-82,6</i>
Уряду України				
Довіряю*	18,2	11,9	11,5	9,3
Не довіряю**	79,1	81,3	80,6	86,3
Важко відповісти	2,8	6,7	7,9	4,3
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-60,9</i>	<i>-69,4</i>	<i>-69,1</i>	<i>-77,0</i>
Державному апарату (чиновникам)				
Довіряю*	7,2	8,4	11,1	6,4
Не довіряю**	87,7	86,3	80,5	90,1
Важко відповісти	5,1	5,3	8,3	3,6
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-80,5</i>	<i>-77,9</i>	<i>-69,4</i>	<i>-83,7</i>
Збройним Силам України				
Довіряю*	67,0	57,6	60,6	41,4
Не довіряю**	27,6	36,0	29,8	52,2
Важко відповісти	5,5	6,4	9,5	6,4
<i>Баланс довіри***</i>	<i>39,4</i>	<i>21,6</i>	<i>30,8</i>	<i>-10,8</i>
Державній прикордонній службі				
Довіряю*	44,7	46,1	51,2	32,1
Не довіряю**	45,8	43,3	30,4	56,7
Важко відповісти	9,5	10,6	18,3	11,1
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-1,1</i>	<i>2,8</i>	<i>20,8</i>	<i>-24,6</i>
Національній гвардії України				
Довіряю*	54,4	51,8	48,3	40,4
Не довіряю**	32,4	36,6	35,9	50,7
Важко відповісти	13,1	11,7	15,7	8,8
<i>Баланс довіри***</i>	<i>22,0</i>	<i>15,2</i>	<i>12,4</i>	<i>-10,3</i>
Національній поліції				
Довіряю*	35,6	35,8	35,2	28,3
Не довіряю**	51,7	51,7	45,2	61,5
Важко відповісти	12,7	12,6	19,5	10,1
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-16,1</i>	<i>-15,9</i>	<i>-10,0</i>	<i>-33,2</i>
Службі безпеки України				
Довіряю*	27,7	31,8	31,3	26,9
Не довіряю**	58,4	53,8	47,6	63,5
Важко відповісти	14,0	14,4	21,3	9,8
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-30,7</i>	<i>-22,0</i>	<i>-16,3</i>	<i>-36,6</i>

* Сума варіантів відповіді "довіряю" та "скоріше довіряю".

Квітень 2017р.

** Сума варіантів відповіді "не довіряю" та "скоріше не довіряю".

*** Різниця між "довіряю" та "не довіряю".

Чи довіряєте Ви...?				
% опитаних				
<i>(продовження)</i>				
	Захід	Центр	Південь	Схід
Державній службі з надзвичайних ситуацій				
Довіряю*	53,8	42,6	52,7	37,3
Не довіряю**	32,5	44,3	28,3	46,9
Важко відповісти	13,7	13,1	19,1	15,8
<i>Баланс довіри***</i>	<i>21,3</i>	<i>-1,7</i>	<i>24,4</i>	<i>-9,6</i>
Прокуратурі				
Довіряю*	9,7	8,4	10,8	10,7
Не довіряю**	83,9	85,3	80,5	80,9
Важко відповісти	6,4	6,2	8,7	8,4
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-74,2</i>	<i>-76,9</i>	<i>-69,7</i>	<i>-70,2</i>
Судам				
Довіряю*	5,7	7,1	7,0	8,1
Не довіряю**	89,5	87,7	82,6	84,2
Важко відповісти	4,9	5,2	10,3	7,7
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-83,8</i>	<i>-80,6</i>	<i>-75,6</i>	<i>-76,1</i>
Національному антикорупційному бюро України (НАБУ)				
Довіряю*	20,9	19,1	24,9	23,4
Не довіряю**	63,9	68,6	58,9	62,7
Важко відповісти	15,2	12,3	16,2	13,9
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-43,0</i>	<i>-49,5</i>	<i>-34,0</i>	<i>-39,3</i>
Патрульній поліції (новій)				
Довіряю*	50,5	43,8	40,9	32,7
Не довіряю**	37,0	45,7	41,7	55,9
Важко відповісти	12,5	10,5	17,4	11,4
<i>Баланс довіри***</i>	<i>13,5</i>	<i>-1,9</i>	<i>-0,8</i>	<i>-23,2</i>
Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини (Омбудсмену)				
Довіряю*	34,4	19,2	35,2	25,6
Не довіряю**	40,4	51,9	31,5	49,8
Важко відповісти	25,2	28,9	33,2	24,8
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-6,0</i>	<i>-32,7</i>	<i>3,7</i>	<i>-24,2</i>
ЗМІ України				
Довіряю*	58,9	48,2	38,2	28,8
Не довіряю**	33,2	43,8	48,9	65,6
Важко відповісти	7,8	8,1	12,9	5,6
<i>Баланс довіри***</i>	<i>25,7</i>	<i>4,4</i>	<i>-10,7</i>	<i>-36,8</i>
ЗМІ Росії				
Довіряю*	2,1	3,1	2,5	5,0
Не довіряю**	90,7	88,5	68,4	83,2
Важко відповісти	7,2	8,4	29,0	11,8
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-88,6</i>	<i>-85,4</i>	<i>-65,9</i>	<i>-78,2</i>
Національному банку України				
Довіряю*	7,4	12,8	12,8	13,5
Не довіряю**	87,3	80,2	78,8	79,3
Важко відповісти	5,3	7,0	8,3	7,1
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-79,9</i>	<i>-67,4</i>	<i>-66,0</i>	<i>-65,8</i>

* Сума варіантів відповіді "довіряю" та "скоріше довіряю".

Квітень 2017р.

** Сума варіантів відповіді "не довіряю" та "скоріше не довіряю".

*** Різниця між "довіряю" та "не довіряю".

Чи довіряєте Ви...? % опитаних (продовження)				
	Захід	Центр	Південь	Схід
Комерційним банкам				
Довіряю*	6,8	11,0	12,4	11,7
Не довіряю**	87,5	84,0	81,8	81,6
Важко відповісти	5,7	4,9	5,8	6,8
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-80,7</i>	<i>-73,0</i>	<i>-69,4</i>	<i>-69,9</i>
Профспілкам				
Довіряю*	21,3	18,7	31,6	18,7
Не довіряю**	57,5	64,9	42,0	64,5
Важко відповісти	21,1	16,5	26,6	16,7
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-36,2</i>	<i>-46,2</i>	<i>-10,4</i>	<i>-45,8</i>
Політичним партіям				
Довіряю*	7,0	6,7	12,9	10,5
Не довіряю**	87,7	84,4	75,8	82,3
Важко відповісти	5,3	8,9	11,3	7,1
<i>Баланс довіри***</i>	<i>-80,7</i>	<i>-77,7</i>	<i>-62,9</i>	<i>-71,8</i>
Громадським організаціям				
Довіряю*	53,0	43,2	38,2	38,1
Не довіряю**	34,6	43,9	37,0	45,8
Важко відповісти	12,4	13,0	24,9	16,1
<i>Баланс довіри***</i>	<i>18,4</i>	<i>-0,7</i>	<i>1,2</i>	<i>-7,7</i>
Західним ЗМІ				
Довіряю*	48,0	27,2	22,0	18,1
Не довіряю**	29,8	53,6	46,0	63,6
Важко відповісти	22,2	19,3	32,0	18,4
<i>Баланс довіри***</i>	<i>18,2</i>	<i>-26,4</i>	<i>-24,0</i>	<i>-45,5</i>
Церкві				
Довіряю*	81,9	56,5	56,6	59,6
Не довіряю**	12,4	34,1	21,9	31,8
Важко відповісти	5,7	9,5	21,5	8,6
<i>Баланс довіри***</i>	<i>69,5</i>	<i>22,4</i>	<i>34,7</i>	<i>27,8</i>
Добровольчому руху (територіальній обороні)				
Довіряю*	56,9	44,0	39,3	39,2
Не довіряю**	19,6	32,4	31,8	42,5
Важко відповісти	23,4	23,6	28,9	18,2
<i>Баланс довіри***</i>	<i>37,3</i>	<i>11,6</i>	<i>7,5</i>	<i>-3,3</i>
Волонтерським організаціям				
Довіряю*	75,9	66,8	59,0	59,2
Не довіряю**	15,5	24,8	21,5	31,1
Важко відповісти	8,7	8,4	19,5	9,7
<i>Баланс довіри***</i>	<i>60,4</i>	<i>42,0</i>	<i>37,5</i>	<i>28,1</i>

* Сума варіантів відповіді "довіряю" та "скоріше довіряю".

Квітень 2017р.

** Сума варіантів відповіді "не довіряю" та "скоріше не довіряю".

*** Різниця між "довіряю" та "не довіряю".

Досить низькі оцінки громадян вагомості власного впливу на державну політику стали ще більш песимістичними, порівняно з попереднім опитуванням. Число тих, хто вважає, що громадяни мають вагомий вплив практично не змінилася. Натомість на 4,1% зростає кількість відповідей “обмежений” (31,7%) і на 6,5% – “жодного впливу” (38,4%). У цьому контексті виникає питання стосовно наявності інструментів впливу окремих громадян і суспільства на державну політику, а також відповідності державної політики їх потребам і очікуванням.

Значно кращі оцінки ролі громадських організацій, волонтерських рухів вказують один із шляхів посилення впливу суспільства на державну політику. Лише кожен п'ятий (22,5%) погоджується з твердженням, що громадські організації та волонтерські рухи не мають жодного впливу. Прикро, що дані 2017р. демонструють певний песимізм, порівняно з 2016р.: частка тих, хто вважає, що вплив є вагомим, зменшилася на 2,8%, а тих, хто обрав варіант “жодного впливу”, навпаки зростає на 3,9%.

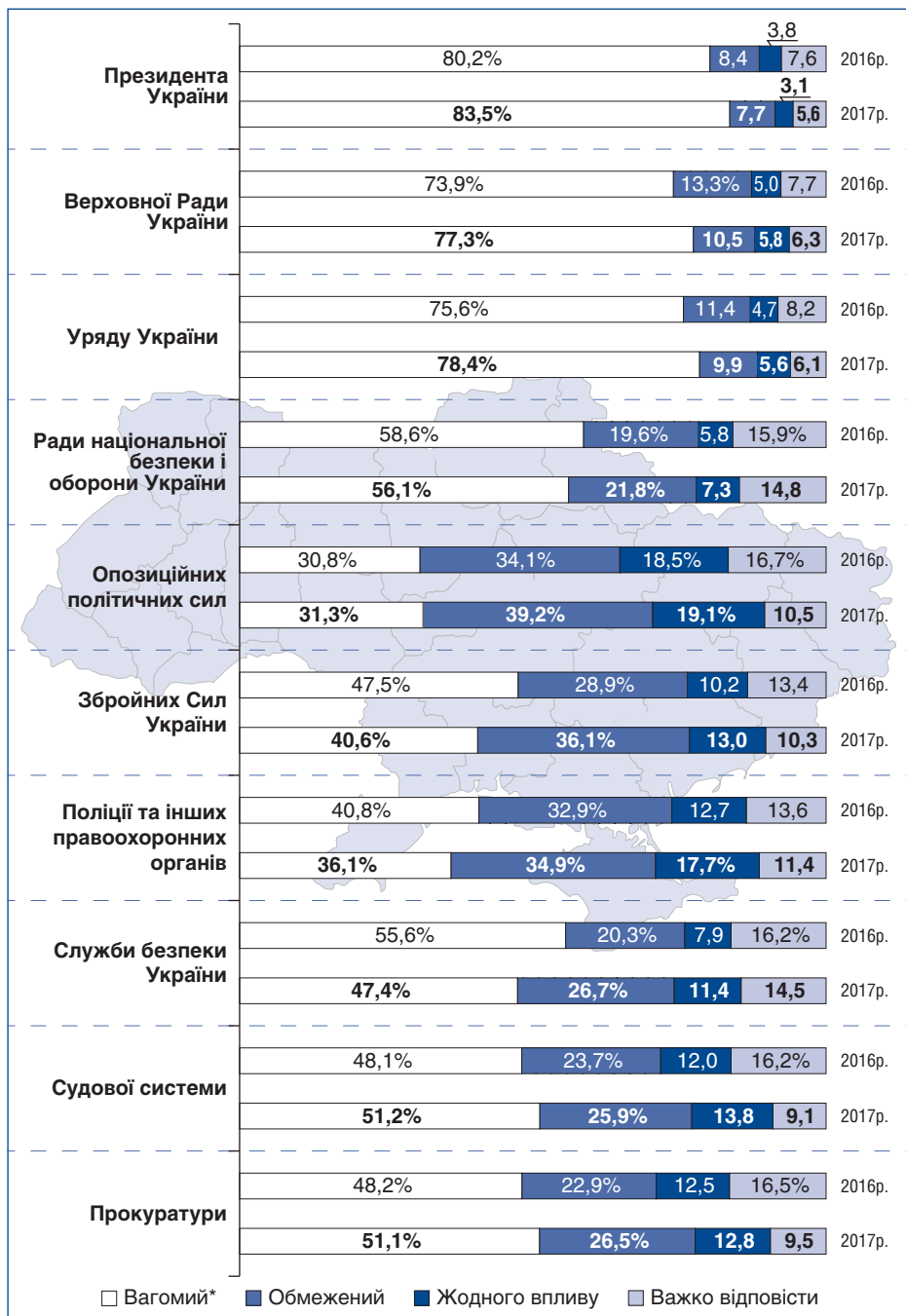
Що стосується оцінки ролі зовнішніх гравців, то дещо більше половини (54,1%) українців вважають, що на державну політику найбільш потужно впливають уряди західних держав і близько половини (48%) – міжнародні організації. Кожен третій (31%) – впевнений у наявності впливу Уряду Росії (діаграма і таблиця “*Наскільки вагомим є вплив на вироблення державної політики в Україні наведених інститутів?*”, с.53-57).

Діяльність більшості державних інститутів, наділених функціями протидії загрозам національній безпеці та відповідними владними повноваженнями, визнана де-факто неефективною. Ефективність роботи Президента України – Верховного головнокомандувача у протидії загрозам національній безпеці оцінена громадянами у 2,4 бала. Нижчі від Президента оцінки отримали лише Парламент (2,0) і Уряд (2,1).

За останній рік практично не змінилися суспільні оцінки ефективності протидії загрозам. Найвищі оцінки отримали волонтерські організації (3,4 бала), Збройні Сили (3,1) та Національна гвардія (3,1). Примітно, що другий рік поспіль громадяни своїми відповідями підтверджують суттєву різницю в оцінках ефективності української армії та її вищого політичного (МО) та військового керівництва (ГШ) (діаграма і таблиця “*Як Ви оцінюєте ефективність роботи наступних структур у протидії загрозам національній безпеці?*”, с.58).

Здатність Збройних Сил та інших структур безпеки надійно захистити державу від внутрішніх і зовнішніх загроз не викликає сумнівів у 12,7% опитаних, що на 3,9% менше минулорічного показника. Більшість (57,7%) громадян висловили певні сумніви, обравши варіант “частково”, а кожен п'ятий респондент не вірить у можливості силових відомств. Найбільш критичні думки висловили жителі Сходу України (діаграма і таблиця “*Чи здатні Збройні Сили та інші структури, які повинні забезпечувати безпеку держави, надійно захистити державу від внутрішніх і зовнішніх загроз?*”, с.59).

Наскільки вагомим є вплив на вироблення державної політики
в Україні наведених інститутів?
% опитаних

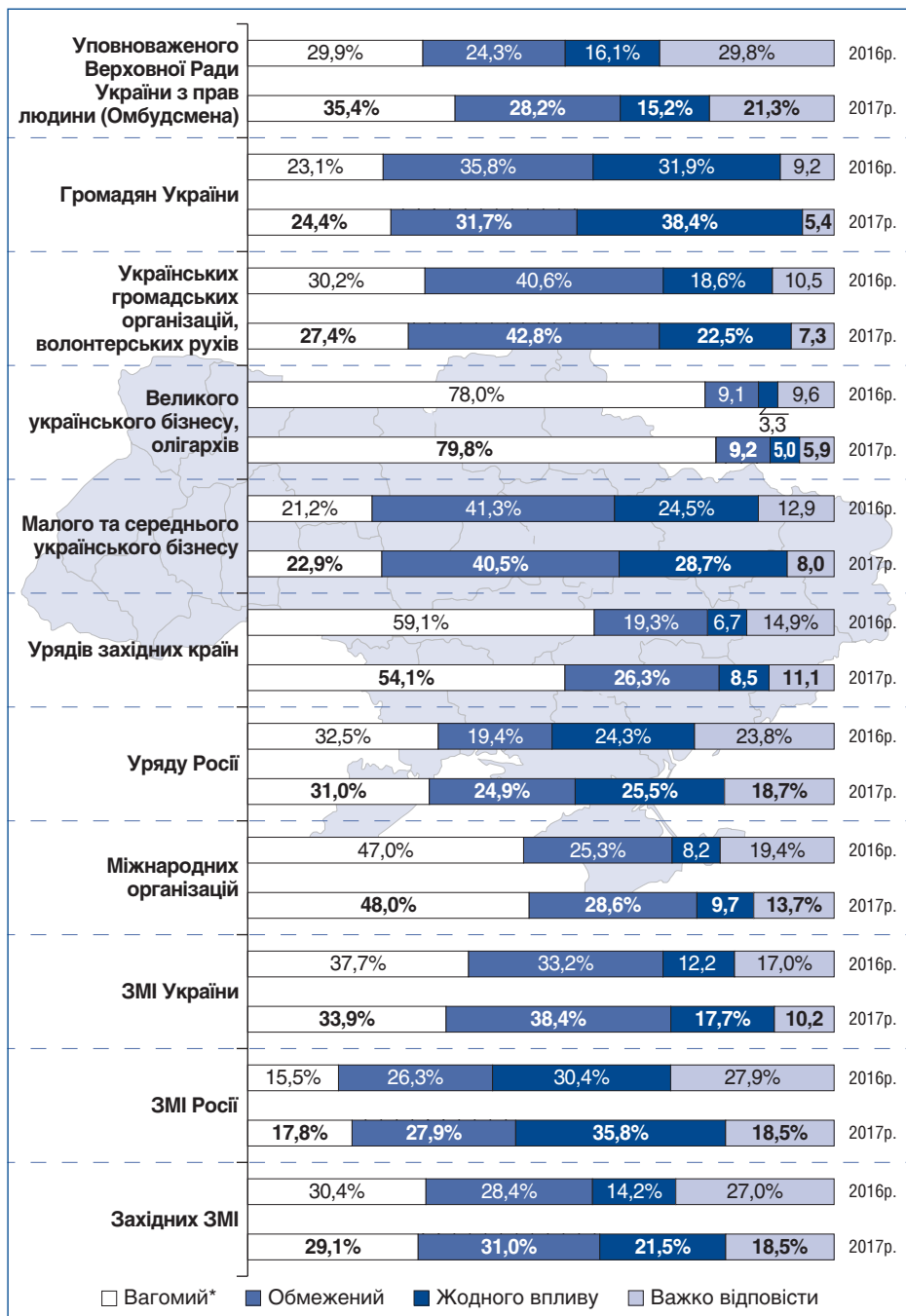

* Сума варіантів відповіді "дуже вагомий" та "скоріше вагомий".

Наскільки вагомим є вплив на вироблення державної політики в Україні наведених інститутів?

% опитаних

(продовження)

* Сума варіантів відповіді "дуже важкий" та "скоріше важкий".

**Наскільки вагомим є вплив на вироблення державної політики
в Україні наведених інститутів?**

% опитаних

(продовження)

	ВІК, років					
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші
Президента України						
Вагомий*	85,3	81,3	84,0	81,5	85,2	83,3
Обмежений	6,9	6,9	7,7	9,0	8,4	7,2
Жодного впливу	2,6	2,0	3,3	5,1	1,4	3,6
Важко відповісти	5,2	9,9	4,9	4,5	5,0	5,9
Верховної Ради України						
Вагомий*	82,5	75,9	77,4	76,4	79,1	74,4
Обмежений	6,4	8,8	11,8	9,3	10,6	12,9
Жодного впливу	4,3	6,4	4,7	8,4	4,7	6,3
Важко відповісти	6,8	8,8	6,0	6,0	5,6	6,4
Уряду України						
Вагомий*	79,8	76,8	78,8	76,0	82,6	76,9
Обмежений	6,9	9,9	9,9	11,4	8,7	11,2
Жодного впливу	6,0	4,9	6,1	7,5	4,2	5,1
Важко відповісти	7,3	8,4	5,2	5,1	4,5	6,8
Ради національної безпеки і оборони України						
Вагомий*	57,1	54,6	57,1	55,4	54,3	57,3
Обмежений	23,2	26,1	21,7	20,1	23,5	19,4
Жодного впливу	6,9	4,9	6,6	10,8	6,7	7,2
Важко відповісти	12,9	14,3	14,6	13,8	15,4	16,2
Опозиційних політичних сил						
Вагомий*	32,1	27,9	31,4	35,3	28,5	31,7
Обмежений	38,5	38,2	38,8	35,8	43,3	39,5
Жодного впливу	16,2	20,6	20,7	19,7	18,7	18,4
Важко відповісти	13,2	13,2	9,1	9,3	9,5	10,4
Збройних Сил України						
Вагомий*	43,4	39,7	38,0	41,3	39,4	41,5
Обмежений	32,6	40,7	38,6	33,5	39,1	34,0
Жодного впливу	12,0	9,8	14,3	14,7	12,6	12,9
Важко відповісти	12,0	9,8	9,1	10,5	8,9	11,6
Поліції та інших правоохоронних органів						
Вагомий*	39,1	30,6	33,5	38,9	36,2	36,6
Обмежений	33,0	40,9	39,3	30,2	35,6	33,0
Жодного впливу	16,7	15,8	16,8	20,4	18,5	17,3
Важко відповісти	11,2	12,8	10,4	10,5	9,8	13,1

* Сума варіантів відповіді "дуже вагомий" та "скоріше вагомий".

Квітень 2017р.

**Наскільки вагомим є вплив на вироблення державної політики
в Україні наведених інститутів?**

% опитаних

(продовження)

	ВІК, років					
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші
Служби безпеки України						
Вагомий*	50,3	41,6	46,5	47,7	48,0	48,5
Обмежений	26,6	33,3	27,5	26,3	24,2	25,4
Жодного впливу	9,4	9,3	11,8	12,8	12,1	11,2
Важко відповісти	13,7	15,7	14,0	13,1	15,7	14,8
Судової системи						
Вагомий*	53,7	50,2	52,6	52,5	51,8	48,2
Обмежений	26,6	22,7	24,5	26,0	25,5	27,9
Жодного впливу	9,9	15,3	13,2	14,9	15,4	13,7
Важко відповісти	9,9	11,8	9,6	6,6	7,3	10,2
Прокуратури						
Вагомий*	53,6	46,6	52,9	51,8	51,2	50,2
Обмежений	25,8	28,9	25,1	25,7	28,5	26,2
Жодного впливу	10,3	12,7	12,9	15,0	12,0	13,1
Важко відповісти	10,3	11,8	9,1	7,5	8,4	10,4
Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Омбудсмена)						
Вагомий*	38,2	36,4	32,4	35,0	33,3	37,3
Обмежений	28,3	25,6	28,0	30,2	29,1	27,3
Жодного впливу	13,7	12,8	16,5	17,1	17,1	13,4
Важко відповісти	19,7	25,1	23,1	17,7	20,4	22,0
Громадян України						
Вагомий*	28,5	21,5	23,3	24,1	26,7	23,3
Обмежений	35,8	33,8	32,4	33,7	27,0	30,7
Жодного впливу	30,6	37,3	39,0	37,6	40,7	40,9
Важко відповісти	5,2	7,4	5,2	4,5	5,6	5,1
Українських громадських організацій, волонтерських рухів						
Вагомий*	30,1	28,6	24,0	29,1	29,4	25,9
Обмежений	41,6	41,4	46,8	44,6	39,2	42,2
Жодного впливу	20,6	21,2	22,9	22,5	24,1	22,6
Важко відповісти	7,7	8,9	6,3	3,9	7,3	9,3
Великого українського бізнесу, олігархів						
Вагомий*	79,5	82,3	80,9	77,2	80,6	79,4
Обмежений	10,7	9,4	8,3	10,2	8,4	9,1
Жодного впливу	3,4	1,5	5,0	8,1	4,8	5,3
Важко відповісти	6,4	6,9	5,8	4,5	6,2	6,3

* Сума варіантів відповіді "дуже вагомий" та "скоріше вагомий".

Квітень 2017р.

**Наскільки вагомим є вплив на вироблення державної політики
в Україні наведених інститутів?**

% опитаних

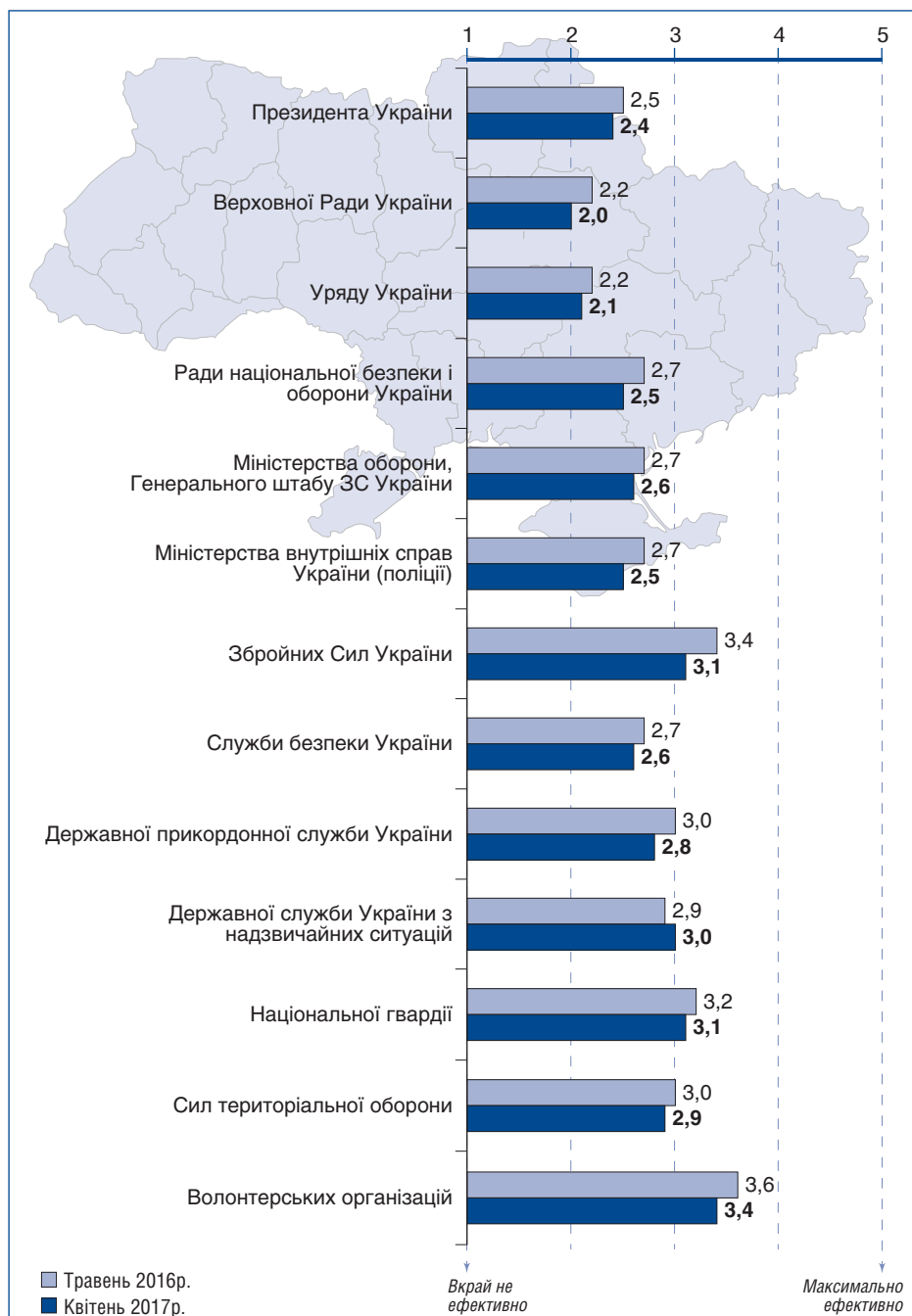
(продовження)

	ВІК, років					
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші
Малого та середнього українського бізнесу						
Вагомий*	23,6	24,1	22,6	20,1	24,9	22,8
Обмежений	42,1	42,2	39,7	41,6	37,5	40,9
Жодного впливу	26,6	24,5	29,2	33,5	30,0	27,0
Важко відповісти	7,7	9,3	8,5	4,8	7,6	9,3
Урядів західних країн						
Вагомий*	55,6	52,0	55,1	51,2	54,5	55,2
Обмежений	24,1	25,7	25,9	29,3	29,2	23,9
Жодного впливу	8,6	9,4	6,9	10,8	6,5	8,9
Важко відповісти	11,6	12,9	12,1	8,7	9,8	12,0
Уряду Росії						
Вагомий*	27,9	32,1	31,6	29,9	31,8	31,7
Обмежений	25,8	24,6	20,1	26,0	29,6	23,9
Жодного впливу	26,6	21,2	28,3	28,4	23,2	24,3
Важко відповісти	19,7	22,2	20,1	15,8	15,4	20,1
Міжнародних організацій						
Вагомий*	49,7	45,8	47,1	47,9	48,0	48,7
Обмежений	25,8	29,6	27,5	32,0	29,5	27,3
Жодного впливу	8,6	8,9	11,0	10,5	9,6	9,3
Важко відповісти	15,9	15,8	14,3	9,6	12,9	14,8
ЗМІ України						
Вагомий*	37,3	34,5	32,8	33,2	35,0	32,8
Обмежений	38,6	41,4	40,2	35,5	37,8	38,1
Жодного впливу	14,6	13,3	17,4	21,2	18,8	17,6
Важко відповісти	9,4	10,8	9,6	10,1	8,4	11,6
ЗМІ Росії						
Вагомий*	17,6	20,6	17,3	18,0	17,1	17,6
Обмежений	28,8	28,9	26,4	28,1	28,6	27,4
Жодного впливу	36,1	31,4	38,6	37,7	34,7	35,0
Важко відповісти	17,6	19,1	17,6	16,2	19,6	20,0
Західних ЗМІ						
Вагомий*	30,2	30,9	27,2	30,8	29,7	27,5
Обмежений	31,5	35,8	31,4	26,9	30,0	31,9
Жодного впливу	20,7	17,2	22,3	24,6	22,1	20,7
Важко відповісти	17,7	16,2	19,0	17,7	18,2	19,9

* Сума варіантів відповіді "дуже вагомий" та "скоріше вагомий".

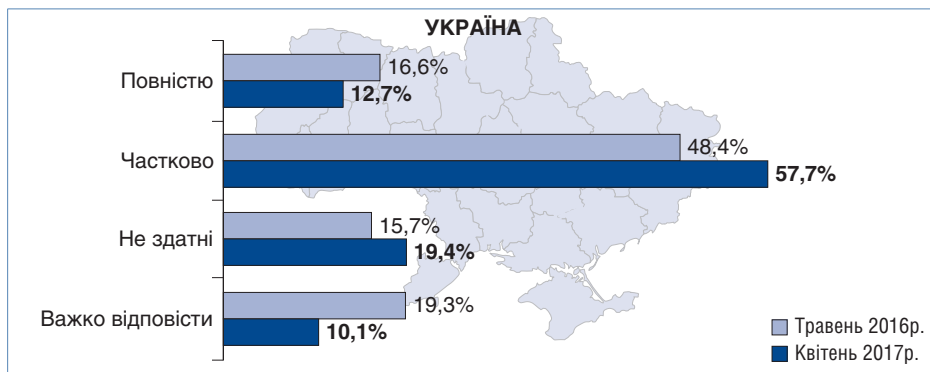
Квітень 2017р.

Як Ви оцінюєте ефективність роботи наведених структур у протидії загрозам національній безпеці?*
середній бал

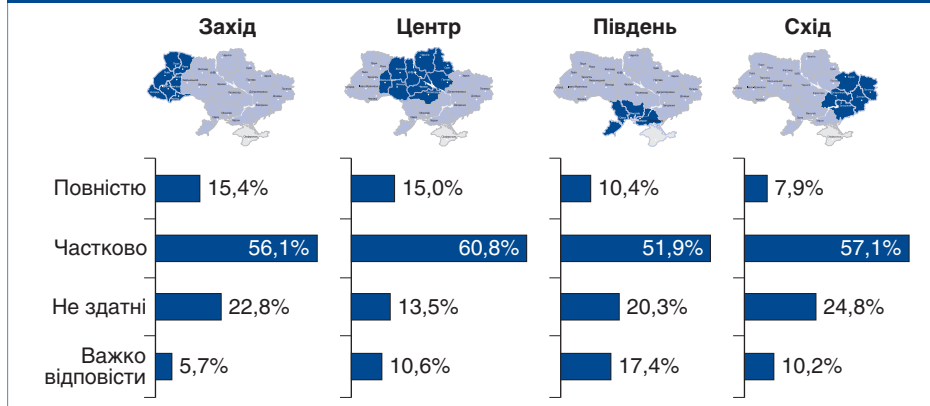

* За п'ятибальною шкалою від "1" до "5", де "1" означає "вкрай не ефективно", а "5" – "максимально ефективно".

Чи здатні Збройні Сили та інші структури, які повинні забезпечувати безпеку держави, надійно захистити державу від внутрішніх і зовнішніх загроз?
% опитаних

РЕГІОНИ (квітень 2017р.)

ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

Окремий блок питань, присвячений правоохоронним органам, найбільш детально демонструє об'єктивні та суб'єктивні оцінки відчуття особистої безпеки, захисту прав людини, а також розкриває низку аспектів, пов'язаних із забезпеченням гендерної рівності в силових структурах і суспільстві загалом.

Небезпідставно вважається, що поліція знаходиться на передньому краї взаємодії громадянина з державою, і саме поліція є одним з головних інструментів держави із виконання функції держави із забезпечення внутрішньої безпеки, захисту життя, здоров'я, майна громадян. Створення нової поліції вважається одним із найбільш успішних реформаторських проектів в Україні. Національна поліція покликана служити "суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку"¹⁰.

¹⁰ Закон України "Про Національну поліцію", ст.1. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Водночас, громадяни наразі вважають, що поліція найкраще виконує функції з охорони представників влади та забезпечення їх безпеки (3,5). Охорона і забезпечення громадського порядку (3,0), боротьба з порушеннями правил дорожнього руху, забезпечення безпеки руху (3,0) посідають друге і третє місця. Найнижче оцінена робота поліції із запобігання правопорушенням та розкриття злочинів (по 2,5), боротьба з хабарництвом, корупцією в органах влади, інших державних структурах (2,3) (діаграма і таблиця “Як Ви оцінюєте роботу поліції Вашого міста (у сільській місцевості – Вашого району) в кожній із сфер?”, с.61).

Більшість респондентів впевнені в тісному співробітництві між органами влади та поліцією: працівників поліції підтримує державна влада (70,8%); працівників поліції підтримує місцева влада (66,4%) і працівники поліції працюють разом з місцевою владою (63,6%). Таким чином громадяни демонструють впевненість у тісному зв'язку між діями правоохоронців і влади, а, відповідно, й бачення розподілу відповідальності центральної та місцевої влади за ті чи інші дії поліції. Будь-які дії поліції сприймаються громадянами як дії від імені та за підтримки влади.

Переважно позитивно громадяни оцінюють усі дії поліції із запропонованого переліку: працівники поліції ставляться до чоловіків і жінок однаково (54,3% проти 19,2%); поважають права людини (49,4% проти 29,8%); добре ставляться до потерпілих (45,1% проти 27%).

Важко сказати, що громадська думка стосовно виконання поліцією своїх обов'язків “чесно та в повному обсязі” є надто позитивною (43,7% проти 31,1%), а оцінка роботи поліції з протидії корупції має суттєвий негативний баланс: лише 25% опитаних згодні, що працівники поліції не підтримують корупцію, а 48,2% – впевнені у протилежному.

Відображення відносин між громадою і поліцією демонструється розподілом думок стосовно того, чи підтримує працівників поліції місцева громада і громадяни. Деяко менше половини (42,9%) опитаних згодні з твердженням про наявність підтримки, а ще дві рівні частки (близько 28%) – або не згодні, або не впевнені у своїх відповідях (діаграма “Здебільшого працівники поліції...”, с.62-63).

Переважна більшість (81,5%) опитаних не мали жодного контакту з поліцією протягом останніх 12 місяців. Вік і стать респондента не впливає на загальний показник частоти контактів з поліцією, хоча й спостерігаються відмінності у відповідях стосовно причин контактів. Наприклад, поліція зупиняє на вулиці чоловіків частіше, ніж жінок, а молодь 18-24 років частіше, ніж людей літнього віку (60 і старші) (таблиця “Чи контактували Ви з поліцією за вказаними нижче причинами протягом останніх 12 місяців?”, с.64).

**Як Ви оцінюєте роботу поліції* Вашого міста
(у сільській місцевості – Вашого району) в кожній із сфер?****
середній бал

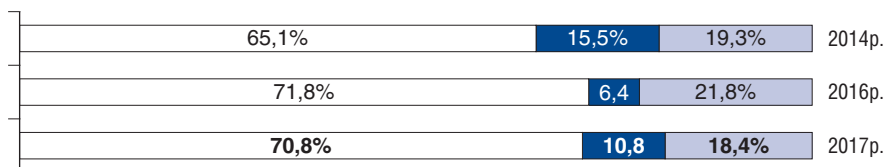

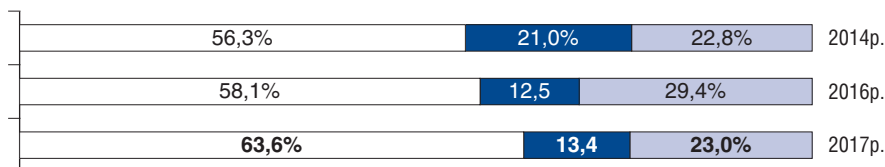
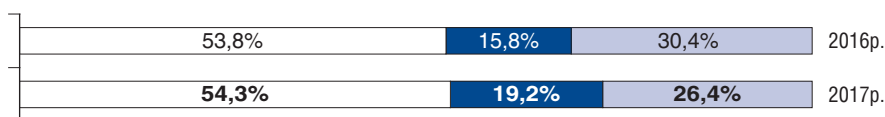
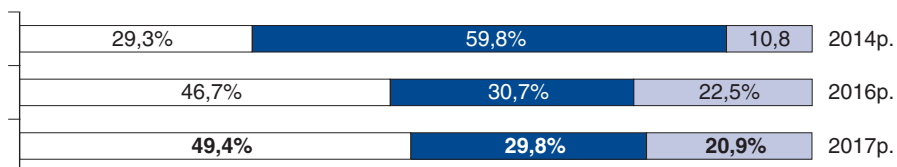
	РЕГІОНИ (квітень 2017р.)			
	Захід	Центр	Південь	Схід
Охорона представників влади та забезпечення їх безпеки	3,4	3,5	3,6	3,5
Охорона і забезпечення громадського порядку	3,1	3,0	3,2	2,9
Боротьба з порушеннями правил дорожнього руху, забезпечення безпеки руху	3,1	3,0	3,0	3,0
Робота поліції Вашого міста (у сільській місцевості – Вашого району) в цілому	3,1	2,9	3,1	3,0
Забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод	3,0	2,9	3,1	2,9
Боротьба з вуличною злочинністю	2,8	2,8	2,8	2,7
Запобігання правопорушенням та їх припинення	2,8	2,7	2,8	2,7
Розкриття злочинів	2,4	2,5	2,6	2,5
Боротьба з хабарництвом, корупцією в органах влади, інших державних структурах	2,1	2,3	2,5	2,3

* В анкеті 2014р. твердження стосувалися міліції та її працівників.

** За п'ятибальною шкалою від "1" до "5", де "1" означає вкрай низьку оцінку, а "5" – максимально високу оцінку.

Здебільшого працівники поліції*...,
 % опитаних

Працівників поліції підтримує державна влада

Працівників поліції підтримує місцева влада

Працюють разом з місцевою владою

Працівники поліції ставляться до чоловіків і жінок однаково*

Поважають права людини

□ Згоден**   ■ Не згоден***   □ Важко відповісти

♦ В анкеті 2014р. твердження стосувалися міліції та її працівників.

* В анкеті 2014р. такий варіант відповіді не пропонувався.

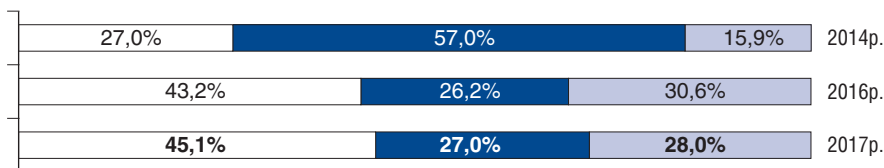
** Сума варіантів відповіді "згоден" та "скоріше згоден".

*** Сума варіантів відповіді "не згоден" та "скоріше не згоден".

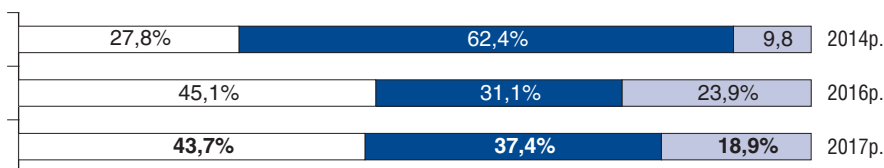
Здебільшого працівники поліції*...,
% опитаних

(продовження)

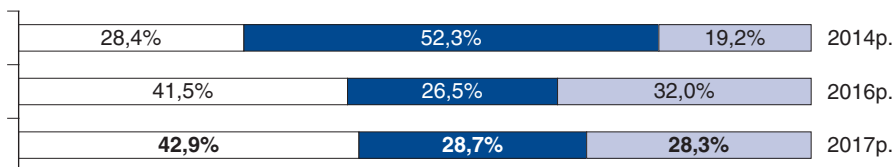
Добре ставляться до потерпілих

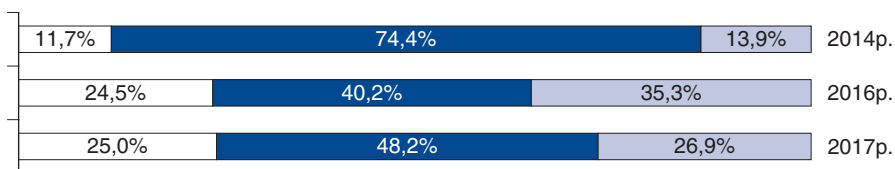
Виконують свої обов'язки чесно та в повному обсязі

Працівників поліції підтримує місцева громада (громадяни)

Не підтримують корупцію

□ Згоден*   ■ Не згоден**   ▒ Важко відповісти

♦ В анкеті 2014р. твердження стосувалися міліції та її працівників.

* Сума варіантів відповіді "згоден" та "скоріше згоден".

** Сума варіантів відповіді "не згоден" та "скоріше не згоден".

Більшість з тих, хто мав справу з поліцією, залишилися повністю задоволені роботою правоохоронців (62,8%), і частка позитивних відгуків зростає, порівняно з попередніми опитуваннями. Водночас, 30,6% залишилися не повністю задоволені. Респонденти високо оцінили здатність представників поліції уважно вислухати (73,3%), поважне ставлення до них (69,9%), а також більшість (70,2%) не згадали жодних натяків на вимагання грошей і подарунків з боку поліції (діаграма "Якщо згадати Ваш останній контакт з поліцією...", с.65).

Чи контактували Ви з поліцією*
за вказаними нижче причинами протягом останніх 12 місяців?*
 % опитаних

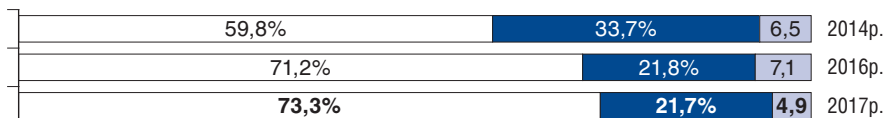
	2014р.	2016р.	2017р.					
За необхідності оформити якісь документи	5,4	4,7	3,7					
Поліція зупинила Вас на вулиці з будь-якою метою (перевірка документів тощо)	5,0	2,5	3,1					
Ви, Ваші родичі або знайомі стали жертвою злочину	4,4	3,0	2,7					
Ви звернулися, щоб отримати допомогу або пораду (наприклад, як пройти кудись)	2,0	2,8	2,4					
Ви повідомляли про необхідність надання комусь медичної допомоги	1,4	1,1	1,9					
Ви надавали свідчення	1,9	0,7	1,8					
Ви, Ваші родичі або знайомі були підозрюваними у злочині	1,8	0,6	1,7					
Ви повідомляли про дорожньо-транспортну пригоду	1,6	1,1	1,7					
Вас запрошували до райвідділу (підвідділу, управління) працівники поліції, які проводили якість розслідування	1,5	0,7	1,5					
До Вас приходили додому працівники поліції, які проводили якість розслідування	1,6	1,5	1,4					
Ви повідомляли про підозрілу людину або подію	1,2	0,7	1,1					
Ви скаржилися на шум або гучну музику	1,2	0,9	1,0					
Ви повідомляли про сигналізацію, що спрацювала	1,3	0,6	0,9					
Ви повідомляли про злочин	1,2	0,9	0,9					
Інше	1,8	1,7	1,2					
Жодних контактів не було	80,0	81,8	81,5					
	ВІК, років (2017р.)						СТАТЬ (2017р.)	
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
За необхідності оформити якісь документи	4,7	3,4	4,7	4,8	3,6	1,9	4,0	3,4
Поліція зупинила Вас на вулиці з будь-якою метою (перевірка документів тощо)	4,3	3,9	3,6	3,3	3,9	0,9	4,9	1,5
Ви, Ваші родичі або знайомі стали жертвою злочину	3,0	2,5	2,2	2,4	1,7	4,2	2,5	2,9
Ви звернулися, щоб отримати допомогу або пораду (наприклад, як пройти кудись)	3,4	0,5	2,8	2,4	2,2	2,1	1,9	2,8
Ви повідомляли про необхідність надання комусь медичної допомоги	1,3	1,5	1,9	1,5	2,2	2,5	2,4	1,5
Ви надавали свідчення	2,1	2,9	1,9	1,5	2,8	0,9	2,1	1,6
Ви, Ваші родичі або знайомі були підозрюваними у злочині	1,7	2,0	1,1	1,2	2,0	1,9	2,1	1,4
Ви повідомляли про дорожньо-транспортну пригоду	1,7	1,5	2,2	1,2	2,8	0,9	1,4	2,0
Вас запрошували до райвідділу (підвідділу, управління) працівники поліції, які проводили якість розслідування	0,4	1,5	2,5	0,9	2,5	1,1	1,4	1,6
До Вас приходили додому працівники поліції, які проводили якість розслідування	0,9	3,4	1,4	1,8	1,4	0,6	1,9	1,0
Ви повідомляли про підозрілу людину або подію	1,3	1,5	1,6	0,6	1,1	0,8	0,8	1,4
Ви скаржилися на шум або гучну музику	0,4	1,0	0,6	0,9	1,4	1,3	0,9	1,1
Ви повідомляли про сигналізацію, що спрацювала	0,4	2,0	0,8	1,2	1,1	0,6	1,1	0,7
Ви повідомляли про злочин	0,9	1,0	0,8	0,6	0,8	0,9	0,8	1,1
Інше	2,2	2,0	0,6	0,9	1,4	0,8	1,5	0,9
Жодних контактів не було	79,7	79,3	81,8	80,3	81,2	83,9	80,4	82,5

* В анкеті 2014р. твердження стосувалися міліції та її працівників.

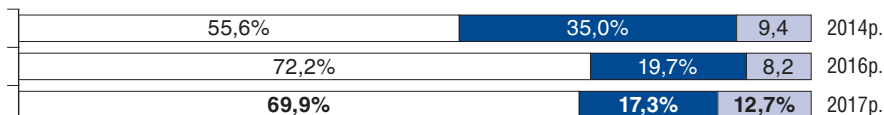
** Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

Якщо згадати Ваш останній контакт з поліцією*, то...,
% тих, хто контактував з поліцією

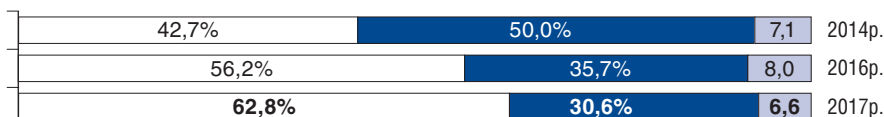
Працівники поліції уважно вислухали Вас

Працівники поліції ставилися до Вас з повагою

Ви залишилися повністю задоволені

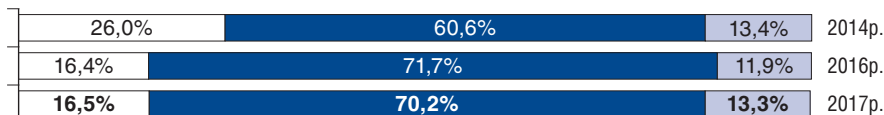
Працівники поліції діяли оперативно

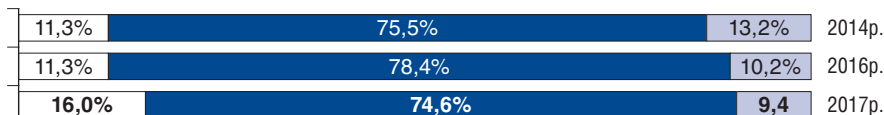
Працівники поліції пояснили, що вони роблять та чому

**Працівники поліції підштовхували або натякали,
що Ви повинні дати гроші або подарунки**

Працівники поліції застосували силу, коли це не було потрібно

□ Згоден**   ■ Не згоден***   □ Важко відповісти

* В анкеті 2014р. твердження стосувалися міліції та її працівників.

** Сума варіантів відповіді "згоден" та "скоріше згоден".

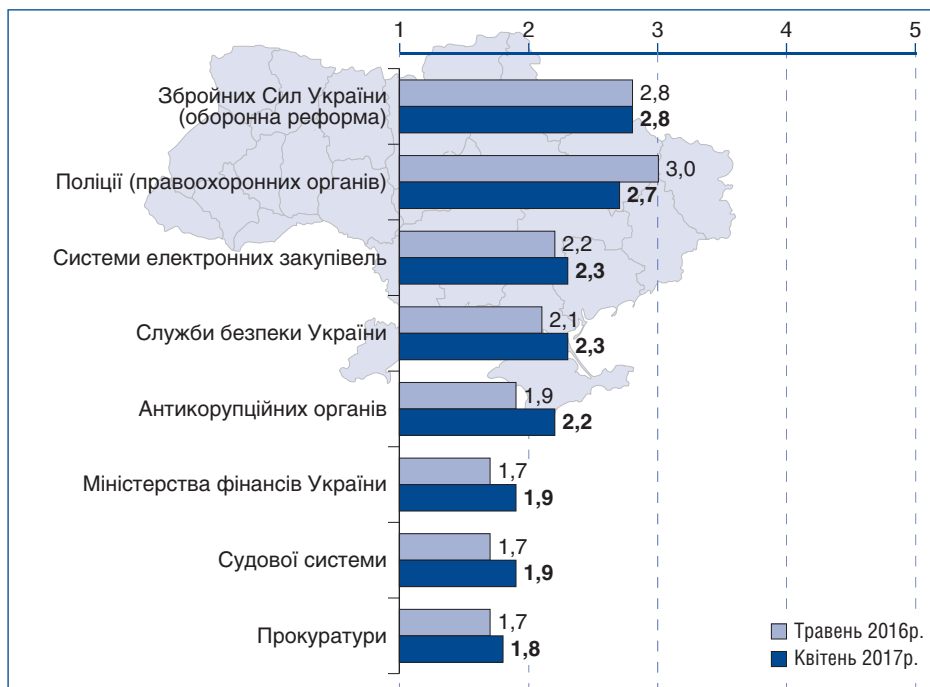
*** Сума варіантів відповіді "не згоден" та "скоріше не згоден".

РЕФОРМИ: ПРОМІЖНІ ПІДСУМКИ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ І ЗАСЛУГИ

Рік, що минув після попереднього опитування, не додав позитиву в суспільних оцінках успішності реформ у державі. За п'ятибальною шкалою, де "1" означає, що реформ майже або зовсім немає, жодна із сфер не набрала бодай формально задовільної оцінки, що свідчить про відсутність результатів реформ у публічному сприйнятті, або ж дефіцит публічної інформації про них. Найвищі бали отримали реформи сектору оборони та правоохоронних органів. Судова система та прокуратура отримали очікувано найнижчі оцінки.

Як би Ви оцінили загальний стан реформування у кожній з таких сфер?*

середній бал

* За п'ятибальною шкалою від "1" до "5", де "1" означає, що реформ майже або зовсім немає, а "5" – реформи йдуть максимально успішно.

Наступні два питання мали за мету з'ясувати суспільну думку стосовно розподілу відповідальності за здійснення реформ і кому належать заслуги їх успіху. Насамперед, слід зазначити, що майже половина (46,6%) опитаних не бачать жодного успіху реформ в Україні.

Що стосується розподілу заслуг, то майже третина респондентів вважають, що реформи в Україні мають певні результати завдяки, насамперед, ролі українського суспільства, яке чинить тиск на владу, підтримує дії влади та бере активну участь силами окремих активістів (20,7%) та завдяки волонтерським рухам (9,9%).

Ще 17,7% опитаних вважають, що реформи в Україні приносять результати завдяки міжнародним партнерам України, які надають консультативну, фінансову, технічну підтримку та стимулюють українську владу до проведення реформ (діаграма і таблиця “Кому належить заслуга успіху реформ в Україні?”, с.68).

Саме через призму оцінок успішності реформ слід сприймати значення відповідей на питання стосовно відповідальності. Майже половина (48,4%) українців вважають, що Президент держави повинен нести головну відповідальність за проведення реформ. Уряд України (14,9%) разом з керівниками відповідних міністерств і відомств (7,3%) та Верховна Рада (10,1%) набрали більш, ніж удвічі менше “голосів”, ніж глава держави. Переконавання громадян у розподілі відповідальності за виконання обіцяних владою реформ змінилися на 9,9% на користь Президента за останніх 12 місяців.

Примітно, що респонденти досить професійно визначили рівень відповідальності за проведення реформ (і, можливо, роль) керівників відповідних міністерств і відомств, порівняно з відповідальністю Кабінету Міністрів і, особливо, Президента.

Хто повинен нести головну відповідальність за проведення реформ в Україні?
% опитаних

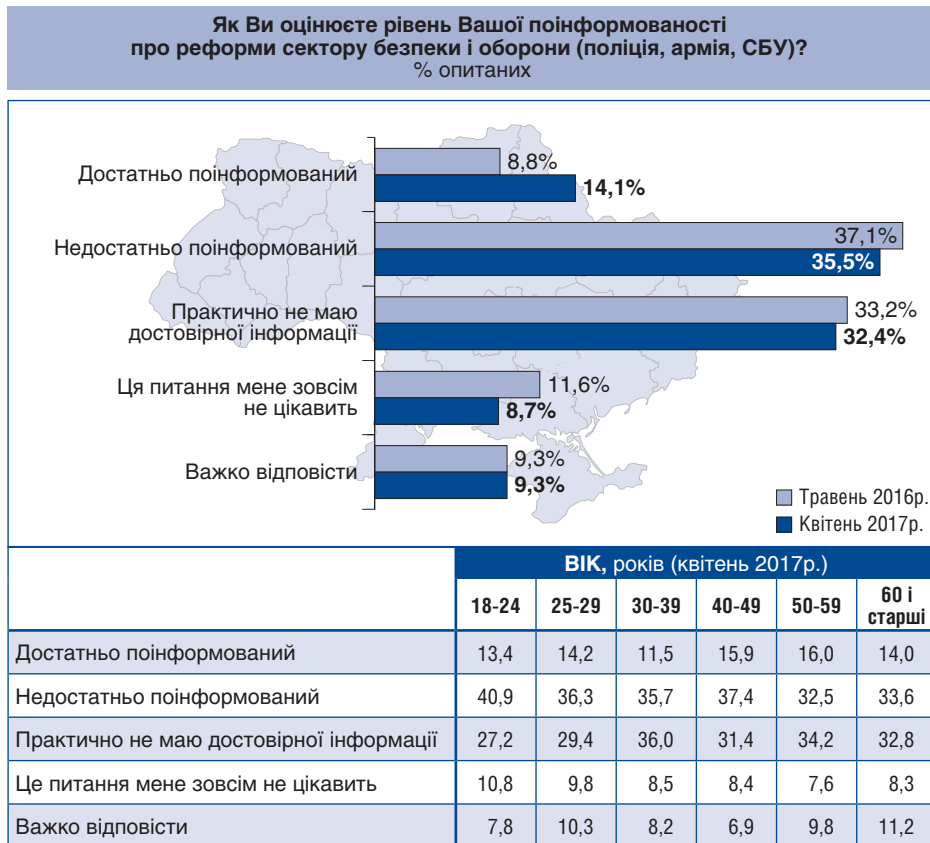
Слід вкотре наголосити, що попри достовірність наведених даних з точки зору соціології, слід пам'ятати, що вони є відображенням думки громадян, а не даними моніторингу індикаторів реформ чи викликом законодавчому розподілу владних повноважень. Щоб краще зрозуміти, що впливає на громадські оцінки, пропонується звернути увагу на відповіді респондентів стосовно рівня їх поінформованості про реформи сектору безпеки і оборони (поліція, армія, СБУ).

Кому належить заслуга успіху реформ в Україні?*
 % опитаних

	РЕГІОНИ				ВІК, років					
	Захід	Центр	Південь	Схід	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші
Українському суспільству (тиск на владу, підтримка дій влади, участь активістів)	28,8	22,4	8,7	16,2	23,2	20,7	23,7	20,0	19,0	19,0
Міжнародним партнерам (консультативна, фінансова, технічна підтримка та стимулювання української влади до проведення реформ)	24,1	14,3	13,3	18,8	19,8	16,3	17,6	19,7	18,2	15,7
Волонтерським рухам	13,5	9,3	6,2	9,4	10,7	12,3	12,9	8,7	9,3	7,8
Президенту України	7,8	9,3	10,4	5,4	7,8	7,9	8,0	5,4	9,2	9,3
Уряду України	4,4	4,3	2,9	3,6	3,0	5,4	3,3	3,3	4,5	4,6
Керівникам відповідних міністерств і відомств	3,8	2,2	6,2	5,1	2,6	4,4	4,1	4,8	3,1	3,8
Прем'єр-міністру України	2,5	5,7	2,1	2,4	3,4	4,4	4,1	2,7	4,2	3,6
Верховній Раді України	1,5	2,3	5,0	1,3	3,0	3,0	2,2	1,5	1,7	2,1
Не бачу жодного успіху реформ в Україні	35,3	46,2	64,9	48,8	39,7	46,3	43,1	49,6	50,1	47,6
Важко відповісти	9,7	10,4	6,2	7,9	11,2	12,3	8,5	7,5	6,2	10,2

* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

Лише 14,1% опитаних відзначили свій рівень поінформованості про реформи сектору безпеки і оборони як достатній, що краще, ніж у 2016р. (8,8%), але частка тих, хто визнали недостатність або практичну відсутність достовірної інформації, є майже в 5 разів більшою і практично не змінилася за рік (69%).

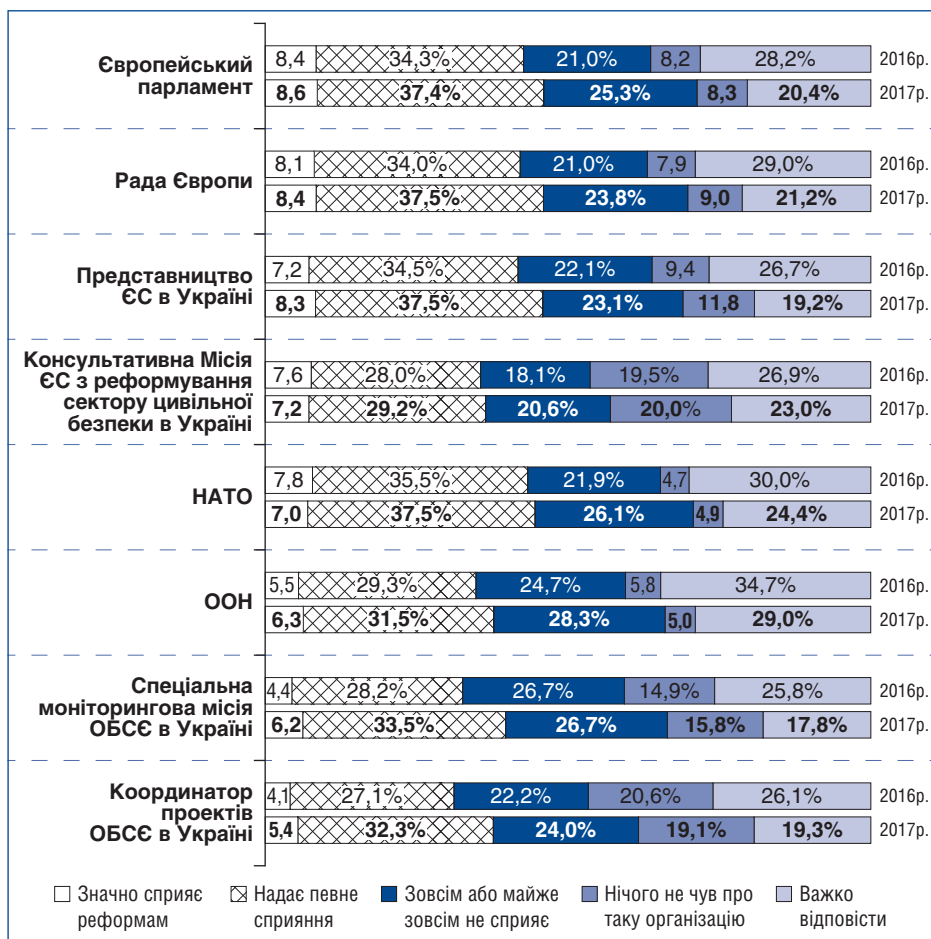
Як зазначалося вище, опитані громадяни України відносно високо оцінили заслугу міжнародних партнерів у досягненні успіхів нашою країною на шляху реформ (див. *“Кому належить заслуга успіху реформ в Україні?”*). Лише кожен п'ятий або четвертий респондент має протилежну думку, але частка позитивних (“значно сприяє” і “надає певне сприяння”) помітно більша в оцінках ролі кожної з організацій.

Найбільш високо оцінюється роль Європейського Парламенту (46%), Ради Європи (45,9%), Представництва ЄС в Україні (45,8%) і НАТО (44,5%).

Слід звернути увагу на частки відповідей “нічого не чув про таку організацію” та “важко відповісти” як показник “інформованості” українців. Лише один з 20 респондентів “нічого не чув” про НАТО і ООН, а найменш відомими для українців

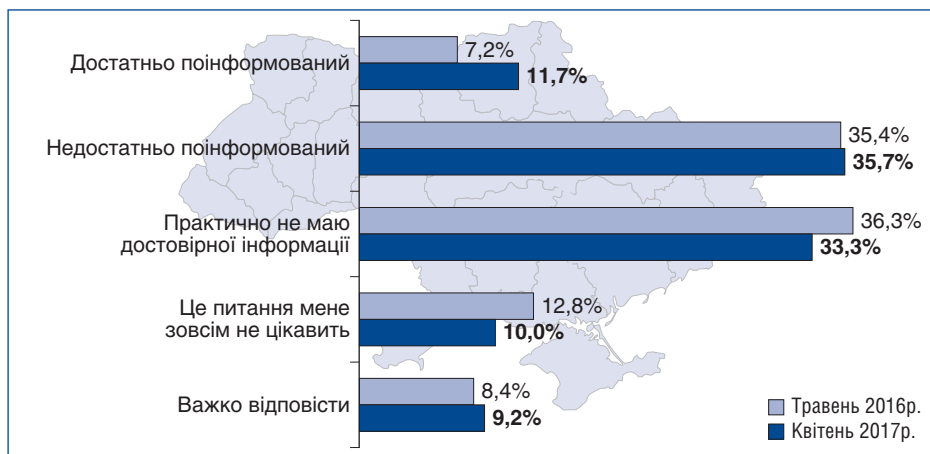
є Консультативна місія ЄС з реформування сектору цивільної безпеки в Україні (20%) та Координатор проектів ОБСЄ в Україні (19,1%).

Яку роль кожна з наведених міжнародних організацій відіграє у сприянні реформам в Україні, в т.ч. у секторі безпеки, правосуддя?
% опитаних

Розподіл відповідей на пряме питання стосовно поінформованості про міжнародні та регіональні організації вкотре демонструє актуальність комунікаційної складової роботи міжнародних організацій в Україні. Лише 11,7% опитаних оцінили рівень власної поінформованості як “достатній”, що на 4,5% більше, ніж у 2016р. Практично незмінною залишилася частка респондентів які визнали, що практично не мають достовірної інформації (33,3%), або ж недостатньо поінформовані (35,7%) (діаграма “Як Ви оцінюєте рівень Вашої поінформованості про міжнародні та регіональні організації, які сприяють реформам в Україні, в т.ч. у секторі безпеки, правосуддя?”, с.71).

Як Ви оцінюєте рівень Вашої поінформованості про міжнародні та регіональні організації, які сприяють реформам в Україні, в т.ч. у секторі безпеки, правосуддя?
% опитаних

У рейтингу рівня сприяння реформам в Україні окремими країнами, традиційно лідирують США (36,6%), Німеччина (31,3%) та Польща (27,9%). Очевидно, що фактором впливу на оцінки громадян є не лише і не стільки об'єктивні показники обсягів фінансової та технічної допомоги, але, насамперед, присутність зазначених країн-партнерів в українському інформаційному просторі.

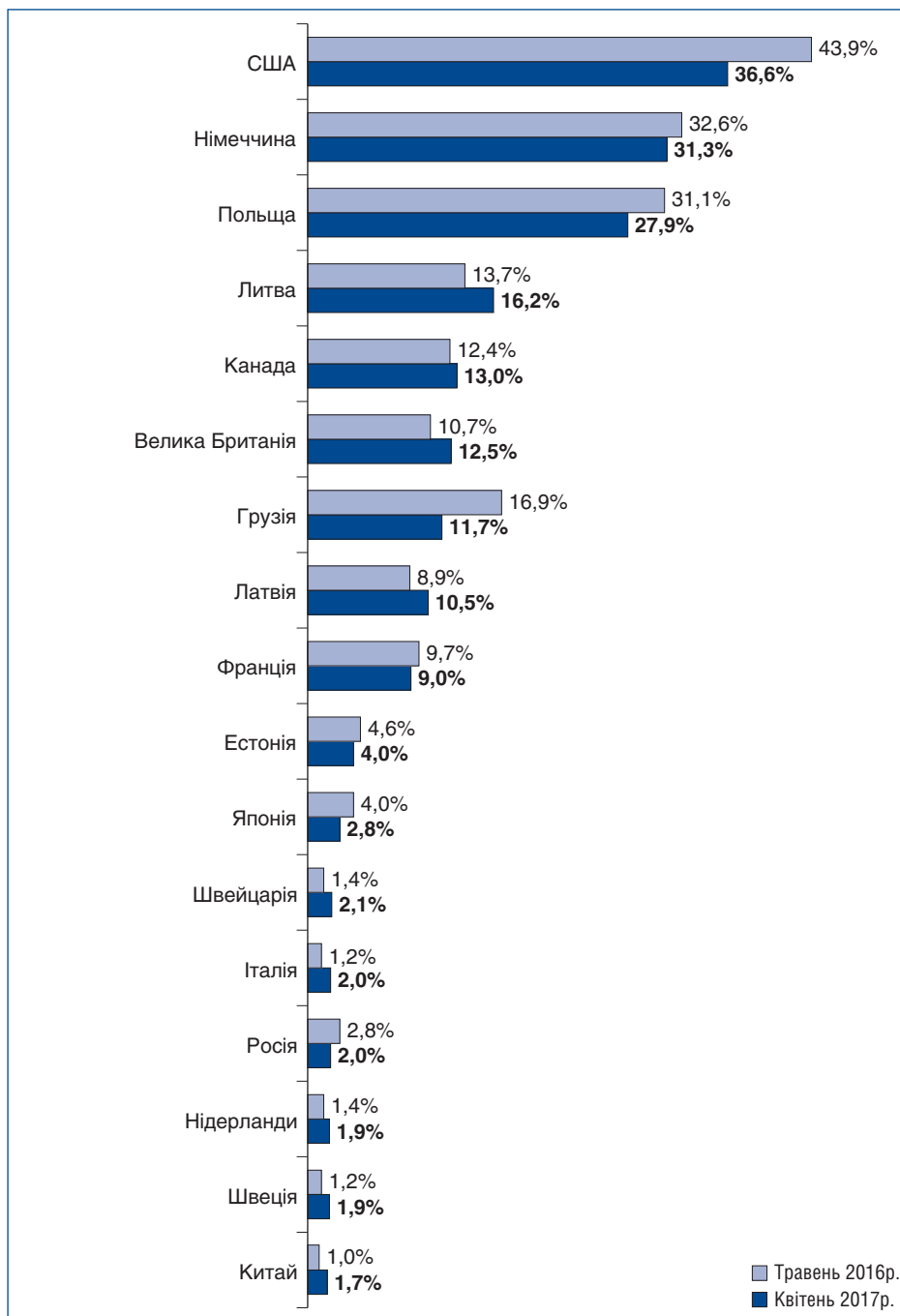
Досить показовими є регіональні відмінності як стосовно окремих країн, так і загалом. Наприклад, більше чверті (27,4%) жителів східних областей вважають, що “жодна країна не сприяє” реформам в Україні, а у західних – такої думки дотримуються лише 11% (діаграма і таблиця “Які країни сприяють реформам в Україні?”, с.72-73).

Які країни сприяють реформам в Україні?*

% опитаних

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

Які країни сприяють реформам в Україні?*

% опитаних

(продовження)

	РЕГІОНИ (квітень 2017р.)			
	Захід	Центр	Південь	Схід
США	43,6	32,2	40,2	35,1
Німеччина	43,6	24,3	35,7	28,8
Польща	35,5	26,0	24,5	25,4
Литва	22,0	13,3	11,6	17,3
Канада	19,5	9,7	11,2	12,9
Велика Британія	16,3	8,4	11,6	15,4
Грузія	11,6	10,9	11,6	13,1
Латвія	12,5	7,5	10,0	13,1
Франція	10,4	4,5	14,9	11,5
Естонія	5,3	2,1	6,2	4,9
Японія	3,6	1,8	2,9	3,4
Швейцарія	2,5	1,3	3,3	2,1
Італія	2,7	0,6	1,2	3,4
Росія	1,3	2,2	2,9	2,1
Нідерланди	2,3	1,2	0,8	3,2
Швеція	3,4	0,6	2,1	2,3
Китай	1,3	1,4	4,6	1,1
Словаччина	1,7	0,4	1,2	3,8
Данія	1,1	1,2	0,0	3,4
Норвегія	1,3	0,5	2,1	0,0
Фінляндія	1,3	0,8	0,8	0,9
Інша	0,6	0,3	0,8	2,4
Жодна країна не сприяє	11,0	18,8	19,9	27,4
Важко відповісти	15,2	24,5	22,4	15,8

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

ЦИВІЛЬНИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Абсолютна більшість громадян України, незалежно від регіону проживання та віку, вважають за необхідне контролювати дії влади тією чи іншою мірою. Лише 1,1% опитаних підтримують ідею, що дії влади не повинні бути підконтрольними суспільству, а 11,1% – не визначилися з відповіддю. Більшість (69,2%) українських громадян впевнені в необхідності контролю громадськості за всіма діями влади тією чи іншою мірою. Кожен третій (35%) респондент вважає, що всі без винятку дії влади повинні бути підконтрольні суспільству. Ще третина (34,2%) опитаних також виступають за контроль над усіма діями влади, але схильні зробити виняток для питань, що стосуються сфери безпеки і становлять державну таємницю.

Якою мірою дії влади повинні бути підконтрольні (підзвітні) громадськості, суспільству?
% опитаних

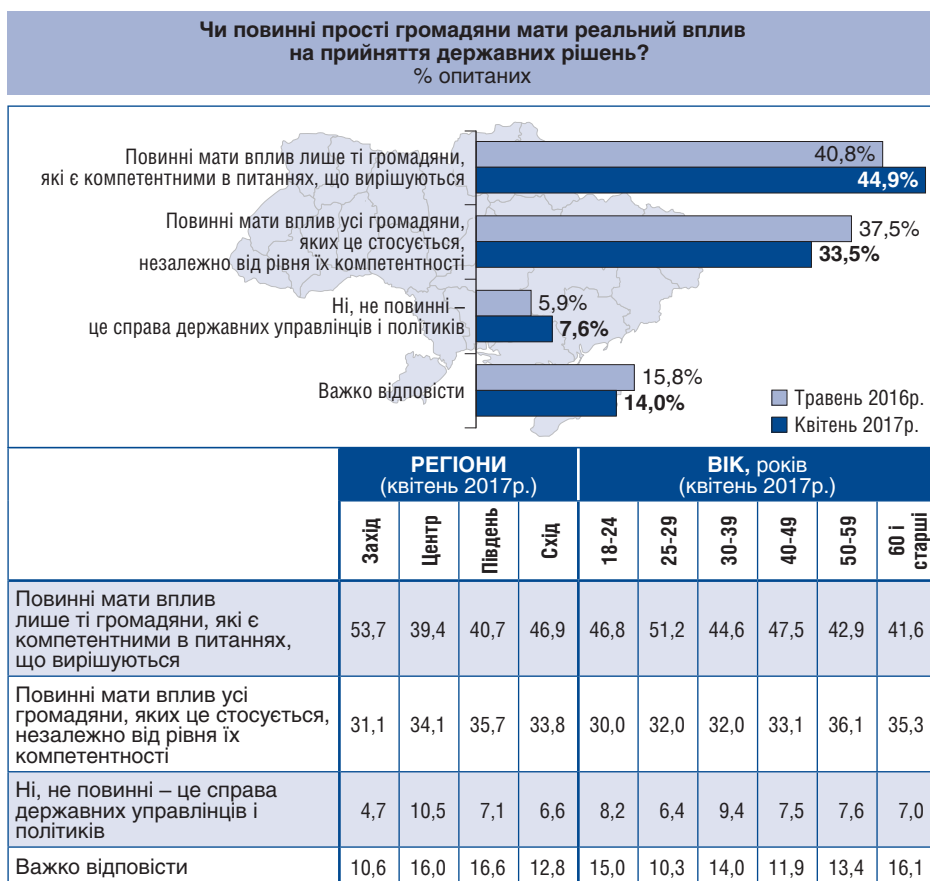

	РЕГІОНИ (квітень 2017р.)				ВІК, років (квітень 2017р.)					
	Захід	Центр	Південь	Схід	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші
Усі без винятку дії влади повинні бути підконтрольні суспільству	29,7	39,0	31,3	35,5	32,3	35,6	32,8	37,7	35,3	35,4
Усі, крім тих, що стосуються сфери безпеки і становлять державну таємницю	43,2	30,3	35,4	31,4	33,6	38,5	37,5	32,3	33,1	32,4
Лише ті дії, які безпосередньо торкаються інтересів громадян (або окремих груп громадян) повинні бути підконтрольними суспільству	13,3	12,3	14,6	16,5	18,1	13,2	12,7	14,1	16,8	11,2
Дії влади повинні бути підконтрольними суспільству лише в окремих випадках	2,5	5,7	4,6	5,1	4,3	3,9	4,7	4,2	4,8	5,5
Дії влади не повинні бути підконтрольними суспільству	0,4	0,9	1,3	1,9	1,3	0,5	1,4	1,5	1,1	0,9
Важко відповісти	10,8	11,8	12,9	9,6	10,3	8,3	11,0	10,2	9,0	14,6

Залежно від віку та регіону проживання респондентів спостерігаються певні відмінності стосовно обсягу та критеріїв контролю, але частка тих, хто погоджується із твердженням про те, що дії влади не повинні бути підконтрольними суспільству (від 0,4% до 1,9%) є дуже незначною в усіх категоріях.

Підтвердженням потужного суспільного запиту на підконтрольність діяльності держави є той факт, що лише 7,6% опитаних вважають процес ухвалення державних рішень винятковою прерогативою “державних управлінців і політиків”. Третина (33,5%) опитаних вважають, що громадяни – незалежно від рівня компетентності – повинні мати реальний вплив на державні рішення, які їх стосуються. Ще 44,9% респондентів вважають, що право повинне обмежуватися критерієм компетентності.

Вікові та регіональні відмінності в позиціях респондентів є переважно несуттєвими. Водночас, слід відзначити, що на Заході вдвічі менше, ніж у Центрі України тих, хто вважає, що державні рішення – це справа державних управлінців і політиків (4,7% та 10,5%, відповідно).

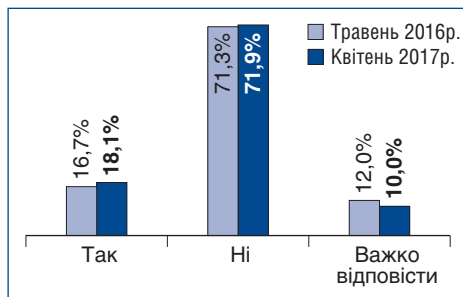
Одним із інструментів реалізації права громадян на громадський контроль за діями влади та участі у процесах формування та реалізації державної політики є громадські ради. Головними завданнями громадських рад є: сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами; здійснення громадського контролю за діяльністю державних органів; сприяння врахуванню державними органами громадської думки під час формування та реалізації державної політики¹¹.

До складу громадських рад при міністерствах і відомствах, місцевих органах виконавчої влади входять представники неурядових організацій, ЗМІ, громадські активісти. Як свідчать результати опитування, більшості (71,9%) громадян нічого не відомо про діяльність громадських рад, що спонукає до порушення логічного питання стосовно ефективності виконання ними зазначених завдань.

Громадські ради є радше допоміжним інструментом цивільного контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами. На першому місці в законодавчо визначеному переліку суб'єктів стоїть Верховна Рада України як вищий представницький орган державної влади¹². Результати опитування свідчать, що громадяни дещо по-іншому сприймають роль зазначених суб'єктів. Кожен третій (32,8%) респондент вважає, що провідна роль має належати Президенту, і така думка зміцнилася на 6,8%, порівняно з 2016р. На другому місці в системі цивільного демократичного контролю над силовими структурами опитані хотіли б бачити громадські організації. Законодавчо визначену провідну роль Парламенту підтвердили своїми відповідями лише 6,8% громадян (діаграма “Кому повинна належати провідна роль у цивільному демократичному контролі над силовими структурами в Україні?”, с.77).

Одним з невід'ємних атрибутів системи цивільного демократичного контролю над збройними силами є цивільне керівництво оборонним відомством. Жодна з

Протягом останніх років при багатьох міністерствах і відомствах створені громадські ради, до яких входять представники неурядових організацій, ЗМІ. Чи чули Ви тако-небудь про діяльність таких рад?
% опитаних

¹¹ Постанова Кабінету Міністрів України “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” №996 від 3 листопада 2010р.

¹² Суб'єкти цивільного контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами: Верховна Рада України; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; Президент України; Рада національної безпеки і оборони України; Кабінет Міністрів України; центральні та місцеві органи виконавчої влади в межах повноважень, визначених законом; органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом; прокуратура України; судові органи України; громадяни України та громадські організації, утворені відповідно до Конституції України для здійснення та захисту прав і свобод громадян та задоволення їхніх політичних, економічних, соціальних, культурних інтересів; засоби масової інформації. Закон України “Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави”. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/975-15>.

Кому повинна належати провідна роль у цивільному демократичному контролі над силовими структурами в Україні?
% опитаних

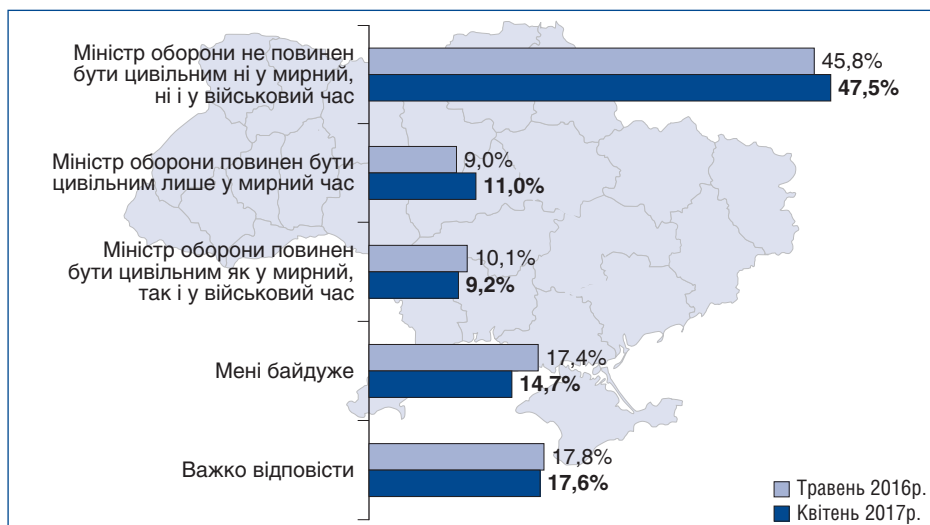
країн розвинутої демократії (НАТО, ЄС) не призначає військових на посаду Міністра оборони. На превеликий жаль, не лише вище політичне керівництво, але й громадяни України демонструють недостатнє розуміння важливості такого очевидного кроку в напрямі руху до європейських чи євроатлантичних стандартів.

Майже половина опитаних вважають, що Міністр оборони не повинен бути цивільним ні у мирний, ні у військовий час (47,5%) і така позиція залишається практично незмінною. Лише кожен п'ятий опитаний підтримує необхідність цивільного керівництва оборонним відомством (9,2% – у мирний і військовий час, ще 11% – лише в мирний час). Навряд чи Президент і Парламент керувалися у своїх рішеннях результатами соціологічних опитувань, але це саме той випадок, коли політична еліта мала б демонструвати належний рівень освіченості та відповідальності, не зважаючи на домінуючу суспільну думку.

Чи повинен Міністр оборони України бути цивільною особою?

% опитаних

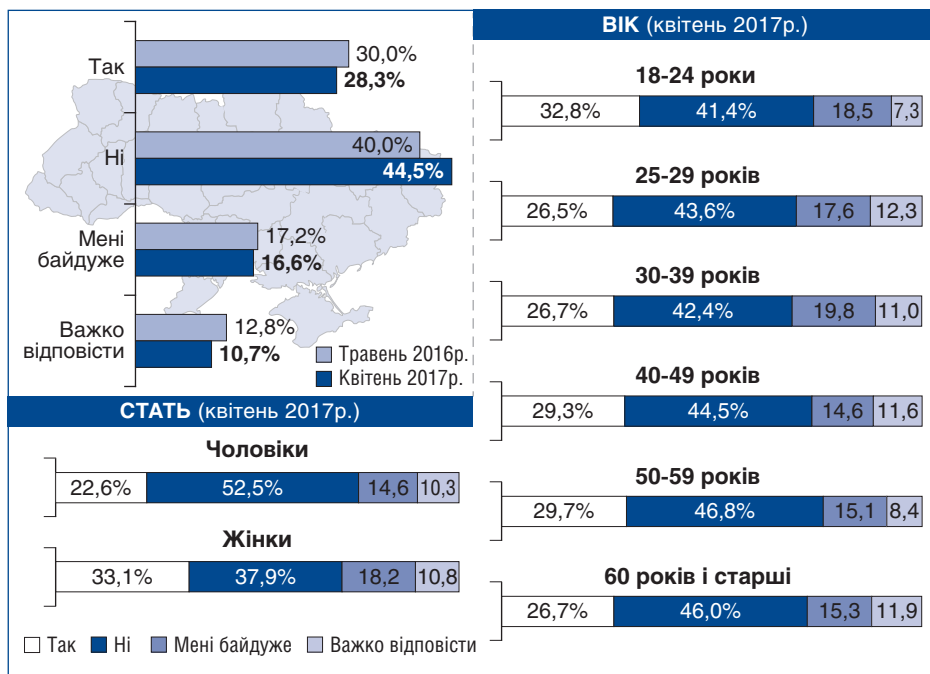

	РЕГІОНИ (квітень 2017р.)				ВІК, років (квітень 2017р.)					
	Захід	Центр	Південь	Схід	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші
Міністр оборони не повинен бути цивільним ні у мирний, ні у військовий час	50,2	49,9	50,0	40,6	45,5	43,6	50,0	50,9	47,3	46,3
Міністр оборони повинен бути цивільним лише у мирний час	10,4	11,0	6,6	13,5	12,1	8,8	10,4	12,0	14,3	8,7
Міністр оборони повинен бути цивільним як у мирний, так і у військовий час	11,7	8,2	7,4	9,4	13,0	9,3	8,0	9,3	8,4	8,9
Мені це байдуже	8,5	14,1	14,0	21,2	14,7	16,7	14,6	13,8	13,2	15,4
Важко відповісти	19,3	16,8	21,9	15,2	14,7	21,6	17,0	14,1	16,8	20,7

Наступне питання стосувалося не стільки спектра можливих кандидатур на посаду Міністра оборони, скільки визначення ставлення українців до проблеми гендерної рівності. Категорично проти призначення жінки на найвищу посаду в оборонному відомстві виступають 44,5% опитаних. Така само частка (44,9%) опитаних ставляться до такої перспективи позитивно (готові підтримати – 28,3% та 16,6% – “мені байдуже”). Часова динаміка зміни публічної думки з цього питання не є позитивною – частка категоричних противників зросла на 4,5% протягом року.

Чоловіки на 14,6% менш схильні до підтримки кандидата протилежної статі. Найбільшу ліберальність у своєму ставленні до жінки-міністра демонструють респонденти віком 18-24 років (в сумі 51,3% – “так” і “байдуже”) (діаграма “Чи підтримали б Ви призначення жінки на посаду Міністра оборони України?”, с.79).

Чи підтримали б Ви призначення жінки на посаду Міністра оборони України? % опитаних

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ

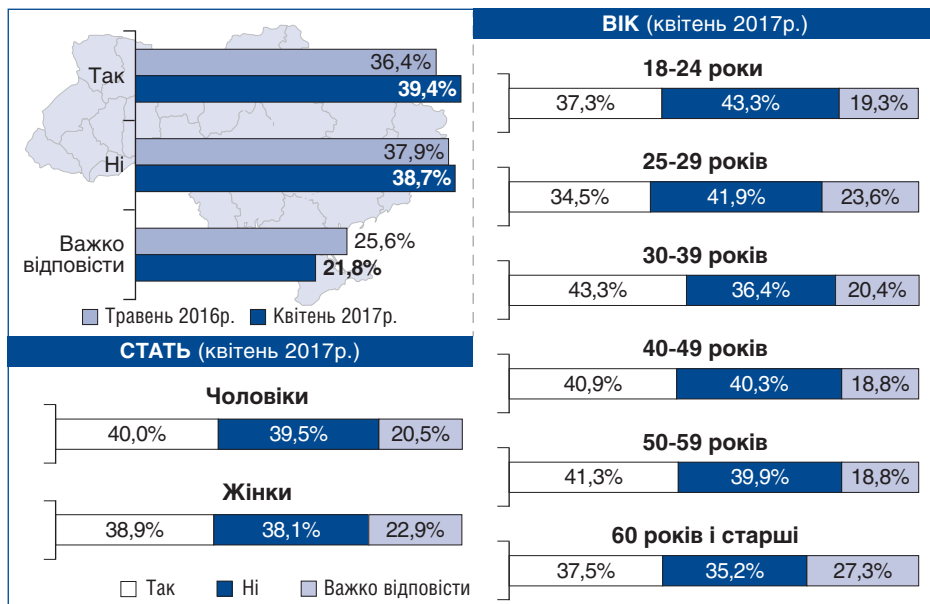
Думки громадян стосовно рівності шансів жінок і чоловіків (навчання та підготовка) обійняти всі посади в силових структурах розділилися майже на однакові частки: 39,4% – “так”, 38,7% – “ні”. І жінки, і чоловіки майже одноставно поділяють таку думку. Спостерігаються відмінності у вікових категоріях. Негативний баланс між “оптимістами” та “песимістами” стосовно рівності можливостей спостерігається у відповідях респондентів віком 18-24 (-6%) та 25-29 років (-7,4%) (діаграма “Чи мають чоловіки і жінки в Україні однакові шанси до навчання і підготовки, які дають змогу обійняти всі пости і посади в структурах, що забезпечують безпеку країни?”, с.80).

За наявності практично рівних шансів підготовки до обіймання посад у структурах сектору безпеки, права жінок на службу в силових структурах, на думку 58,4% респондентів, нічим не обмежуються. Частка чоловіків, які не вбачають жодних обмежень прав жінок на службу – на 6,4% більша, ніж жінок. Що стосується відмінностей в оцінках залежно від віку респондентів, то серед молодих людей 18-24 років відносно менше переважає частка негативних відповідей, ніж у відповідях респондентів інших вікових категорій (діаграма “Чи обмежується сьогодні в Україні право жінок на службу в т.зв. “силових” державних органах, насамперед, у Збройних Силах України?”, с.80).

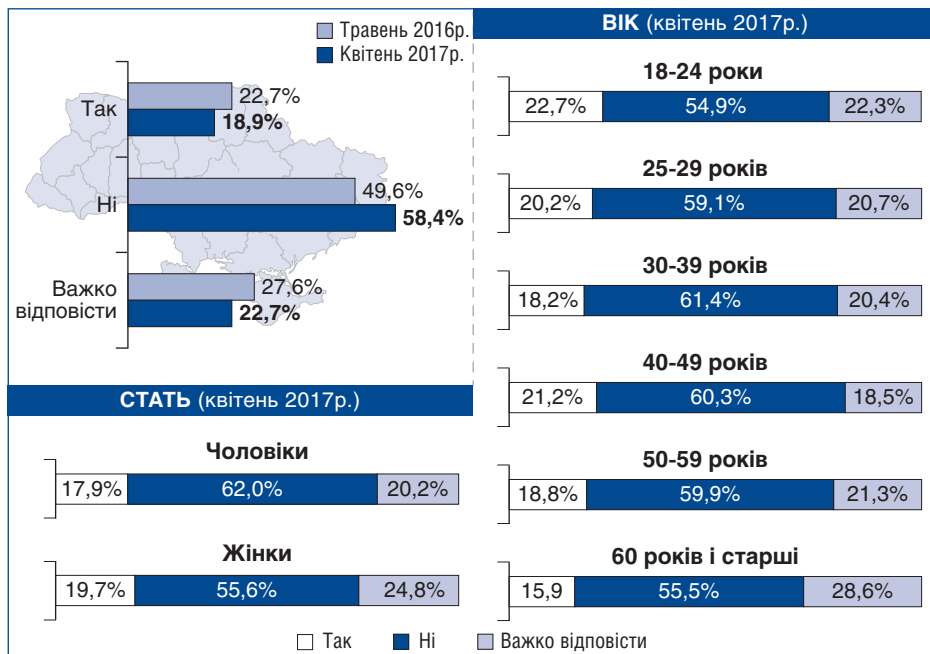
Чи мають чоловіки і жінки в Україні однакові шанси до навчання і підготовки, які дають змогу обійняти всі пости і посади в структурах, що забезпечують безпеку країни?

% опитаних

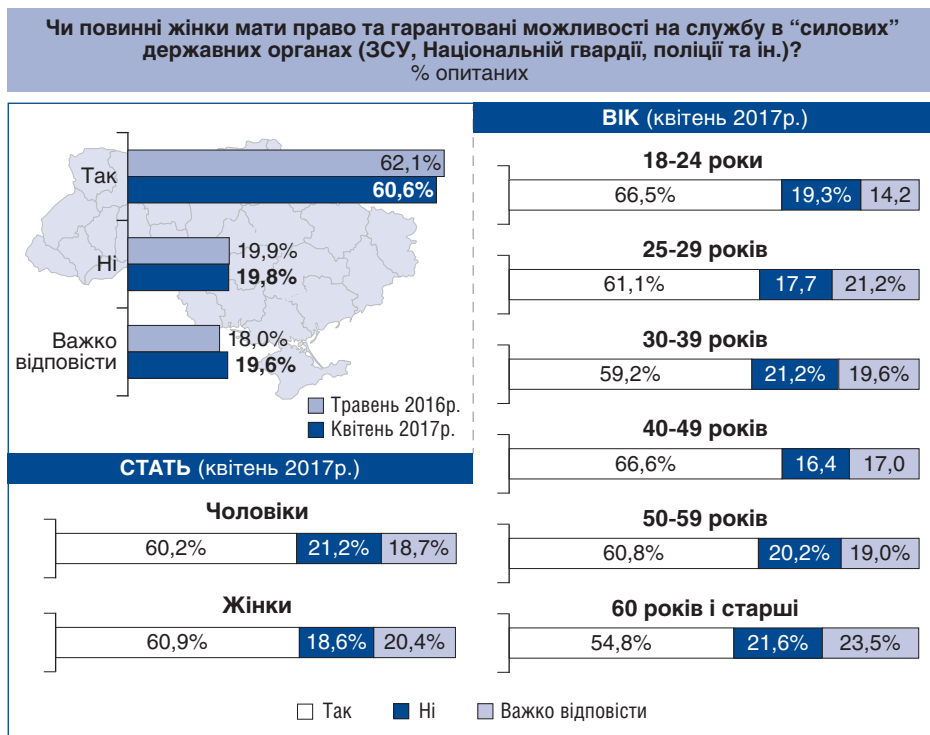
Чи обмежується сьогодні в Україні право жінок на службу в т.зв. "силових" державних органах, насамперед, у Збройних Силах України?

% опитаних

Право і гарантовані можливості проходження служби жінками у Збройних Силах, Національній гвардії, поліції та інших силових структурах одноставно підтримується більшістю представників жіночої та чоловічої статі, хоча число противників рівних прав серед чоловіків є дещо більше.

Найбільш активні прихильники гарантованих прав і можливостей жінок – респонденти віком 18-24 і 40-49 років.

Наступний блок питань мав за мету з'ясувати певні мотиви відповідей на попередні питання. Аналіз масиву відповідей з урахуванням часової динаміки, вікових і гендерних розрізів дозволяє зробити наступні узагальнення.

Половина і більше респондентів підтримують наступні твердження стосовно служби жінок у “силових” структурах:

1. жінки повинні мати право нарівні з чоловіками служити в “силових” органах, розраховуючи на забезпечення належних умов і нормативів служби з урахуванням фізіологічних особливостей та фізичних можливостей, бажано на посадах, не пов'язаних із безпосередньою участю у бойових діях, чи оперативною діяльністю;
2. реалізуючи своє право на вибір професії нарівні з чоловіками, жінки повинні виконувати відповідні обов'язки нарівні з чоловіками;

3. фізіологічні особливості жінок не є перешкодою виконання ними обов'язків нарівні з чоловіками; їх присутність у колективі позитивно впливає на виконання правоохоронних функцій/боєготовність, дисципліну, моральний клімат;
4. головний мотив противників служби жінок у силових структурах (прихильників обмежень) має соціокультурну природу: жінки не повинні служити в “силових” структурах у мирний час, оскільки сім'я, материнство, а не військова кар'єра повинні бути для жінки на першому місці;
5. досить дискусійна ідея стосовно гарантування квот для прийому жінок на службу в держустановах, у т.ч. силових структурах, схоже має непогані шанси на суспільну підтримку. Лише 28,6% не підтримують таке твердження, 44,3% – підтримують. При цьому, чоловіки і жінки демонструють практично ідентичну точку зору.

Підтримуючи право жінок на вибір професії нарівні з чоловіками в силових органах, 67,2% опитаних вважають за необхідне забезпечувати жінкам належні умови та нормативи служби. Відмінності у відповідях жінок і чоловіків – мінімальні.

При цьому, 50,3% опитаних (жінки і чоловіки – практично рівною мірою) вважають, що жінки повинні виконувати обов'язки нарівні з чоловіками, що не обов'язково суперечить попередньому твердженню стосовно створення належних умов служби, але створення окремих нормативів служби навряд чи сумісне з рівністю у виконанні обов'язків.

Що стосується певних функціональних обмежень під час реалізації права на службу загалом, то 54,6% опитаних погоджуються з твердженням, що жінки не повинні обіймати посади, пов'язані з безпосередньою участю у бойових діях, оперативною діяльністю тощо. Прихильників такої думки на 3,6% більше серед чоловіків, а число противників – абсолютно однакове (по 25,3%).

Досить високою є частка тих, хто б погодився з гарантуванням квот для прийому жінок на службу в держустановах, у т.ч. силових структурах (46,1% загалом і 49,4% – респонденти віком 18-24 роки). Категорично не згодні з цим – близько 28% незалежно від статі.

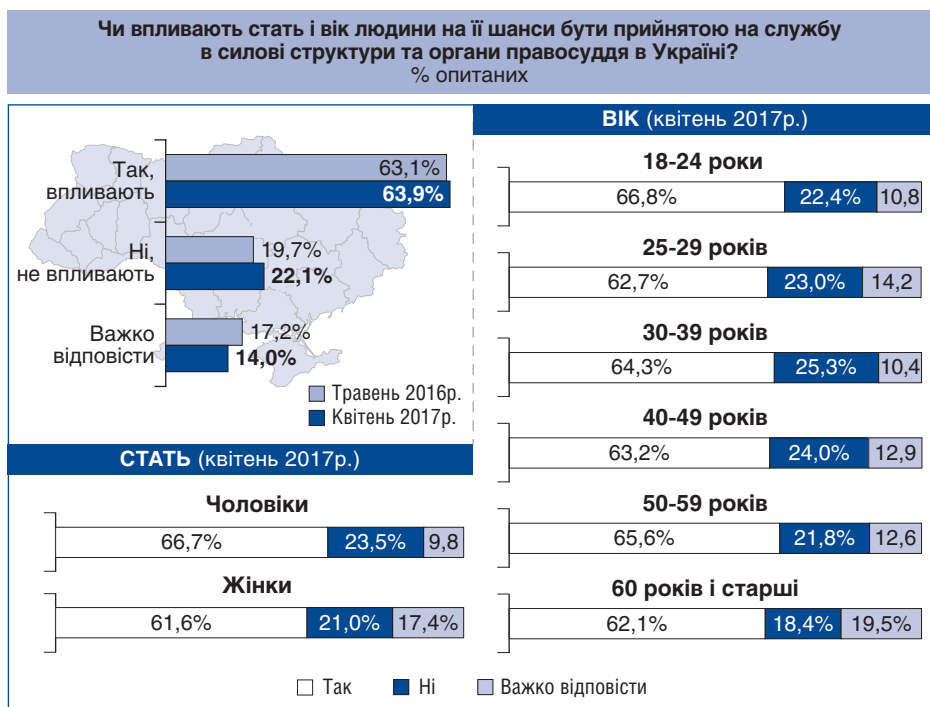
Дещо більше чверті (28,8%) респондентів підтримують тезу про надання права жінкам служити в силових державних органах лише у випадку надзвичайного (воєнного) стану, що виразно корелює з середньою часткою прихильників інших обмежень.

Половина опитаних вважають, що присутність жінки у військовому підрозділі має позитивний вплив на боєготовність, дисципліну, моральний клімат (49,8%), а більшість вважають, що присутність жінки в поліцейському підрозділі має позитивний вплив на виконання правоохоронних функцій і громадську безпеку (54,5%). Впевненість молодших вікових категорій у позитивному впливі присутності жінок серед військових і поліцейських помітно сильніша, ніж у людей старшого віку.

Третина громадян погоджуються з твердженням, що “служба жінок у силових державних органах суперечить соціокультурним традиціям українського народу – “сім’я, материнство, а не військова кар’єра повинні бути для жінки на першому місці” (35,6%). Примітно, що частки чоловіків і жінок прихильників таких традицій – практично однакові. Суттєві відмінності в поглядах спостерігаються у представників різних вікових категорій і найбільш консервативними є, зрозуміло, старші за 60 років – 39,2%, на відміну від 31,9% у віковій категорії 18-24 років.

Менше третини (29,4%) опитаних погоджуються з твердженням стосовно наявності дискримінації за статевою ознакою в силових структурах, а 37,5% – переконані в протилежному. Третині (33,1%) респондентів було важко визначитися з відповіддю, що свідчить про недостатню інформованість значної частини суспільства із зазначеної проблематики (таблиця “Чи згодні Ви з наведеними судженнями?”, с.84-86).

Очевидно, що проблема забезпечення рівних можливостей працевлаштування стосується не лише представників протилежної статі. На думку більшості (63,9%) громадян, стать і вік людини впливають на її шанси бути прийнятою на службу в силові структури та органи правосуддя в Україні. Лише 22,1% впевнені в рівності шансів. Такий показник може розглядатись як опосередковане свідчення високого рівня дискримінації, насамперед, за віковою ознакою, оскільки в попередніх питаннях, що стосувалися лише статевих ознак, оцінки респондентів були більш позитивними.

Чи згодні Ви з наведеними судженнями?
% опитаних

	Згоден		Не згоден		Важко відповісти	
	2016р.	2017р.	2016р.	2017р.	2016р.	2017р.
Жінки повинні мати право на вибір професії нарівні з чоловіками і служити в "силових" органах за власним добровільним вибором, при цьому слід враховувати фізіологічні особливості і фізичні можливості жінок і забезпечувати їм належні умови і нормативи служби	63,4	67,2	20,1	18,5	16,6	14,3
Жінки повинні мати право на службу в "силових" державних органах, але лише на посадах, не пов'язаних з безпосередньою участю у бойових діях , оперативною діяльністю тощо (медперсонал, штабні посади, логістика, зв'язок тощо)	54,6	61,3	25,3	22,5	20,0	16,2
Присутність жінки у поліцейському підрозділі має позитивний вплив на виконання правоохоронних функцій і громадську безпеку	54,5	54,5	19,2	22,3	26,4	23,2
Жінки повинні мати право на вибір професії нарівні з чоловіками і служити в "силових" органах за власним добровільним вибором, але виконувати відповідні обов'язки так само нарівні з чоловіками	45,4	50,3	32,8	34,0	21,8	15,7
Присутність жінки у військовому підрозділі має позитивний вплив на боєготовність, дисципліну, моральний клімат	51,7	49,8	20,3	24,5	28,0	25,7
Необхідне гарантування квот для прийому жінок на службу в держ-установах, у т.ч. силових структурах	46,1	44,3	25,2	28,6	28,7	27,1
Служба жінок у "силових" державних органах суперечить соціокультурним традиціям українського народу. Сім'я, материнство, а не військова кар'єра повинні бути для жінки на першому місці	33,9	35,6	42,2	45,5	24,0	19,0
Жінки повинні служити в "силових" державних органах тільки у випадку надзвичайного (воєнного) стану	28,8	35,1	43,9	44,2	27,2	20,7
Жінки не можуть за своїми фізіологічними особливостями виконувати обов'язки військово-службовця (оперативника) нарівні з чоловіками; їх присутність у військових підрозділах створює зайві проблеми	33,7	35,0	48,3	50,9	18,1	14,0
Існує дискримінація за статевою ознакою в силових структурах України	30,8	29,4	29,3	37,5	39,8	33,1

Чи згодні Ви з наведеними судженнями?

% опитаних

(продовження)

Жінки повинні мати право на вибір професії нарівні з чоловіками і служити в "силових" органах за власним добровільним вибором, при цьому слід враховувати фізіологічні особливості і фізичні можливості жінок і забезпечувати їм належні умови і нормативи служби

	ВІК (років)						СТАТЬ	
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Згоден	71,7	71,4	65,9	65,4	70,6	63,2	65,0	68,9
Не згоден	18,9	19,2	19,8	20,0	14,8	18,8	20,8	16,6
Важко відповісти	9,4	9,4	14,3	14,6	14,6	18,0	14,1	14,5

Жінки повинні мати право на службу в "силових" державних органах, але лише на посадах, які не пов'язані з безпосередньою участю у бойових діях, оперативною діяльністю тощо (медперсонал, штабні посади, логістика, зв'язок тощо)

	ВІК (років)						СТАТЬ	
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Згоден	62,9	66,5	62,0	63,0	58,5	59,3	61,1	61,5
Не згоден	22,4	21,7	23,4	22,1	23,8	21,4	22,8	22,2
Важко відповісти	14,7	11,8	14,6	14,9	17,6	19,3	16,1	16,3

Присутність жінки у поліцейському підрозділі має позитивний вплив на виконання правоохоронних функцій і громадську безпеку

	ВІК (років)						СТАТЬ	
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Згоден	61,5	65,0	52,9	58,7	50,7	48,5	53,5	55,4
Не згоден	17,1	16,3	22,6	20,1	24,9	26,3	24,1	20,8
Важко відповісти	21,4	18,7	24,5	21,3	24,4	25,2	22,4	23,8

Жінки повинні мати право на вибір професії нарівні з чоловіками і служити в "силових" органах за власним добровільним вибором, але виконувати відповідні обов'язки так само нарівні з чоловіками

	ВІК (років)						СТАТЬ	
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Згоден	57,3	54,7	48,4	51,5	51,0	45,9	50,8	50,0
Не згоден	31,0	32,5	35,7	33,5	32,8	35,9	34,5	33,6
Важко відповісти	11,6	12,8	15,9	15,0	16,2	18,2	14,7	16,4

Присутність жінки у військовому підрозділі має позитивний вплив на боєготовність, дисципліну, моральний клімат

	ВІК (років)						СТАТЬ	
	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Згоден	55,8	57,6	47,1	50,6	48,9	46,1	49,1	50,3
Не згоден	21,0	23,6	25,3	23,7	25,0	26,0	25,3	23,8
Важко відповісти	23,2	18,7	27,5	25,7	26,1	27,9	25,5	25,9

Квітень 2017р.

Чи згодні Ви з наведеними судженнями?

% опитаних

(продовження)

**Необхідне гарантування квот для прийому жінок на службу в держустановах,
у т.ч. силових структурах**

	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Згоден	49,4	47,8	45,6	47,5	38,7	41,7	44,8	44,0
Не згоден	28,3	28,6	26,6	28,7	31,4	28,1	28,8	28,4
Важко відповісти	22,3	23,6	27,7	23,9	30,0	30,2	26,5	27,6

Служба жінок у “силових” державних органах суперечить соціокультурним традиціям українського народу. Сім'я, материнство, а не військова кар'єра повинні бути для жінки на першому місці

	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Згоден	31,9	33,5	36,8	35,0	33,1	39,2	37,3	34,2
Не згоден	51,3	49,3	42,6	47,0	47,6	41,1	44,2	46,5
Важко відповісти	16,8	17,2	20,6	18,0	19,3	19,7	18,4	19,2

Жінки повинні служити в “силових” державних органах тільки у випадку надзвичайного (воєнного) стану

	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Згоден	30,5	36,3	36,4	35,8	36,1	34,7	35,6	34,7
Не згоден	51,1	48,5	43,0	42,7	44,0	41,5	43,2	45,0
Важко відповісти	18,5	15,2	20,7	21,5	19,9	23,9	21,2	20,3

Жінки не можуть за своїми фізіологічними особливостями виконувати обов'язки військовослужбовця (оперативника) нарівні з чоловіками; їх присутність у військових підрозділах створює зайві проблеми

	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Згоден	30,0	34,0	37,2	33,4	29,7	40,8	35,7	34,4
Не згоден	56,7	53,7	52,3	50,7	53,8	44,6	50,7	51,2
Важко відповісти	13,3	12,3	10,5	15,8	16,5	14,6	13,6	14,4

Існує дискримінація за статевою ознакою в силових структурах України

	18-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60 і старші	Чоловіки	Жінки
Згоден	30,9	34,0	29,7	30,7	31,1	24,7	29,9	28,9
Не згоден	42,1	34,0	37,1	37,9	35,9	38,0	38,6	36,5
Важко відповісти	27,0	32,0	33,2	31,3	33,1	37,4	31,5	34,5

Квітень 2017р.

Методологія опитування

Польовий етап дослідження здійснювався соціологічною службою Центру Разумкова 21-26 квітня 2017р. в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей. Опитано 2 018 респондентів віком від 18 років.

Генеральну сукупність опитування становлять громадяни старше 18 років (крім окупованого Криму), які постійно проживають на території України.

Вибірка опитування будувалася як стратифікована, багатоступенева, випадкова на початкових етапах відбору і з квотним відбором респондентів на останньому етапі.

На першому етапі здійснювався відбір населених пунктів, в яких проводилося опитування, на другому – відбір вулиць, по яких прокладалися маршрути, на третьому – відбір домогосподарств і на останньому етапі – відбір респондентів.

Міські населені пункти в кожній області були стратифіковані за розміром і типом (сільські, міські). Ймовірність потрапляння у вибірку для кожного населеного пункту була пропорційна чисельності його населення. У відібраних населених пунктах за базовим числом (базове число вибиралося з допомогою генератора випадкових чисел) здійснювався відбір вулиці, на якій прокладався маршрут, на якому здійснювався відбір домогосподарств. На останньому етапі відбувався відбір респондентів за статовіковими квотами.

Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%.

Контроль якості вибірки здійснювався шляхом порівняння отриманих даних з даними статистики. Для оцінки можливих зсувів в інформації порівнювалися результати опитування з даними Державного комітету статистики.

Соціально-демографічні характеристики респондентів	
Стать	
Чоловіки	45,2
Жінки	54,8
Вік	
18-24 роки	11,5
25-29 років	10,1
30-39 років	18,0
40-49 років	16,6
50-59 років	17,7
60 років і старші	26,1
Освіта	
Незакінчена середня	1,9
Загальна середня	20,1
Середня спеціальна	41,1
Вища або незакінчена вища	36,1
Не відповіли	0,7
Соціальний статус	
Керівник підприємства, установи	0,4
Керівник підрозділу підприємства	1,3
Підприємець	2,5
Спеціаліст технічного профілю	6,0
Спеціаліст з природничих наук	0,9
Спеціаліст гуманітарного профілю (в т. ч. економісти, юристи, фахівці в галузі освіти, мистецтва, охорони здоров'я тощо)	10,6
Військовослужбовець, службовець СБУ, МВС	1,1
Кваліфікований робітник	17,0
Службовець	3,7
Некваліфікований робітник	5,3
Робітник сільського господарства, КСП	1,2
Фермер, орендар	0,1
Учень, студент	4,2
Домогосподарка	7,8
Пенсіонер	27,3
Непрацездатний (у т.ч. інваліди)	0,9
Непрацюючий (але не зареєстрований як безробітний)	6,1
Офіційно зареєстрований безробітний	1,0
Інше	1,9
Не відповіли	0,7
Матеріальне становище Вашої сім'ї	
Ледве зводимо кінці з кінцями, грошей не вистачає навіть на необхідні продукти	17,6
Вистачає на харчування та на придбання необхідних недорогих речей	44,8
У цілому на життя вистачає, але придбання речей тривалого вжитку, таких як меблі, холодильник, телевізор, уже викликає труднощі	30,9
Живемо забезпечено, але зробити деякі покупки ми поки що не в змозі (купити квартиру, автомобіль тощо)	4,3
Ми можемо собі дозволити придбати практично все, що хочемо	0,2
Важко відповісти	2,1

Розподіл населення України віком 18 років і більше за чотирма макрорегіонами, типом населеного пункту, статтю і віком

	Державна статистика	Результати опитування (масив даних)	Відхилення масиву даних опитування від даних статистики
Регіон			
Західний	23,4	23,4	0,0
Центральний	38,2	38,2	0,0
Південний	11,9	11,9	0,0
Східний	26,4	26,4	0,0
Населений пункт			
Місто	66,9	66,9	0,0
Село	33,1	33,1	0,0
Стать			
Чоловіча	45,2	45,2	0,0
Жіноча	54,8	54,8	0,0
Вік			
18-24	10,4	11,5	-1,1
25-29	9,9	10,1	-0,2
30-39	18,9	18,0	0,9
40-49	16,6	16,6	0,0
50-59	17,7	17,7	0,0
60+	26,5	26,1	0,4

